جیـــاوازی رۆژی 14 تەممـــوز لە نێـــوان عیـــراق و فەرەنســـادا… ئەردەڵان عەبدوڵڵا

یەکێک لەو رۆژانەی ساڵ کە دوو شۆڕشی گەورەی تێدا روویداوە 14 تەمموزە. لەم رۆژەدا لە دوو وڵاتی جیهان یەکێکیان لە خۆرئاوا و ئەوی تریشیان لە خۆرھەڵات، دوو شۆڕشی گەورە روویدا. یەکەمیان فەرەنسایە کە لە 14 تەمموزی 1789 شۆڕشی گەورەی فەرەنسا بەرپا بوو، کۆتایی بە حوکمی پاشایەتی ھێنرا و کۆماری فەرەنسا دامەزرا. دووەمیان لە عیراق بوو، کاتێک لە 14 تەمموزدا کۆمەڵێک ئەفسەری عیراقی بەسەرۆکایەتی عەبدولکەریم قاسم، کودەتایەکی سەربازیان کرد و کۆتاییان بە رژێمی پاشایەتی ھێنا.

دیارە 14 تەمموز لە فەرەنسادا رۆژێکی ئێجگار تایبەتە و بە رۆژی نیشتمانی دادەنرێت، وەکو خۆیان دەڵێن « لو کەتۆخز ژوویە Le quatorze juillet »، تەنھا رۆژێکی نیشتمانی ئاسایی نییە، بگرە لە زۆربەی شارو شارۆچکەکاندا، جەژن و ئاھەنگی تایبەت ساز دەکرێت، لە پاریسی پایتەختیشدا بە ئامادەبوونی سەرۆک و زۆرجاریش ھەندێک میوانی بیانیش،مانۆڕێکی سەربازی لە شەقامی شانزە لیزی نمایش دەکرێت.

ئەو ماو□ی□ ل□ فەرەنسا بووم، ھەستم کرد کە 14 تەمموز بەلای زۆربەی فەرەنسییەکانەوە زۆر گرنگە، بەپێچەوانەی ئێمەوە. دیارە ئەوانیش ناھەقیان نییە، چونکە لەم رۆژەدا فەرەنسییەکان بڕیارێکی دەستەجەمعیان داو پەلاماری قەڵای باستیلیان دا، کە بەدناوترین زیندانی فەرەنسا بوو، بەم شێوەیەش کۆتاییان بە حوکمێکی پاشایەتی خراپ ھێنا، کە تێیدا وڵات لەلایەن پاشا و دەستەبژێری ئەرستۆکراتیی و زانایانی ئاینەوە بە خراپترین شێوە بەڕێوە دەبرا، تاکی فەرەنسی بەتایبەتی چینی جووتیاران و کرێکاراکان و زەحمەتکێشانی فەرەنسا، رەوشی ژیانیان زۆر خراپ بوو حیسابی کۆیلەیان بۆ دەکرا. لەرووی ئازادیشەوە کەس بۆی نەبوو بچووکترین رەخنە یان ناڕەزایی دەرب□□□ت. دەتوانین ساڵانی حوکمی پاشایەتی فەرەنسا لە وتە بەناوبانگەکەی لویسی 14 کورت بکەینەوە ، کاتێک وتی: من دەوڵەتم، L›etat, c›est moi » ئەم پیاوە ماوەی 54 ساڵ حوکمی فەرەنسای کردووە.

ھەرچەندە لە پاش شۆڕشەکە، فەرەنسا بۆ ماوەی چەند ساڵێک رووبەروی

پێشویی و نائارامی بەوە، دواتریش سەردەمی دیکتاتۆری ناپەلیۆن دەستی پێکرد، بەڵام گرنگترین شت لەم شۆڕشەدا ئەوە بوو، کە دەستوورێکی مرۆڤدۆستانە جێبەجێکرا، کە تێیدا هەموو هاووڵاتیانی فەڕەنسا بەیەک چاو سەیر دەکرێن و کۆتایی بە حوکمی پادشایەتی و ئەرستۆکرات و زانایانی ئایینی هێنا. هەروەها هاووڵاتیانی فەڕەنسا تاڕادەیەکی باش هەوای ئازادییان هەڵمژیی و لەڕووی بژێویشەوە، ژیانیان بەرەو باشی هەنگاوی نا. جگە لەوەش ئەم شۆڕشە بووە داینەمۆیەک بۆ هەموو گەلانی تری جیهان بەتایبەتی ئەوروپا کە شۆڕش لە دژی رژێمە کۆنەپەرستەکان بکەن.

بەڵام لە عیراقدا ئەم رۆژە هەرچەندە بە رۆژێکی نیشتمانی دادەنرێت، بەڵام لەناو زۆربەی خەڵکیدا نەبۆتە مایەی خۆشیی و کامەرانی، بگرە بە پێچەوانەوە بەلای هەندێک کەسەوە رۆژێکی شوومە، زۆرکەس پێیان وایە لەپاش نەمانی پاشا، عیراق ئارامی بەخۆوە نەبینیوە. راستییەکەی ئەگەر بە چاوێکی بێلایەنییەوە سەیری ئەم رۆژە بکەین، دەبینین عیراق لە سایەی شۆڕشەکە و سەرۆکایەتی قاسمدا، کۆمەڵێک هەنگاوی باشی ناوە، لەوانە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری باش بە هاووڵاتیان بەتایبەتی لەڕووی خوێندن و پەروەردە و تەندروستیی و خانووبەرەو رێگاوبانەوە. کە ئەمەش بە چینە هەژارەکان گرنگ بوو، لەهەمووشی گرنگتر یاسای چاکسازی زەوی دانا، هەرچەندە ئەمە لە کوردستاندا رووبەڕووی ناڕەزایی دەرەبەگ و ئاغاکان بۆوە، دواتر بزووتنەوەی چەکداری روویدا، کە پاشتر ناوی لێنرا شۆڕشی ئەیلول. لەهەمووی گرنگتر بۆ ئێمەی کورد، ئەوە بوو کە یەکەمجار بوو کە حکومەتی عیراق دان بە بوونی کورد بنێت و بڵێت کورد و عەرەب هاوبەشن لەم وڵاتەدا، ئەمەش لەو کاتەدا زۆر گرنگ بوو نەک بە کوردی عیراق بگرە بە کوردی پارچەکانی تریش، چونکە لە ئێران و تورکیا، نکۆڵییان لە بوونی کورد دەکرد.

بەڵام نابێت ئەوەشمان لەیادبچێت، کە قاسم و هاوڕێکانی سەرەتایەکی خراپیان لە ژیانی سیاسی عیراق دەستپێکرد، کاتێک سوپا دەستوەردانی لەژیانی سیاسی کرد، کە پاشتر چەندین کودەتای خوێناویی بە دوادا هات و قاسمیش خۆی بووە قوربانی کودەتای سەربازیی. جگەلەوەش عیراق لە سەردەمی پاشایەتیدا، ژیانێکی تاڕادەیەک پەرلەمانیی و دەستووریی و ئازادی سیاسیی هەبوو، هاتنی حوکمی سەربازیی کۆتایی بە ژیانی سیاسی عیراق هێنا. تاکی عیراقیش لەسایەی پادشایەتییدا، ئازادی زیاتر بوو.

ئەم رۆژە بەلای خۆشمەوە تایبەتە، چونکە 14 تەمموز رۆژی لەدایکبوونی هەردوو برای ئازیزم کاک ئازاد و ئاواتە، هیوای تەندروستیی و بەختەوەریان بۆ دەخوازم. زۆرجار کە لە فەڕەنسا

بووم، بەلای هاوڕێ و دەستە فەرەنسییەکانمانەوە ئەمە شتێکی ئاسایی نەبوو. راستییەکەشی ئەوە بوو لەگەڵ بەرپابوونی شۆڕشی 14 تەمموزدا خۆشیی و شادیی بەشێکی زۆری عیراقی گرتەوە، لەوکاتەدا حزبی شیوعی هەوادار و ئەندامی زۆری هەبوو، ئەوانیش پشتگیریی ئەم شۆڕشەیان کرد. ئەم خۆشیی و شادیشە شارۆچکەی تەوێڵەی گرتبەوە، هەرچەندە باوکم بازرگانێکی ئاسایی بووەو تاقەتی سیاسەتی نەبووە، بەڵام ئەویش کەوتە ژێر کاریگەری ئەو خۆشییە گشتییەوە، بۆیە لەو ساڵەدا واتە 1958 دا ناوی یەکەم کوڕی دەنێت ئازاد. ساڵی پاشتریش واتە 1959 دووەم کوڕی ناو دەنێت ئاوات، چونکە لەوکاتەدا هەشتا خەڵکی بەوپەڕی خۆشییەوە باوەش بە ژیان دەکەنەوە، هەریەکە و خەون و ئاوات و ئومێدی زۆری هەبووە بۆ ژیان. بەڵام بەداخەوە پاش چەند ساڵێک، شۆڕش و قاسم لای خەڵکی خۆشەویستیان نامێنێت، بەمشێوەیەش خەون و ئاواتەکانیش نامێنن.

ئیسلام ی درۆگ… کاوە جەلال

گۆتە بەناوبانگەکەی مارکس کە دەبێژێت “ئایین ئەپیومی گەلانە”، پێویستە ڕاقەبکرێت. ئەمە لەبرە ئایینمان وەک ئەپیوم، کەواتە وەک درۆگ هەیە، لەبرەشدا ئاشکرایە درۆگ ئەوە نییە کە کوردەکانی ئەراق بەهەڵە کردوویانە بە “مادەی هۆشبەر”؛ درۆگ هۆش نابات، بەڵکو بەرینی دەکات و هاوکات ڕەوشەکانی تیژ و ڕۆشن دیاردەهێنێت – وێنەییانە؛ درۆگ هەروەها شیمانەی وێناکردن لە وێنای ئەندێشەنراوەوە هەڵدەزنێنێت. بەرینکردنی مەودای هۆش، گەش دیارهێنانی وێنەییانەی ڕەوشە ناخەکییەکان کە وەکو دی چێپێنراون، پەکەوە ئاڵۆزکاون، بەپاڵ یەکدییەوەن، بەڵێی تەنانەت بوون بە گرێ، گەلێک پزیشکی پسیکۆیی یان تەنانەت پسیکۆلۆگ وەک ئارامبوونەوەی ژیانی ناخەکی دەیانبینن، بۆیە بە نموونە درۆگی “ئێل ئێس دی” کە لە بنەڕەتدا یاساغە، بۆ چارەسەرکردنی هەندێک نەخۆشیی سەختی پسیکۆیی بەگەڕ دەخەن. ئەوان بەم دەستوژێ دەیانەوێت گرێ ناخەکییەکان بکەنەوە تاکو نەخۆشەکان بە ڕەوشێکی ئارامی ناخەکی بگەیەنن و وردتر کێشە خۆییەکانیان ببینن، بەمەش بەسەر دەردەکانیاندا زاڵ ببن.

هەروەها ئایین وەک هەبوویەکی ڕەوانی کە بەزۆریی هەڵبەستقانییانە

دادەڕێژرێت و حیکایەتی زۆر لەبارەی ئیماندارانی پیاوچاک لە ئەمدنیا و ژیانی ئەودنیایی لە خۆ دەگرێت، ئەوجا ڕێنوماکانی لە ڕستەدا تۆماردەکرێن، لە ڕوانگەی مارکسەوە هەمان ر□□□ی درۆگی ماتەری وەردەگرێت، هێندە نەبێت کە ناشێت ئەم درۆگە وەک دەستوێژی تێڕاپی بەگەڕبخرێت، بەڵکو مرۆڤ لە خۆی نامۆ دەکات. ئایین کە بە داڕشتنی هەڵبەستڤانی و ڕێنوماکانی وەک کەتوارێکی ئۆبژێکتیڤی بە مرۆڤان دەدرێت، لە دەرەوەی مرۆڤەوە پەرە بە توانستی وێناکردنەکانی هۆشی ئەو دەدات، بەڵێ ئەو تەنانەت دەتوانێت بە ئەوپەڕی ڕۆشنی وێنای ژیان و ڕابواردنی خۆی ل□ تەک حۆرییەکانی ئەودنیادا بکات. گەردووندیدی ه□□ب□ستڤانیانە داڕێژراو، حیکایەتگەلی تۆمارکراوی نێو کتێبەکان یان زارەکییانە گێڕراوەکان، دەشێت بەگوێرەی توانست و لێهاتوویی هۆشەکییانەی مرۆڤێک بخرێنە شێوەی هۆنینەوەی وێنەییەوە – بەگشتی هونەرەوە. ئەمە لە کۆمەڵە سەرەتاییەکاندا کە پەیکەری خوداکانی خۆیانیان بەز□ بەلاحی دەسازاند (هێگل)، یان لە هەندێک کولتووردا کە دابی وێنەسازییان هەیە، بۆ نموونە کولتووری ئەوروپای کریستیانی، دەشێت لە هونەری بە خۆ تایبەتیاندا بەرجەستە ببێت. بێگومان حیکایەتە وێنەییەکان، داڕشتنی وێنەی شەهیدەکان، لە کولتووری ناوبراوی بەم چەشنەشدا هێشتا هەر لە لایەن نوێنەرانی ئایینەکەوە کارایی ڕێنومایان پێدەدرێت، بۆ نموونە جەختکردن لە داڕشتنێکی دیتەنییانەی سزا و پاداشتی خودایی لە ئەودنیا وەک دەستوێژی بەئاگاهێنانی ئیمانداران لە فرمانەکانیان دادەنێن.

هەروه□ا خۆرهەڵاتی ئیسلامیش تایبەتمەندی خۆی هەیە لە وێناکردندا. بۆ ئەم پەیوەندییەی ئێرە تەنیا ئەوە گەرەکی بایەخپێدانە کە لێرە جڵەوی وێناکردنە ئایینیەکان بەردەدرێت، کە ئاشکرایە ئەوە ئەدگارێکی توانستی وێنا-کردنەوەی مرۆڤییە. لەم پەیوەندییەدا گەرەکە کەوانەیەک بکەینەوە و ت□ییدا ئاماژە بۆ وێناکردنێکی ترادیسیۆنیانەی حیجازی بدەین کە گەلانی دیکەی موسڵمانبوو نایناسن: ئیسلام وەک ئایینێکی ئارەبی-حیجازی “پەری” ناناسێت کە بۆ نموونە لای گەلانی ئێرانی و ئەوروپی وێنادەکرێت، بەڵکو ل□ پاڵ شەیتاندا تەنیا “جن” دەناسێت کە دەشێت مرۆڤ بکات بە “مەجنون”. ئەر□ بەکان بۆ نموونە “ئێلبە” پەرییەکانی فیلمی “The Lord oft the Rings”یان وەرگێڕاوە بۆ “جن”. لێرەدا گەرەکە ئەو پرسیارە بهێنینە نێوانەوە کە داخۆ تا چەند وەرگرتنی تاکلایەنەی ئیسلام لە دەرەوەی کولتووری سەرچاوەیی خۆی سەرجەم ئەفسانە و پێشبینییە میللییەکانی ئەو گەلانەی دی لەکاردەخات یان تەنانەت لەناودەبات.

کێشەیەکی دیکەی کرۆکیتر لە وێناکردنی کولتووریانەی تایبەت ئەوەیە

کە لە ئیسلامدا قورئان وەک پەیفی خودایی دادەنرێت، بۆیە بەندەی بەواهەناو بە ئایینەکە هیچ شیمانەیەکی خوێندنەوەی ڕەخنەیی تێکستەکانی نەو قورئانی نییە، بەڵکو لەبەر ئەوەی ڕێهان، کەواتە لەبەر ئەوەی لە ئەو سەربەخۆن، ئەوا دەبێت خۆی بخاتە ژێر ڕەکەفیانەوە و دەرخیان بکات، کە ئیدی بە هێزی ڕەهایەتییان وەناکردنەکانی ئەو لە هەر سنوورێکی شیاو تێدەپەڕێنن، بەڵێ چالاکوانانی ئایینی بەمەغزاترینی حیکایەتەکان کە گۆیا پەرجووی خودایین، وەک دەستوەژی سەرەماندنەوەی مرۆڤان وەردەگرن. ئاشکرایە لە پشت ئەم بەدکارییەوە مەبەستێک خۆی مەڵاسداوە: ئەوان دەیانەوێت خۆیان و دەسەڵاتیان بە سەرجەم ئیمتیازاتە مادی و ڕەوانییەکانییەوە بپارێزن، تەنانەت پەرەی پێبدەن، لەڕێشدا زۆر ئاسان بە خاتری مەرامەکانیان دەبن بە “درۆزن”. وەلە جەی سەرنجە، کە لەبەر ئەوەی ئایینی درۆگ وەناکانی ئەوانی لای خۆیان کردووە بە کەتوارێکی یەکەمین پێش کەتواری جیهانی کردەکی، کەواتە ئەوانی لە خۆیان و مرۆڤان و جیهان نامۆکردووە، یان – ئەمەش زۆر شیاوە – لەبەر ئەوەی ئەوان مەبەستمەندانە حیکایەتەکان بەگۆڕ دەخەن تاکو پێگەی خۆیان بپارێزن و تا بشێت لە دەسەڵاتی پتری ئایینەییان نزیکبکەونەوە، ئەوا لە درۆکردندا تووشی ئازاری ویژدان نابن. درۆ بە ئەوان ئاساییە، تەنیا دەستوەژی مەرامی خۆییە. گرنگ ئەوەیە کە تا بشێت لایەنگران لە دەوری خۆیان کۆبکەنەوە، یان کەسانی دی بە سەرەماندنەویان لە غەزەبی خودایی بەلای خۆیاندا ڕابکێشن.

لە ڕووی تیۆرییەوە بەوانین، کەواتە بەدەر لە کولتووری بەدەویانەی نیمچە دورگەی ئەرەبی بە مەرکەکانییەوە، وەک تاڵانچێتی و شەهوانییەت و پیسوپۆخڵی، ئیسلام وەک ئایین دەیەوێت تا ڕادەی شیان مرۆڤێتیی کەسان هەڵبگرێت (نەفی بکات / نەگاسیۆن) تاکو بییانکات بە ئیمانداری بەپرسیار. لەڕێدا دەگەینەوە بە گەڤکەی مارکس: درۆگ، جا ئەپیوم بێت یان ئایین، مرۆڤ لە خۆی وەک مرۆڤ نامۆ دەکات و ئیدی ناتوانێت خۆی وەک بوونەوەرێکی نەوجیهانی دەرک بکات کە پێداویستییە مرۆڤییەکانی گەرێکی ساتارکردنن، بەڵکو وەناکانی نەو هەشی سەروەری بەسەریدا وەردەگرن، کە بێگومان، لەڕێشدا دەگەین بە فرۆید، پێداویستییە مرۆڤییەکانی لەکارناخۆن، بەڵێ نایان سڕنەوە، بەڵکو ئەو خۆی تەنیا دەیانچەپێنێت: دەیان چەوسێنێتەوە و تا بکرێت لە ئاگایی دەریان دەکێشێت، وەلە لەبەر ئەوەی پێداویستییە مرۆڤییەکان شیاوی سڕینەوە نین، ئەوا هەشتا هەر وەک چەوسێنراوە بەردەوام لە جموجۆڵدان و بەئاگا یان بەنائاگا دەرووی دیکە بۆ خۆ-دەردان دەبیننەوە.

پرسیار ئەوەیە کە داخۆ دەبێت ژیانێکی نەو درۆ و حیکایەتی پووچ چۆ

بەهایەکی هەبێت؟ ئایا ئەوە بە خاتری ئەودنیا؟ وەلێ دەبێت ئەودنیای پێشبینیکراوی خودایی کە لە توانستی وێناکردنەکانی مرۆڤەوە زیتکراوەتەوە، چی بێت کە تێیدا جێی درەزن و چەوسێنەر، سەبایاگر و کیژ-فڕێنەر، کیناوی و دە-پیس، بێتەوە؟ ئەوجا گەر زاتەک ئەوە قبووڵ بکات، ئایا ئەو خودایە؟ لە بنەڕەتدا تا ئەمڕۆ، بەڵێ ئەمڕۆ بەتایبەتی، یەکێک لە گرنگترینی ئەرگومێنتە فەلسەفییەکان بە نەبوونی خودا ئەوەیە کە لە جیهاندا بێدادی، جەنگ و کوشتنی بەگوناهان، لافاو و بۆرانی شار و گوند وێرانکەر، هەن. جگە لەوە خودایەک کە ڕێ بدات پووچەتی و بێمەغزایی بخرێنە سەر کاغەز، ئەوجا ڕاڤەی درەزنانەی تۆمارەکانی سەر کاغەز قبووڵ بکات و ڕێزی ئەندێشەی جڵەوبەرداوی درەزنان بگرێت تەنیا بە ئەوەی لایەنگرانی ئایینەکە چەندێتییانە پێرەبسێنن، نابێت بپەرسترێت، کەواتە چۆن مرۆڤ ئەو جۆرە خودایەی ئافراندووە (خولقاندووە)، گەرەکە ئەلتەرناتیقی ئەو بئافرێنێت یان ئیدەی فرەخودایی بهێنێتەوە نێوان، کەواتە گەر پێویست بێت، یان گەر مرۆڤ پێویستی بە خودایەک هەبێت، دەبێت گریمانەی خودای دیکە بکات.
گەرچی ئەم هەڵوەستە دژبەری هێنینەوەی ئافرێنەرانەی زاتەکە کە بێدادی قبووڵ دەکات، کەواتە گەرچی بەدئافرێنراوەکەی (مەخلوقە نالەبارەی) مرۆق دەداتەوە بە ڕووی ئەو خۆیدا، هێشتا هەر بەندین بە پرسێکی تایبەتی کولتوورییەوە: ئەمە لە خۆرهەڵاتی "هەزار و یەک شەوە"ین، لەرەشدا مەبەستی ئەم ئاماژەدانە "تەنیا" ڕوودەکاتە جۆری کولتوورییانەی هێنینەوەی حیکایەت. حیکایەتەکان سەر بە هەمان کولتووری هێنینەوەن، کە بێگومان لە لایەنی خەیانەوە پتر بەرهەمی ترس و تەقینن، جا ئەوە ترس و تەقین بێت لە وێنا سەروەرە ناخییەکانی خۆ یان لە ڕەوشی کەتوارییانەی خەڵکی دەڤەرە کولتوورییەکە. هێنینەوەی درەزنانەی خۆرهەڵاتی بە مەبەستی سیاسی ئەنجام دەدرێت و داواکاریش بۆ قبووڵکردنی بەرزدەکرێتەوە.
چالاکوانانی ئایینیی ئەمڕۆ کە هەیەپارێزن، هاوکات لەو ڕووەوە "پاشڤەڕوو"شن (ڕێئەکسیۆنێرن) کە ئەوان لەم سەردەمەی تەنگژەی ئاییندا ڕووەو ڕابردووی پێشبینیکراوی دوور وەردەچەرخێن: "دەگەڕێنەوە" بۆ لای بەدەوییە حیجازییەکانی سەرەتاکان و ئیدیالیزەیان دەکەن (هەڵیان دەزنێنن بە سەر ئاستی مرۆڤی بەخەوش و بەگەرد)، واتا ئەو پیاو (و ژن)-انە وەک نموونەی ژیانی سەردەم وەردەگرن کە کاتی خۆی قەنگ بووبوون بە بەگەنی گوو، میز و چڵک و شەهوەت. ئەوان لەم وەرگرتنەی هەڵوەستدا "مێژوویەتی هەڵدەگرن" (نەفی دەکەن / ناهێڵن)، چونکە بەدەوییە بەگەنەکەی بیابان کە گەیا سەحابەیە، بە ئیدیالیزەکراوی دەهێننە نێو هەنووکەوە، یان بە

شێوەیەکی دیکە بدوێین، مرۆڤانی ئەمڕۆ دەبێن بە لای ئەو نموونە گوواوییانە، ئەوەش بە خاتری ڕزگارکردنی کولتوورە ئایینییەکە لە تەنگژەکانی ئەمڕۆی، بەتایبەتیتریش لەوە، ڕزگارکردنی کولتوورەکەی لە باڵادەستیی هزری و کولتووری و زانستیی خۆرئاوا، یان تەنانەت پێشاندانی باڵادەستیی کولتوورەکەی خۆی بەسەر ئەوەی خۆرئاوادا. بە چی؟ بە هێنینەوەی درۆ. وەلێ پرسیار ئەوەیە کە ئایا دوو سێ وشەی لە کۆنتێکستی دەرکێشراوی نێو قورئان چ پەیوەندییەکیان بە ئینجازەکانی تەلەسکۆپی جەیمس وێبەوە هەیە؟ ئایا درۆی وەک: “گەرمای هاوین هەناسەدانی دۆزەخە”، “ڕاگرتنی جنۆکە لە ماڵەدا جائیز نییە”، چیی دیکەن جگە لە دەربڕینی پڕوپووچ؟ ئایا لەبەر چە هەیەک ئەو خوێندەوارە هزرکردووە ئایینییانە ناوێرن خۆیان بە هەڵبەستە کیناوی هەنراوەکانی ئایینەکەیانەوە خەریک بکەن؟ بە نموونە هەڵبەستی “تەبەد یەدا ئەبی لەهەبین وە تەبەد ما ئەغنا ...”؟ ئاخر لە ڕەوشی بەم چەشنەدا مرۆڤی سەرڕاست، کەواتە خوازیاری ڕاستبێژی، هەرگیز لەو پرسیارە ڕاناکات کە داخۆ خودا، کە بەگوێرەی پێناسەکەی ئەلکەمالە و ئەلکەمالیش سینۆنیومی ئەلجەمالە، گوزارشتی ئەوهای لەبووەشتەوە! وەڵامی پرسیاری بەم چەشنە بە سەفسەتە (بەهێزی وشەی زارەکی) نادرێتەوە، بەڵکو دەبێت هەڵبەستەکە وەک تێکستێک دابنرێت کە مرۆڤ (فەنۆمێنۆلۆگیانە بدوێین) لە هەردوو تەوەری فیزیکی (وشەیی) و پسیکۆییەوە (دەربڕاوی نێوەڕۆکییەوە) پێوەی خەریک ببێت.

سەفسەتە دەتوانێت هەموو سنوورێکی بێژتن ببەزێنێت، بەڵێ، زاری جڵەوبەرداو دەتوانێت گەلێک سانا هەر شێوەیەکی پاساوی وشەیی وەک وەڵام ڕابگەیەنێت، وەلێ ئەمە لێرەدا دەکەوینە بەردەم ڕاستگۆیی و درۆزنی، بەردەم توانستی مرۆڤی بە پێیقینی دروست و نادروست. لە ڕووی مۆرالییەوە بڕوانین، دەبێت ببێژین کە مرۆڤ مافی نییە درۆ بکات. کەواتە لێرەدا بەر زەین و کرداری نێوجیهانیی مرۆڤ دەکەوین: زەین لەنێو سنووری دیاری خۆیدا دروست هەر ڕەوشێک دیاری دەکات و نابێت ئەو سنوورە بە توانستی وێنا و ویست ببەزێنرێت. ئەوجا لۆگیکییانە بڕوانین، دەبێت ببێژین کە مرۆڤ بۆی نییە نادروست بئاخڤێت. شاخ لوتکەی هەیە، گرد نزیکەی کەوانەیی کۆتایی دێت، کەواتە ناشێت وشەی شاخ بۆ گرد بەکاربهێنرێت. دەشت کەم یان زۆر تەختە، وەلێ ناوچە گردۆڵانەکانی باشووری کۆیە دەشت نین، کەواتە ناتوانین ببێژین “دەشتی کۆیە”.

ئەمە بەگومان لەم پەیوەندییەی درۆزنانی حیکایەتچیدا لای باشنیازان نین. دەربڕینەکەی مارکس ئایین بەگشتی وەک درۆگ بە هەڵگرانی دادەنێت، واتا ئەو بە جیاوازیکردنی ئیدیۆلۆگیانەی باشنیازان و

بەدنیازان تایبەتێتیی پێنەداوە. مارکس دەیەوێت ببێژێت، کەسێتییەک کە بە ئایینی درۆگ لە خۆی نامۆ دەبێت، بەو ڕەوشە نامۆبووەی خۆی نازانێت. ئەو لە خۆی وەک مرۆڤ، هەروەها لە هاومرۆڤان و جیهان نامۆبووە و توانای نەماوە هەڵوێست لە پێناوی خۆیدا وەک مرۆڤ وەربگرێت. ئەو قایلە بە وێناکانی نێو هۆشی کە بۆی بوون بە کەتوارێکی ڕاستینە بە پێچەوانەی کەتواری ژینجیهانەکەی خۆیەوە، کە ئیدی ئەو وەک داماوێک بە ملکەچی، وەک کڕنووشبردوو و هاوکات وەک زۆردارێکی ژن و کیژ چەوسێنەر، چەوتەژیانی خۆی بەرەو کۆتایی دەگرێتە بەر، ئەوە بێگومان تەنراو بە ئەندێشەی دەستپێکردنەوەیەکی نوێی ئەبەدی لەنێو ڕابواردنی نەبڕاوەدا.

مەسەلەکە لای وێناکەرەوانی بەدنیازی حیکایەتەکان کە وەک چالاکوان کارا دەبن، جیاوازە، جا گەرچی گەرەکە بیدرکێنین، کە دەشێت پەیوەند بە خۆویستییانەوە هاوشێوەیی لەتەک ئەوەی باشنیازاندا هەبێت، هاوکات ئەوەش دەشێت کە ئەوان لە ڕەوتی خوێندنەوەی تێکستەکاندا زۆر لایەنی ناڕاست و ناماقوڵی ئایینەکەیان ئاشکرا بکەن، وەلێ ئەوانە پشتگوێ بخەن و تەنیا پێشتری بەو بەڵێن و حیکایەتانە بدەن کە ڕەوایەتی بە بەدیهێنانی ئەمدنیایی حەز و ئارەزووەکان دەدەن. لەم ڕوانگەیەوە بەدنیازانی چالاکبوو ئاگامەندانە درۆ دەکەن، دەهۆننەوە و حیکایەتە هۆنراوەکان بۆ لایەنگرانیان یان خەڵک دەگێڕنەوە، لەم کردارەشدا هاوکات خواستی نواندنی دەسەڵات بۆ ئەوان خۆیان ڕێژییانە بەدیدێت. وەستان لەسەر مینبەری گۆتاردان، دانیشتنی مەبەستمەندانە بەرانبەر کامێرای ڤیدیۆگر بە مەبەستی پەخشکردن، دەسەڵاتی ت□کی چێژبەخشە، چێژتنیشی چێژی پێشبینیکراو، کەواتە هێشتا کردەکییانە نەچێژراو، دەوروژێنێت و ئەوانیش چە بە بردنی خۆیان بۆ ئەودنیا دەیچێژنەوە و چە لە ئەمدنیادا کردەییانە کۆششی بۆ دەکەن. ئەم دەسەڵاتە بۆ ئەوان ئاستێکی لێرەبوونی پێکدەهێنێت کە گەرەکی پاراستنە، بۆیە هاوکات لایەنگرانیان تا بشێت چڕتر لە دەوری خۆیان کۆدەکەنەوە، تەنانەت گەلەکۆمەکێی سیاسی زیتدەکەنەوە، تا بە گرووپ نەک تەنیا دەسەڵاتیان بپارێزن، بەڵکو هەروەها بەهێزتر بکەن: پارەی زۆرتر، خانووی غەربی، ژنی دی، جار نا جاریش دوای وانەبێژی بە کیژان و ژنان دەرفەتیان بۆ دەڕخسێت دەست بە لەشی ئەم یان ئەویاندا بهێنن و ڕەنگە لەوەش زیاتر.

پرسیاری باشنیازی و بەدنیازی کە کرانەوە و داخستنی کەسەکی لە خۆ دەگرێت، دەمانبات بۆ پرسیاری دیکە. ئایا هۆی چییە کەسێک کە گۆیا ئیمانی بە کۆسمۆلۆگییەکی تایبەت هێناوە، ڕێ نادان لە لایەن ڕێنیسانسی ئیتالییەوە بۆ پرسیار ببزوێنرێت؟ ئاخر لەم ڕێنیسانسەدا

ئیدێی چەند تەبەقەیەکی ئاسمان ه□د□شێنرێتەوە و گەردوونێکی / فەزایەکی بێدوایەکی (مالانیهایە) ڕادەگەیەنرێت. لە بنەرەتدا ئەم گەردووندیدییە، هەروەها تیۆریی ڕێلەتیڤێتیی ئاینشتاین، پێگەی مر□ق ل□نێو جیهاندا دەگۆڕن، چونکە یەکەمیان مر□ق د□بات ب□ ن□و ئ□□استەی سێیەم، واتا بۆ نێو قووڵیی بێدوایەکی بەپاڵ هەردوو ئاڕاستەی پانی و درێژییەوە کە هەردووکیان لەتەک خۆیدا بۆ نێو بێدوایەکێتی دەبات، ئەوی دووەمیان دەیبات ڕووەو ئاڕاستەی چوارەم کە ئاینشتاین وەک “کات” دەیداتە پاڵ ئەو فەزا / ڕاومە سێئاڕاستییەی ئێمە لە ژیانی ڕۆژانەدا دەرکی دەکەین. لێرەوە ئیدی مر□ق ناچار دەبێت بە شێوەیەکی دی قورئان بخوێنێتەوە و بیخاتە ژێر پرسیارەوە، بەڵێ تەنانەت پرسیار و وەڵامەکەی پوشکین بەهەند وەربگرێت: “قورئان؟ چە کۆسمۆلۆگییەکەی خراپە! چە پۆیێزییەکی مەزنە!”. بێگومان ڕاستە ئێمە لەم پەیوەندییەدا لای بەدنیازانین نەک باشنیازانی ناشارەزا، ئێمە لای ئەحمەد ئەلقوبانچییەک نین، لای دەروێشە سۆفییەکەی ئەحمەد موختار جاف نین کە لە “جیهانی ناموتەناهی” دەدوێت، بەڵکو لای پەرچەکردارنوێنانی تۆقیوی سەردەمین کە لەتاو بێتوانییان بۆ ژیانی کراوەی پڕخۆشەویشتی، سۆسیال و فرەلایەنی، بەدەوییە گوواوییەکانی بیابانی حیجاز دەکەن بە نموونەی ژیانی سەردەمی. مەسەلەکە ئاگایی فراوانی جیهان نییە، بەڵکو تەسککردنەوەی مەبەستمەنداندن□ی جیهانە، بەمەش بریتییە لە تەسککردنەوەی سەرجەم ژیان لەنێو جیهانێکی یەکجار بچووکدا بۆ خاتری سەرکزییەکی داماو لەژێر دەسەڵاتی ترسنۆکترین پیاواندا.

بێگومان نالەبار یان نەشیاو نییە هەر لەم پەیوەندییەدا پێشبینیی مێژوویی بکەین – بەگوێرەی سروشتی ئارەبە بەدەوییەکانی بیابان. لە سروشتی ئەوانەوە بڕوانین، دەبێت ببێژین کە بڕواهێنان و نوورانیبوونی کتوپڕ لە دوێنێوە بۆ ئەمڕۆ نەشیاوە، چونکە بە ئەقڵدا ناچێت کە هێندە ئاسان هۆش و دەروونی بەدەوییەکی بەرژەوەندگەرای ماددی هەڵبگیرێت (نەفی بکرێت) بۆ ئاستی ئیماندارێکی نوورانی، وەلێ ئەوە بە ئەقڵدا دەچێت، کە بەدەوییەکان زۆر ئاسان بە گفتی تاڵانی و گرتنی سەبایا و غولام بۆ شەڕ جۆشدرابن. ئاخر ئەمیان بە سروشتی ئەوان دەگونجێت. وشە و هۆنینەوەی زارەکیانە ناتوانێت، تا ئەمڕۆ نەیتوانیوە، ببێت بە وەرگۆڕی ژیانی کردەکیانەی ئارەبە بەدەوییەکان – ئەوانەی دوێنێی ئاوڕلێدراوەی ئیدیالیزەکراو، هەروەها ئەوانەی ئەمڕۆ کە لە نزیکەوە شیاوی ئەزموونکردنن. ئەوان دەبێت کاتی خۆی پێکەنینیان بە گفتی ڕابواردنی ئەبەدی لەتەک حۆریاندا لە ئەودنیا هاتبێت، تەنانەت لەنێو خۆیاندا کردبێتیان بە نوکتە، چونکە هەردەم بۆ ئەوە

لەسەرپێ بوون کە هەر حەزێکی شیاویان لە جیهاندا بەدیبهێنن، هەر ئەمەش بووە کە ئەوانی بۆ وێرانکردنی کولتوورەکانی دی بزواندووە. ئەوان ئەمڕۆش هاوشێوەی هەزار و دووسەد، سێسەد یان چوارسەد ساڵ لەمەوبەر ئەدگاری ماد دەگەرایی خۆیان لەدەست نەداوە. زار دەتوانێت بە وشە ئیدیالیزەیان بکات، وەلێ درۆ دەکات، چونکە سنووری زەینی تێپەڕاندووە. بەم شێوەیە بۆ نموونە چالاکوانانی ئایینیی نەوێر و دەروونخ□ش لەنێو کوردانی ئێراقدا درۆزنانە حیکایەتی ئەوتۆ دەگێڕنەوە کە زەینی سەلیمی مرۆڤی سووڕدەهێنن، بەڵێ پێکەنین دەهێننە گۆڕی یان مر□ق ت□نانەت بێزی لێیان دەبێتەوە – هۆنینەوەکانیان ئەوەندە مەهزەلەیین یان قێزەوەنن: دەستەکانی پەیامهێنەکەیان لە شەڕێکدا دەبێت بە کانیی ئاو و توینێتیی چەندین هەزار جەنگاوەری نێو بیابان دەشکێنێت!! دۆزەخ لە هاویندا هەناسەی خۆی بۆ مرۆڤانی هەندێک ناوچە (نەک سەرجەم جیهان!!) دەردەخات و دەیان پڕووکێنێت!! ڕاگرتنی جنۆکە لە ماڵەوە بەگوێرەی ئایینی پیرۆز جائیز نییە!! لە بن□□□ت□دا لە بێشەرمانی وەک ئەم دەروونخ□شانە هەموو شتێک دەوەشێتەوە (و وەشاوەتەوە)، لە درۆی هەڵبەستراوەوە تا دەگات بە کوشتن و جینۆساید. لێرەشەوە ئیدی ڕوونتر ئاشکرا دەبێت کە بۆچی ئەوان بە نەڕەنەڕ و هۆنینەوەی درۆزنیانە تەریق نابنەوە. شەرم نایانگرێت. ئەوان (لە ڕووی پۆزەتیڤەوە) بەهۆی نامۆبوونیانەوە لە خۆیان و ژیان، ئەوان (لە ڕووی نێگەتیڤەوە) بەهۆی بینینی بەرژەوەند□گ□رای سەرجەم ژیان و پێکەوەیی مرۆڤانەوە، نازانن تەریقبوونەوە چییە، کە ڕەوشێکی مرۆڤیانەی گەلێک دروستە و بەوەش مایەی گۆڕینی مرۆڤە. ئاخر ئەوان وەک نامۆبووی دەسەڵاتگەرا لای خۆیان نین، بەڵکو هەردەم ڕوویان لە دەرەوەیە: چاویان لەسەر ئەو کیژانەیە کە خۆیان مۆدێرن دەپۆشن و حەز بە هەڤاڵێتیی کوڕان دەکەن؛ ئەوان وەک تەنراو بە دۆپل-مۆرال شەیدای کیژانی هاوشێوەی کچە مۆدێلەکانن، خەونیان پێوە دەبینن، وەلێ دەرەکییانە بۆ سەندنی ڕەزامەندیی هاوبڕوایانیان هێرش دەبەنە سەریان؛ ئەوان لە پەیوەندیی خۆشەویستیی کراوەی نێوان کوڕان و کیژان دەترسن، چونکە خۆیان بوێریان بۆ پەیوەندیی بەو چەشنە نییە، هەر ئەو نەوێری□□ش کۆڵی پێداون و وەریچەرخاندوون بۆ لای حیکایەتە ئایینییەکان؛ ئەوان لە گەنجان و پیاوان (هەروەها ژنان) دەڕوان کە بەچێژەوە و بەئاشکرا تەنانەت لەنێو سروشتدا مەی دەنۆشن، ئەوەش بەسە بۆ ئەوەی کۆتایی جیهان ڕابگەیەنن! لەکوێ ناسکێتییەکی ژیان یان پەیوەندیی نێومرۆڤیانەی سۆسیال خویا ببێت، ئەوان ڕادەچڵەکێن، بەرەو ناخی نەوێری خۆیان دەشکێنرێنەوە، وەلێ وەک دامای کۆڵداو توانستی ژیانی ئەوهایان نییە، بۆیە بەپەلە ڕوو

لە دەرەوە دەکەنەوە و کێمی دەروونی نەخۆشیان دەڕێژن، ئاخر ئەوان دەستوێژێکی زۆر تایبەتی نواندنی دەسەڵاتیان ئاشکراکردووە کە دەرفەتی شێوە ژیانێکی شارراوەی پشتپەردەئاسایان بۆ دەڕەخسێنێت: ئەوان تا بۆیان بکرێت کەسانی دیکەی لە ژیان ترساو لە دەوری خۆیان کۆدەکەنەوە، تا بکرێت هەوڵ دەدەن ببن بە وانەبێژی کیژان و ژنان، ئەوە بەشکم لەملاولاوە دەستێکیان بۆ بەرن، بەشکم هەلێک بڕەخسێنن و سواریان بن، کە بێگومان یەکسەر دوای دامرکانەوەی کاتەکیی ئارەزوویان ترس بەرۆکیان دەگرێت: “چەتیو لای خەشەویستترین هەڤاڵیشت باسی نەکەیت! بە خودا حەیات دەبەم!”.

ئەمە بەگشتی دژەتەوەری ئەو پیاوانەی ئایینە کە بە شادییەوە مەییان دەنۆشی و ئەمڕۆش دەینۆشن، کوڕان و کچانیان مۆدێرن خۆیان دەپۆشی و دەپۆشن، هەروەها پێڵاوەکانی منداڵێکی کوردیان بە هەموو سەحابە بەدەوییە ئیدیالیزەکراوەکانی بیابان نەداوە و نادەن.

پێناچێت پیاوە ترسنۆکەکان بە مەرامیان بگەن. دژبەری و دژبێژییەکانی سەرجەم گەلان و وڵاتانی ئیسلامی بە چەشنێک پەرەیان سەندووە، هەروەها ئاگایی ئازادی، یان هیچ نەبێت ئاگایی کەم یان زۆر سەربەخۆیی کەسی بە چەشنێک شکۆفەی کردووە، ئەوجا دەسەڵاتگەرایانی سوننەتی بە چەشنێک بۆیان لەسەرپێن، کە ئیدی ئەوها دەنوێنێت در□زانی چڵکاوڕشێن گڵۆڵەیان ڕوو لە لێژی بێت؛ لەنێو کوردانیشدا نەک تەنیا کوڕان و پیاوان، بەڵکو تەنانەت کیژان و ژنان زۆر تایبەت هەڵکەوتوون، دیاریان-داوە و بە چەک دەستیان لێدەوەشێنن؛ ئەحمەد ئەلقوبانچی تەنانەت پەیامهێنی، تەنانەت سزای دۆزەخ و پاداشتی بەهەشت دەخاتە ژێر پرسیارەوە، بەڵێ تەنانەت بەئاشکرا لەنێو لایەنگرانیدا یەخەی ئەلڵا دەگرێت و ڤیدیۆکانی بۆ سەرجەم جیهانی ئیسلامی پەخش دەکات؛ لە کایەی دەسەڵاتدا شازادە هەیەپارێزەکەی سعودییە شەپازل□یەکی ڕەوانیانەی لە “سەرجەم” مەلاکانی وڵاتەکەی وەشاند کە دەشێت هێمایانە وێنابکرێت وەک شەپازل□ لە سەرجەم پیاوانی ئایینیی وڵاتانی دیکەش. ئەمانە پێکڕا لە لایەنی خۆیانەوە پێشانی دەدەن کە بۆچی ڕۆژ بە ڕۆژ حیکایەتەکانی درۆزنان بێواتاتر دەبن، پووچەڵتر دەبن، قێزەوەنتر دەبن. ئەوان خزاونەتە نێو دوا هەلەکەسەمای پاراستنی دەسەڵاتیانەوە.

وەڵام بە دەرسیم دیبەگەیی سەبارەت بە ڕەخنە و تێبینییەکانی لە وتارەکەم “کە تاوانبار نەزار خەزرەجی لە دانیمارک بوو”

شاخەوان شۆڕش

بەڕێز کاک دەرسیم دیبەگەیی لە نووسەنێکدا (لە کۆتاییدا دامناوە) کە لە لاپەڕەی فەیسبووکەکەیدا دایناوە وەکو وەڵامێک بە وتارەکەی من سەبارەت بە تاوانبار نەزار خەزرەجی ئاماژەی بە ١١ خاڵ داوە. کاک دەرسیم هەندێ زانیاری بە ناڕاست دەزانێت و هەندێ زانیاریش کە لە وتارەکەی مندا نین دایناون، هەروەها سەرسوڕمانی خۆی لە هەندێ خاڵدا دەخاتەڕوو. پێموایە ئاساییە ئەو لەهەندێ خاڵدا ڕای دیکەی جیاوازی هەیە، هەندێ هەڵەی لاوەکی تێبینی کردووە و هەندێ زانیاری و وردەکاری زیاتری ئاماژە پێداوە، دەستیخۆش بێت و جێگەی سوپاسە. دیارە من ئەرێنیانە ئاماژەم بە چاڵاکیەکانی کۆمیتە و ئەندامانی کردووە، وەکو ئەوسا کاری گرنگ و باشیان ئەنجام دا، ئەوەش ڕاستییە. لەبەر گرنگی بابەتەکە کە بابەتێکی دەکومێنتارییە بەپێویستم زانی خاڵ بە خاڵی تێبینی و ڕەخنەکان بەسەر بکەمەوە.

ئەو وتارەی من نووسیوومە بە زیاتر بەدەکومێنتکردن و بەرچاوڕوونی زیاترە سەبارەت بە کەیسەکەی نەزار خەزرەجی کە لە دانیمارک بوو. دیارە من بەکورتی بەڵام بەپێی سەرچاوە دانیمارکییەکان بەسەر بابەتەکاندا تێپەڕیووم و ئاماژەم بە ڕووداوەکان کردووە، نە گوزارشتی هەموو ڕووداو و چالاکی و دەکومێنتەکانم کردووە، نە ئاماژەشم بە هەموو سەرچاوەکان کردووە، ئەوەشم لە وتارەکەدا نووسیووە. چونکە دەکرێ ئەم بابەتە بەسەدان لاپەڕەی لەسەر بنووسرێت.

گرنگە بگوترێت کە دەکرێ سەرچاوە هەڵەی تێدا هەبێت، وە بەدەکومێنتکردن هەوڵیکە بەپێی هەندێ بەڵگە هەوڵی سەڵماندنی رووداوێک دەدات، ئەوەش واتای تەواوەتی نادات و واتای ئەوە نییە کەوا سەد لە سەد ئامانجی پێکابێت، دەکرێ زانیاری گرنگ هەبێت لە

دەکومێنتەکانی بەردەستدا نەبن. لای من گرنگە نووسین ئاراستەیەکی راستگۆیانەی هەبێت و پشت بە بەڵگە یا سەرچاوە ببەستێت، تاکو بەڵگە و سەرچاوە زۆرتر و باوەڕپێکراوترین بابەت دەوڵەمەتر و بەهێزتر دەکەن. ئەگەر من لە نووسینەکدا هەڵەیەکم کردبێت، بێگومان وەکو ئاوخواردنەوە دانی پێدادەنێم و ڕاستی دەکەمەوە. سوپاسی هەر کەسێکیش دەکەم کە لە هەڵەی و کەمووکوڕیی بابەتیانە ئاگادارم بکاتەوە. چونکە مەبەست ڕاستی و دروستیی گەیاندنە. دیارە هەڵەش لە نووسیندا جۆری هەیە، زانیاری لاوەکی و گرنگ یا یەکلاکەرەوە هەن، کە هەڵەکردن بەپێی گرنگی زانیارییەکە دەگۆڕێت. ئەو هەڵانەی کە بە ناوەڕۆکی خودی بابەتەکە دەرئەنجامیان نییە هەڵەی لاوەکین و هیچ لە دەرئەنجام ناگۆڕن، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا پێویستە چاکبکرێنەوە.

سەبارەت بە ڕەخنە و تێبینییەکان: سەرەتا ناونیشانی نووسینەکەی هەڵەیە چونکە من هیچم بەتایبەت بە دەرسیم دیبەگەیی نەنووسیووە تاکو ئەو وەڵامی من بداتەوە. دەیتوانی لە جیاتی وەڵام بەنمونە بنووسێت ڕەخنە و تێبینی.

خاڵی یەکەم: لە وتارەکەمدا هاتووە “لە مانگی مارسی ساڵی ١٩٩٦ دا لەهەوڵیکدا ڕادەکات و دێتە کوردستانی ژێر دەسەڵاتی بەرەی زەردی ژێر فەرمانڕەوایی پارتی دیموکراتی کوردستان. لەوە ماوەتەوە و سەردانی ئەملاوئەولای کردووە. دوایی لە ڕێگەی زاخۆوە ڕەوانەی تورکیا دەکرێت و پاشان دەچێتە عەمان پایەتەختی وڵاتی ئوردن”. ڕێککەوتی وردی هاتن و چوونەکەیم نەنووسیووە، چونکە لە سەرچاوەکاندا نەکەوتە بەرچاوم و نەشم ویستییە زیاتری لە بکۆڵمەوە، ئەوەی لە یەکێک لە نووسراوەکان کەوتە بەرچاوم نامەکەی “جمعیە الحقوقيون العراقيين” بوو کە ئاماژە بەمانەوەی ئەو لە کوردستان بۆ ماوەی سێ مانگ دەکەن، ئەوان پێشتر تەلەفۆنیان بۆ خەزرەجی کردووە و پەیوەندیان لەگەڵیدا هەبووە، واپێدەچێت ئەو زانیارییەیان لە خۆی وەرگرتبێت. بۆیە پێموابووە کە وەکو لە نامەکەدا هاتووە ئەگەر لەوێ مابێتەوە بێگومان سەردانی ئەملاوئەولاشی کردووە، ئەو پەیوەندی نزیکی لەگەڵ جەلال تاڵەبانی و مەسعود بارزانی و ڕەنگە بەرپرسانی دیکەش هەبووە. هەروەها لای من گرنگ بووە لە چ مانگ و ساڵێکدا هاتووە و بە کوێدا دەرچووە، کە بەڵگەی کەنکریتیم نەبێت لە خۆمەوە ناتوانم هیچی زیاتر بنووسم. دەرسیم دیبەگەیی دەڵێ ئەو باوەڕناکات سەردانی کەسی کردبێت و ناکرێ لەماوەی “سێ شەودا” جگە لە بەرپرسانی پارتی کەسی دی دیتبێت. کاک دەرسیم باوەڕ بە گوتنەکانی خەزرەجی کە بە بەڵگەوە بەریی

پەنابەرانی دانیمارکی نووسیووە دەکات، کە دەکرێ ڕاست نەبێت و ئەو لە پەناوی سەرکەوتنی کەیسی پەنابەرێکەی ئەوهای نووسیووە. لای خەزرەجی گرنگ بووە بە مسۆگەرکردنی مافی پەنابەرێکەی کەیسێک هەڵبەستێت و ئەوە بنووسێت کە بەخۆی پێی گونجاو بووە. من پێموایە ئەو زانیارییەی کە خەزرەجی داویەتییە "جمعیة الحقوقیون العراقیین" زیاتر جێگەی بڕوایە لەوەی خەزرەجی خۆی بە کەیسی پەنابەرییەکەی نووسیتی. واپێدەچێت دەرسیم زیاتر بڕوای بەو زانیارییە هەیە کە خەزرەجی بە کەیسی پەنابەرێکەی نووسیتی، کە من بەڕاستی نازانم.

خاڵی دووەم: سەبارەت بە پلانی برج البابل، دەنووسێت ژمارەی لاپەڕەکان ١١٢ لاپەڕەیە ٤٢ نییە و ناکرێت هەڵەی نووسین بێت. هەروەها دەنووسێت "لە هیچ لاپەڕەیەکدا پلانی چەنیەتی ڕاکێشانی ئەفسەرانی دژە ڕژێمی تێدا نییە بۆ ئامادەکردنیان بۆ کودەتایەک". بەپێی ئەوەی دەرسیم نووسیتی ئەو هەموو لاپەڕەکانی ئەو پلانەی خوێندۆتەوە بۆیە دڵنیایە لەوەی لەهیچ لاپەڕەیەکدا خەزرەجی باسی ئەوەی نەکردووە. من وەکو دەرسیم ئەو ١١٢ لاپەڕەیەم نەخوێندۆتەوە و ئەو دۆکومێنتەشم نەدیووە. من ئەوەم نووسیووە کە سەرچاوە دانیمارکییەکە نووسیتی، لەلایەن خۆمەوە هیچم کەم یا زیاد نەکردووە. لەوە ئاماژە بە ٤٢ لاپەڕە دەکرێت و هەروەها بەپێی سەرچاوەکە و سەرچاوەی دیکەش ئەوە پلانی بووە. کۆمەڵی وتار و هەواڵی ڕۆژنامەکانم لابووە و سوودم لەوان وەرگرتووە. دەکرێ ئەو سەرچاوەیەی من سوودم لێوەرگرتووە هەڵەی تێدا هەبێت. هەروەها ئاساییە دەرسیم دیبەگۆیی ئاگاداری هەموو بڵاوکراوە و زانیارییەک نەبێت.

خاڵی سێیەم: دەنووسێت "نزار خەزرەجی لە بەرنامەی (وفي رواية أخرى)ی کەناڵی (ئەلعەرەبی)دا باسی ئەوە ناکات کە جەلال تاڵەبانی بانگهێشتی بەریتانیای کردبێت و بە ماوەی هەفتەیەک لای مام جەلال و فوئاد مەعسوم مابێتەوە، یان لەسەر بانگهێشتی مەسعود بارزانی سێ ڕۆژیش لای هۆشیار زێباری مابێتەوە، دەشێ لە بەشەکانی تر باسی کردبێت بەڵام بەشەکانی ترم بەتەواوی گوێ لێ نەگرتووە، خۆزگە شاخەوان بە دروستی و ڕێک ئاماژەی بە سەرچاوەکە دەکرد". ئەوەی من نووسیتم بەپێی چاوپێکەوتنێکی ئەوە لەگەڵ کەناڵی العربی، ئاماژەم بە ناونیشانی چاوپێکەوتنەکە نەکردووە، چونکە من تەنها ئەو کلیپە ڤیدیۆیەم بەدەست کەوتووە و کلیپەکەش ناونیشان و کاتی لەسەر نییە. بەڵام ئەوە قسەی خودی خەزرەجییە و خۆی لە دیمانەکەدا وادەڵێت، لە

چ دیدارێکەدا بووە و کەی بووە نەنووسراوە، پێموایە لە چاوپێکەوتنەکانی کە بڵاوکراونەتەوە دەکرێ بدۆزرێتەوە.

خاڵی چوارەم: دەنووسێت "هۆکاری پێنەدانی مافی پەنابەری بە نزار خەزرەجی کە گوایە تەنیا لەبەرئەوەی سەرۆکی ئەرکانی سوپا بووەو گومانی بەشداری کردنی تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی لێبکرێت لە ساڵی (1988)دا لە باشووری کوردستان، ڕاست نییە، بەڵکو ڕاستییەکەی ئەوەیە کە لە سەرەتادا خۆی باسی ڕۆڵی سەرکردایەتی کردنی خۆی لە شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ پۆلیس کردووە بۆیە ئەوان ئەو بۆچوونەیان لا دروست بووە کە ئەو تۆمەتبارە و دەستی هەیە لە کۆمەڵکوژکردنی کورد لە کوردستان". سەرەتا ئەوەی من نووسیتم لە سەرچاوەیەکی دانیمارکی وەرگیراوە، ئەو سەرچاوەیەی من سوودم لێوەرگرتیە نەینووسیووە لەبەرئەوە مافی پەنابەری ڕەتکراوەتەوە چونکە تۆمەتبارە و دەستی هەیە لە کۆمەڵکوژکردنی کورد. پێموایە ئەوەی سەرچاوەکە نووسیتی گونجاوە. لە خاڵی نۆیەم زیاتر لەسەر ئەو بابەتە هەیە، بۆیە لێرە زیاتری لەسەر ناڕۆم.

خاڵی پێنجەم: کاک دەرسیم بەکورتی دەنووسێت "میدیای دانیمارک لەڕێگەی کوردەکانی خوێندگەی فێربوونی زمانی دانیمارکی لە شارۆچکەی سلێیلسە بەیان ئاشکرابوو. کوردەکان بەیەکەوە داوا لە خوێندگەکە دەکەن کە نایانەوێ لەگەڵ ئەو تاوانبارەدا بخوێنن. هەروەها فشار دەخەنە سەر شارەوانی سوغە کە خەزرەجی و خانەوادەکەی لەو شارە دەرکەن، ئەوە بووە هۆی ئەوەی کە شارەوانی سوغە پۆلیس و میدیای دانیمارکی لە ئاگاداربکەنەوە. ئەگینا میدیای دانیمارکی خۆیان هۆکاری دۆزینەوەی خەزرەجی نەبووینە.
من ئاماژەم بە چۆنیەتی ئاشکرابوونی خەزرەجی بۆ میدیای دانیمارکی نەکردیە و هیچم لەسەر نەنووسیووە، چونکە لەو سەرچاوانەی لای من هەن وردەکاری چۆنیەتی ئاشکرابوونەکەیم نەکەوتەتە بەرچاو و نەیان نووسیووە چۆن بووە، ئەگەر هەبووایە بەکورتی ئاماژەم بۆ دەکرد. بەڵام بێگومان ئاشکرابوونی بۆ خەڵکی دانیمارک لەڕێگەی میدیای دانیمارکییەوە بووە و لەو ڕۆژەی ڕۆژنامەکان هەواڵەکەیان بڵاوکردەوە کەیسەکە لە ئاستی دانیمارک و دەرەوەدا تەقیوە. لە وتارەکەمدا بەکورتی نووسیتم "لە ٣٠ سێپتەمبەری ٢٠٠١ دا میدیای دانیمارکی لە بوونی فەرماندەیەکی پلە باڵای سەربە سوپای ئێراق لە دانیمارک ئاگادار دەبنەوە و بەشوێنی ژیانی دەزانن". ئەوەشم بەپێی فاکتی بڵاوکراوەی هەندێ سەرچاوە نووسیووە. هیچ هەڵەیەک لەوەدا نییە. بێگومان میدیای دانیمارکی دەبێ لە سەرچاوەیەکەوە بەوەیان

زانیبێت، خۆ ئەوان غەیبیان نییە! ئەوجا کوردەکانی خوێندگەی زمان بووە یا سەرچاوەی دیکە لام ڕوون نییە، چونکە وردەکاری ئەوەم نەکەوتەتە بەرچاو.

خاڵی شەشەم: کاک دەرسیم دەنووسێت نەک چەند هەفتەیەک، بەڵکو ڕێک لە کاتژمێری (1)ی نیوەڕۆی ڕۆژی (04.02.2003)دا لەگەڵ ئەحمەد عەزیز تالەب ئەندامی کۆمیتەی خستنەگەڕی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی، لەگەڵ کارمەندێکی داواکاری گشتی بەناوی کاستن سەنگەرد دانیشتین و بەناوبراوم گوت: پێمان وایە لەم نزیکانە نازار خەزرەجی لە دانمارک ڕادەکات، گەر ئێوە لە ڕێگەی پۆلیسەوە هەوڵ نەدەن چاودێری پۆلیسی لەسەر توندتر بکەن. بۆیە ئاگادارت دەکەینەوە تاوەکو تۆش ئەو داواکارییەی ئێمە بگەینیتە بیرگیتە ڤێستبێرگ … وە دەنووسێت "کاستن نابێ ئاگادارکردنەوەکە و داواکەی ئێمەی بۆ بیرگیتە ڤێستبێرگ گەیاندبێت".
من نووسیتم "بەپێی بیرۆی هەواڵەکان ڕیتزاو Ritzau چەند هەفتەیەک بەر لە ڕاکردنەکەی خەزرەجی، پارێزەری دەوڵەت لە ئەگەری ڕاکردنی خەزرەجی ئاگادار دەکرێتەوە، بەڵام ئەوە نابێتەهۆی تووندکردنی چاودێری لەسەر ماڵەکەی خەزرەجیدا". بۆ بیرخستنەوە خەزرەجی لە ١٧/٣/٢٠٠٣دا بزربوونی ڕاگەیەندرا. من زانیاریەکەم لەسەرچاوەیەکی باوەڕپێکراوی هەواڵ وەرگرتووە و ئاماژەم بۆ کردووە. هیچ هەڵەیەک لەوەدا نابینم. ئەگەر کاستن داواکەی ئەوانی پشتگوێ خستبێت و داواکاری گشتی ئاگادارنەکردبێتەوە، ئەوا وادیارە لەلایەنی دیکەوە هەمان نیگەرانی پێگەیەندراوە بۆیە لەم مەترسیە ئاگاداربوون. واتە پارێزەری دەوڵەت/داواکاری گشتی ئاگادارکراوەتەوە. کە کۆمیتە نزیکەی مانگونیوێک زووتر هەوڵیانداوە کاربەدەستان لەم مەترسییە ئاگادارکەنەوە، دەستیان خۆشبێت بێگومان کارێکی باشیان کردووە و وردەکاری و زانیارییەکی زیاترە و هەواڵەکانی کۆمیتەکە دەسەڵمەنەت.

خاڵی حەوتەم: کاک دەرسیم وردەکاریی بەر لە دروستبوونی کۆمیتەکە باس دەکات و ئاماژە بۆ هەوڵی خۆی و هەندێ لەهاوڕێیانی دەدات کەوا چەن دوای کۆڕەکەی د. مەحمود لە ٢٠ی مانگ و دواتر ئەوەی مەلا بەختیار لە ٢٧ی مانگ و هەوڵی دامەزراندنی کۆمیتەیەک بۆ کەیسەکە دەکات. من لە نووسینەکەمدا بەپێویستم نەزانیوە و نەموویستووە لەم وردەکاریانە بپێچمەوە. وەکو لە واترەکەدا هاتووە نووسیتم "بەپێی ئەو ئەرشیفەی لای نەوزاد مارفە لە کۆبوونەوەیەکدا هەندێ لە کوردەکانی دانیمارک بە بەشداری ١٤ کەس لە ڕۆژی ٢٨/١٠/ ٢٠٠١ دا "کۆمیتەی خستنەگەڕی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تاوانبار نەزار

خزرجی – دانیمارک" دامزرا". لای من گرنگ بوو ژی دامزراندنی
کمیتک بکورتی ئاماژی ب بکرت.
کاک درسیم دنووست" ئاس کاکیی هرگیز سرکی کمی کوردی
ڤایل نبوو". دیار ل اپرتی یکمی کبوونوکدا نووسراو
"ئاس کاکیی ک نونری کمی کوردی ل شاری ڤایل… بگومان
دبووای بنووسم "نونر" ل جیاتی سرکی کم. استا ئو
هیک نمدیوو، ئگینا چاکم دکردو. سوپاس ب تبینیکی
کاک درسیم… پاشان دنووست "فهمی مجید و کرمانج شوکت ل
تلفزین دردچوون و لگ ژنامکان چاپکوتنیان دکرد
سبارت ب وشی دادگاییکردنی خزرجی، فهمی مجید تنانت زر
جار وتاریشی ل ژنام دانمارکییکان دنووسی"… استا ئوسا
چاپکوتن لگ هند ل کوردکانی دانیمارک کراو و بابتی
تاوانکانی ژمی بعس و کشی کورد باسیانکراو. جگلو وتار و
شیکاری ژرنالیست دانیمارکیکانیش زر بوون. من نمووییستوو
ئاماژ ب چاوپکوتنکان بکم تنها ئاماژم ب کی چاکیکانی
کمیتک کردوو. ئگر ئوان وتاریشیان نووسیوو جگی
دستخشیی، کمن ل استیدا نمدیوون. هروها من نچوویم ناو
وردکاریکانی چنیتی چاکبوون و سستی ئندامانی کمیتک.
پاشان دنووست "دزانم دواتر گران هبجیی و ب درنگوش
شاخوان شش هاتن ناو کمیتک ب شون گرتنوی ئو چوار
کسی ک وازیان هنابوو، بام مژووی هاتنی ئوانم بردست
نیی، خزگ شاخوان خی دینووسی". وکو ل وتارکشدا نووسیتم
من لسرتای دروستبوونی کمیتک لگدا نبووم و دواتر بووم
ئندام ک وای بدچم ل مانگی ١١ یا ١٢ بوو بووم ئندام،
کاتکم لایخم ننووسیوو و بی تواو لبیرم نیی و نازانم ک
کی بوو. کاک گران هبجیی پشی من ببوو ئندام و چاکیش
بوو. من ئوسا لشاری ئدینسا دمخوند. ل خپیشاندانی ٤ی
ئکتبری ٢٠٠١ ل کپنهاگن و برم پرلمان بشدار بووم و
ئاگاداری کک‌کی دکتر محمود و ملا بختیار بووم، بام لبر
بکاتی نمتوانی ب ککان بچم کپنهاگن. لبیرم ئوسا
بتلفن لگ کاک نوزاد مارف باس لو کرا کوا د. محمود
بانگ کراو. ک بووم ئندامیش ل کمیتکدا لاستیدا
نمدزانی کن ئندامانی کمیتک، کاک نوزاد مارف و کاک ئحمد
عزیز و کاک گران هبجیی و یک دوو هاوی ترم ل چند
کبوونویکدا بینی. باسی ئوش لگ من نکرا کوا من وکو
ئندامکی نو شونی ئوان دگرمو ک وازیان هناو. ئرککی
تایبتیش ب من نسپردرا. من ک بووم ئندام ب ئو بوو

هاوکاری کۆمیتەکە لە نزیکەوە بەپێی توانام بکەم. ئەوان خۆیان زۆر کاری گرنگیان کردبوو و ئەنجام دابوو وەکو لە نووسینەکەمدا ئاماژەم پێ کردووە. لەو چەند کۆبوونەوە کەمەی کە بەشداریم تێدا کرد کاک دەرسیم دیبەگەیی لەگەڵ نەبوو. لە ڕاستیدا ئەوسا نەشم دەزانی ئەو ئەندامی کۆمیتەیە.

خاڵی هەشتەم: کاک دەرسیم دەنووسێت "ئێغیک هەلد (Erik Hald)، سەرۆک یان بەڕێوەبەری پۆلیسی غینگستیذ (Ringsted) نەبوو، بەڵکو سیینە یوستیسن (Signe Justesen) بەڕێوەبەری پۆلیسی ئەو شارە بوو کە زۆر توند بوو بەرانبەر بە تاوانکاران و نزار خەزرەجی، ئیغیک هەلد پۆلیس یان ئەفسەری لێکۆڵینەوە بوو".
ڕاستە ئەریک دال سەرۆکی پۆلیسی شارەکە نەبوو، بەهەڵە نووسراوە و لە پێداچوونەوەی وتارەکەدا زیاتر لێی وردنەبوومەتەوە. دیارە زۆرترینی نامەکان بۆ دوو کەسی سەر بە پۆلیسی شارەکە ناردراون یەکیان بەنێی فرێدرێکسن بوو و یەکیان ئەریک دال. سوپاس بۆ تێبینییەکە.
خاڵی نۆیەم: دەنووسێت "شاخەوان شەڕەش نووسیویەتی: (دوای دروستکردنی کۆمیتەک بەناوی کۆمیتە و دەرسیم نامە بۆ سەرۆکی پۆلیسی شاری غینگستیذ لە ڕێکەوتی (28.01.2002) دەنێرێت و تیایدا چۆنیەتی بەشداریی تاوانبار نزار خەزرەجی لە تاوانی گەلکوژی ئەنفالدا لە چەند خاڵێکدا ئاماژەیان پێ دەکرێت). خۆم لەوە تێناگەم کە شاخەوان شەڕەش، بە ئاماژەی بەو نامەیەی من داوە کە لە ڕۆژی ئاماژە پێکراو بۆ بەڕێوەبەری پۆلیسی غینگستیذم ناردبێ، خۆم ئەوە تاکە نامەی من نییە کە بۆ پۆلیس، یان دادگام ناردبێت". وەڵام: هۆکەی ئەوەیە لام لاگرنگ بووە ئاماژە بەم نامەیە بکەم کە لەگەڵ ڕۆژی دامەزراندنی کۆمیتەکەدا ناردراوە. ئەوە یەکەم نامەی کۆمیتەیە بۆ پۆلیس، دواتر دەیان نامەی دیکە ناردراوە بەڵام نەموویستووە ئاماژە بە هەموو نامەکان بکەم. من نووسیتم بە ناوی کۆمیتە و دەرسیم نامە ناردراوە، چونکە ئەوەی لە سەرووی نامەکەدا تێبێنی دەکرێت ناوی کۆمیتەکە و دواتر ناوی سیانی دەرسیم لە دوای پیتی c/o هاتووە.
(لە دانیمارک پیتی c/o بۆ ئەوە بەکاردێت ئەگەر یەکێک لەسەر ناونیشانی کەسێکیتر بژیت، لەژێر ناوی خانەخوێکە ئەو ناوەش لە دوای پیتی c/o دەنووسرێت، چونکە ئەویش لەو شوێنە دەژیت). نازانم لەبەرچی بەیەکەوە نووسراون، بەڵام زۆر لە نامەکان واناردراون.
ئەگەر ناوی دەرسیم لە تەک ناوی کۆمیتەکەدا نەنووسرابایە بێگومان تەنها ئاماژەم بە ناوی کۆمیتەکە دەکرد. من وەکو دەکومێنتەکە چۆن بووە ئەوها ئاماژەم پێ کردووە. کە ئەو بەر لە دروستبوونی

کۆمیتەکە وەکو کەس زۆر نامەی تایبەتی ناردووە دەستی خۆش بێت و کاری باشی کردووە، ئەو دەتوانێ لە کتیبەکەی خۆیدا هەموو وردەکاریەکان بنووسێت.

هەروەها دەرسیم دەنووسێت " لە ڕۆژانی (29) و (30.09.2003)، تەلەفۆنم کردووە بە وەزارەتی داد، وەزارەتی ناوخۆ، بەڕێوەبەرێتی گشتیی پۆلیس و داواکاری گشتی (داواکاری وڵات)، ئەوانیش ڕێنماییان کردووم کە قسە لەگەڵ چەند لایەنێکی تری پۆلیس و دادوەری بکەم، لە ڕۆژی (02.10.2001)دا ژنێک لە وەزارەتی داد ڕێنمایی کردم کە قسە لەگەڵ هێنینگ فوذە (Henning Fode)ی سەرۆکی دادگای وڵات بکەم، هەروەها ژمارەی پۆلیسی غینستیذ و هێنینگ فوذە-ی دامێ. هەمان ڕۆژ قسەم کرد لەگەڵ هێنینگ فوذە، دوای گفتوگۆیەکی باش ڕێنمایی کردم کە سکاڵاکەم بنووسم و ژمارەی فاکسەکیشی دامێ تا سکاڵاکەیان بۆ فاکس بکەم. بۆ ڕۆژی دواتر (03.10.2001) سکاڵاکەم بە فاکس بۆی نارد، ڕۆژی پاشتریش (04.10.2001) هەندێک زانیاری ترم خستە سەر سکاڵاکە و وەکو تەواوکەری سکاڵای ڕۆژی پێشوو بۆیم نارد. ئەوانیش بە مێژووی (04.10.2001) نامەیەکیان بۆ ناردووم کە سکاڵاکانی ڕۆژانی ئاماژە پێکراو لە سەرەوەیان بەدەست گەیشتووە و دەست بە لێکۆڵینەوە دەکەن (کۆپی نامەکە لە خوارەوە دادەنێم). دوای چەند ڕۆژێک هێنینگ فوذە بە تەلەفۆن پێی ڕاگەیاندم کە سکاڵاکەی منیان بۆ پۆلیسی غینگستیذ ناردووە، کە ئەوان ئەرکی لێکۆڵینەوەیان لە دۆسەی تۆمەتبار نزار خەزرەجی بە پۆلیسی ئەو شارە سپاردووە".
دیارە من لە وتارەکەمدا ئاماژەم بەوە کردووە کەوا دەرسیم و کرمانج پێشی دروستبوونی کۆمیتەکە سکاڵایان ناردووە، وەکو لە یەکەم ڕاپۆرتی کۆبوونەوەی کۆمیتەکەدا ئەوها هاتووە. لە ڕاپۆرتەکەدا ڕێککەوتی ناردنی سکاڵاکە نەنووسراوە. بەکورتی دەرسیم دیبەگەیی سکاڵاکەی بە فاکس بۆ داواکاری گشتی هەننیگ فۆدە لە ٣/١٠/٢٠٠١ دا ناردووە. وەڵامی لە ڕۆژی دواتر لە رێککەوتی ٤/١٠/٢٠٠١دا دراوەتەوە و پێیان ڕاگەیاندووە کە سکاڵاکەی ئەویان بۆ پۆلیسی شاری غینگ ستیز ناردووە بۆ لێکۆڵینەوە لەکەیسەکە وەکو ڕۆتینی هەر سکاڵایەک. هەروەها لەوەش ئاگاداری دەکەنەوە کە داواکاری گشتی دوێنێ واتە ٣ی مانگ داوای لە داواکاری گشتی بە هەرێمی شیلاند کردووە کە لێکۆڵینەوە لەکەیسەکەدا دەستپێبکەن.
بێگومان سکاڵاکەی دەرسیم و ئەوانی دواتریش بە کەیسەکە گرنگ بووە. بەڵام کەیسەکە لەسەر ئەو سکاڵایەی دەرسیم دەستی پێنەکرد وەکو دەکرێ لە ڕوونکردنەوەکەی دەرسیم دیبەگەییدا والێکبدرێتەوە.
داواکاری گشتی دانیمارک مانگێک زیاتر بوو کەیسەکەی لەلایەن

فەرمانگەی بەڕێوەبەریی پەنابەرانەوە بۆ هاتبوو و دوای لێکۆڵینەوە لە کەیسەکە و بەئاگاداری وەزیری داد کەیسەکە لەژێر گوشاری سیاسی ناوخۆدا لە ڕۆژی ٣/١٠/٢٠٠١ دا ناردرا بۆ پۆلیس.

بەپێی پراکتیک و یاسای پۆلیسی دانیمارک کە سکاڵا لە یەکێک دەکرێت، نامەی وەڵام بۆ کەسی سکاڵاکار دەنێردرێتەوە، دوای ئەوە پۆلیس لێکۆڵینەوە لە سکاڵاکە دەکات و لە بەڵگە و کەسەکان دەکۆڵێتەوە، پاشان هەڵسەنگاندن بۆ کەیسەکە دەکەن کە ئایا دەکرێ کەیسی تۆمەتباریی دژ بە کەسێ سکاڵالێکراوەکە بکرێتەوە یا نا، پاشان "ئەگەر" بەڵگە هەبوو ئەوجا کەیسەکە دەنێرن بۆ دەسەڵاتی لێکۆڵینەوە لە سکاڵا کە لە Anklagemyndigheden بەڵگەکان دەکۆڵێتەوە کە کەیسکە گونجاوە بۆ دادگا، یا تەنها سزای بێ دادگا یا ڕەتکردنەوەی کەیسەکە. بەمجۆرە سکاڵای کەسێک پەیوەستی بە لێکۆڵینەوە و پشتڕاستکردنەوە هەیە و پاشان بڕیار دەدرێت کەیسی تۆمەتباریی بکرێتەوە یا نا، ئەوەش چەند ڕۆژ و بگرە هەفتە و مانگ دەکرێ بخایەنێت. هەروەها پەیوەستە ئەوە ڕوونکەینەوە کەوا کردنەوەی کەیس دژ بە کەسێک یا لەڕێگەی سکاڵای کەسێکە دژی کەسێ تۆمەتبارەکە کە دوای لێکۆڵینەوە لە سکاڵا و بەڵگەکان دەبێت، یا لەبەرئەوەیە کەوا دوای لێکۆڵینەوەی پۆلیس لە کەیسەکی تایبەتدا ئەو کەسە گومانی تاوانی لێدەکرێت و کەیس لە دژیدا دەکرێتەوە. دەکرێ لە لێکۆڵینەوەی کەیسەکی دیکەدا ناوی کەسێک بەرچاو بکەوێت و لە ئەنجامدا لەلایەن پۆلیسەوە کەیسی لە دژدا بکرێتەوە.

بەپێی فاکتە بڵاوکراوەکانی هەندێ لە ماڵپەڕ و ڕۆژنامە دانیمارکییەکان میدیای دانیمارکی لە ٣٠/٩/٢٠٠١ بۆ یەکەمجار هەواڵی بوونی خەزرەجی بڵاودەکەنەوە، لە ڕۆژی ٣/١٠/٢٠٠١ دا واتە ٣ ڕۆژ دواتر داواکاری گشتی بڕیاری لێکۆڵینەوە لە کەیسەکەی خەزرەجی دەدات. بەڵام بەپێی ئەوەی لە ڕاگەیاندراوی وەزارەتی دادەوە بڵاوکراوەتەوە لەلایەن فەرمانگەی بەڕێوەبەریی پەنابەرانەوە Udlændingestyrelsen لە ڕۆژی ١٧/٨/٢٠٠١ دا کەیسەکە بۆ داواکاری گشتی دانیمارک دەنێردرێت بەمەبەستی لێکۆڵینەوە لە ئەگەری بوونی کەیسەکی تاوانکارییە کە ئایا خەزرەجی لە تاوانکارییەکانی دژ بە کوردەکاندا تاوانی ئەنجامداوە یا نا، چونکە ئەوان "هۆکاری تەواو گونجاویان هەیە لەوەی کەوا وای بۆ بچن" کە خەزرەجی بەرپرسیاریی لە تاوانکارییەکانی شاڵاوەکانی ئەنفالدا هەبووە. داواکاری گشتی لە ڕۆژی ٣/١٠/٢٠٠١ دا وەزیری ناوخۆ فرانک یەنسن ئاگاداردەکاتەوە کە لە لێکۆڵینەوەی کەیسەکە تەواو بووە و دەکرێ لێرە لە دانیمارکدا

کەیسی تاوانکاریی دژ بە سەرۆکی ئەرکانی سوپا نەزار خەزرەجی بکرێتەوە. هەروەها وەزیری ئاگاداری کردەتەوە کەوا کەیسەکە هەر لە ڕۆژی ٣/١٠/٢٠٠١ دا لەلایەن داواکاری گشتییەوە بە داواکاری گشتی بە شیلاند ناردووە بە مەبەستی ئەوەی کەیسەکە لەلایەن پۆلیسەوە لێکۆڵینەوەی لێبکرێت. بەمجۆرە ئەم کەیسە دوای لێکۆڵینەوەی داواکاری گشتی دژی نەزار خەزرەجی کرایەوە.
ئەگەرچی لە ڕۆژنامەکاندا ڕاستەوخۆ ئەوە نەنووسراوە بەڵام هەی ڕاگەیاندنی لێکۆڵینەوەی داواکاری گشتی لە کەیسی خەزرەجی لە ٣ی مانگدا پەیوەندی زۆری بە تەقینەوەی هەواڵەکە لە ٣٠/٩/٢٠٠١ دا هەیە کە بووەهۆی تەوژمێکی سیاسی پارتەکانی ئۆپۆزیسیۆن دژ بە حکومەت و وەزیری داد. ئەگەر گوشارە سیاسیەکە نەبووایە، ڕەنگە داواکاری گشتی درەنگتر کەیسەکەی بە پۆلیس دەنارد. لە دانیمارکدا گوشاری سیاسی لە کەیسی ئەوها گرنگدا کاریگەریی یەکلاکەرەوەی هەیە کە حکومەت و بەتایبەتی وەزیری داد ناچاری وەڵام و جووڵە دەکەن.

خاڵەی دەهەم: کاک دەرسیم دەنووسێت “تا ڕۆژی (06.10.2001)، تەنیا خۆم سکاڵام لەدژی نزار خەزرەجی تۆمار کردبوو، ئێوارەی ئەو ڕۆژە پێنج کورد چووینە نووسینگەی بیۆن ئێلمکویست و ئەومان کرد بە پارێزەری خۆمان بۆ ئەوەی سکاڵای ئێمە بگەیەنێتە پۆلیس. ناوی پێنج کەسەکە ئەمانە بوون: (جەعفەر عەبدوڵڵا نەسروڵڵا/ 1955 /هەڵەبجە، فوئاد حەمە فەرەج نانەوا/ هەڵەبجە، کرمانج شەوکەت عەبدولڕەحمان محەمەد عەلی ناسراو بە کرمانج شەوکەتی مەلا/ 1971/ هەڵەبجە، لەمیعە عەبولە عومەر (1956/ هەڵەبجە) و دەرسیم). کرمانج شەوکەت، لە خۆپیشاندانەکان و قسەکردن بە میدیای دانمارکی زۆر چالاک بوو، هەروەها بۆ ئەمەش پێویست بوو، بەڵام بەداخەوە دوای دوو مانگێک خۆی کێشایەوە، کە زیاتر بەهۆی سەرقاڵی ئیشەکەی بوو کە کاتی نەبوو، کەچی جارجار لە تەلەفزیۆن و ڕۆژنامەکان دەردەکەوتەوە”.
دەستیانخۆش بێت کارێکی گرنگیان ئەنجام داوە. من ئاماژەم بەم تاوانە کە سکاڵایانکردووە نەکردووە، چونکە ناوەکان لە ڕاپۆرتەکەدا نەبوون و کۆپی سکاڵاکەیان لە ئەرشیفەکەی کاک نەوزاددا نەبوو. ئەگەر هەبووایە ئاماژەم بە دەکردن. سوپاس بۆ ئەو زانیاریە.
سەبارەت بە پەیوەندیکردن لەگەڵ پارێزەر بیۆن ئیلمکویست من ئەوەم نووسیووە کە لە بەردەستمدا بە بەڵگە هەبوو. نامەکە ئەوسا لە مارسی ٢٠٠٢دا ناردرابوو. بیۆن لە نامەیەکی بە پۆلیس ئاماژە بەوە دەکات کە پایزی ساڵی پار کوردەکان پەیوەندیان پێوەکردووە، بەڵام باسی ڕێککەوتەکە ناکات و هیچ نامەیەکیشم لەمبارەیەوە نەکەوتە بەرچاو.

کە بیەن بە خۆڕایی هاوکاری کردووە جێگەی دەستخۆشییە بێگومان. سەبارەت بە دیتەر و گەواهیدەرانی ئوردن نەموویستووە بچمە ناو وردەکارییەکان و بەکورتی ئاماژەم بە نامەکەی بیەن کردووە وەکو بەڵگەی ئامادەیی و هەبوونی ئەوان.

خاڵی یازدەهەم: دەنووسێت "شاخەوان نووسیویەتی: (لە نامەکەدا ئاماژە بە مانەوەی خەزرەجی لای سەرکردایەتی پارتە کوردییەکان بە ماوەی سێ مانگ دەکەن و وەکو بەڵگەی بێتاوانی ئەوە بەکاری دەهێنن) لە نامەی هەر کەسێک نووسرابێت کە گوایە نزار خەزرەجی سێ مانگ لای سەرکردایەتی پارتە کوردستانییەکان مابێتەوە ڕاست نییە، چونکە نزار خەزرەجی بە دەستی خۆی نووسیویەتی کە ئەو لە ڕۆژی (14.03.1996)دا لە موسڵ گەیەنراوەتە ئاکرێ و لە بەرەبەیانی ڕۆژی (17.03.1996)دا لە زاخۆ پەڕیوەتەوە بەرەو تورکیا، کە هەمووی دەکاتە سێ ڕۆژ". پێشتر لەخاڵی یەکەمدا وەڵامی ئەوەم دایەوە، ئەوەی خەزرەجی نووسیتی جێگەی متمانە نییە. ئەو نامەیەی لایەنە ئێراقییەکە دەبێ لای کاک دەرسیمیش هەبێت.

خاڵی دوازدەهەم: کاک دەرسیم دەنووسێت "هاوڕێیەکی شاخەوان شەڕەش بۆی نووسیبووم کە گوایە من تەواوی دۆسیەی دادگاییکردنی نزار خەزرەجیم لە کەسێک وەرگرتووە، کە نایەوێت ناوەکەی بڵێت. هەمان ڕۆژ سەیری ماسنجەری ئەو هاوڕێیەی شاخەوان شاخەوان-م کرد چونکە لە هەردوو فەیسبووکی خۆم لە ماسنجەرەوە تەلەفۆنی بۆ کردم، بینیم لە یەکێکیان پێشتر لە ڕۆژی (17.03.2022)دا نامەیەکی دەنگی جێهێشتبوو، کە دەڵێت: (تازە قسەم لەگەڵ شاخەوان شەڕەش کرد و گوتی: کاتی خۆی هەندێک دوکۆمێنتم بۆ دەرسیم ناردووە، جا نازانم نامەی حزبە کوردییەکانی تیایە بۆ حکومەتی دانمارک یان نا، کە پێویستی زۆرم بە نامەکان هەیە). زۆر بەلامەوە سەیرە گەر شاخەوان شەڕەش باسی ئەوەی کردبێت کە تەواوی دۆسیەی دادگاییکردنی نزار خەزرەجی بۆ من ناردبێت، کە خۆم گومانم هەیە ناوبراو ئەو قسەیەی کردبێت، بەڵام ئەو هاوڕێیەی شاخەوان دوای ئەوەی کە لە ڕۆژی (17.03.2022) قسەی لەگەڵ شاخەوان کردووەو دواتر هەمان ڕۆژ نامەی دەنگی بۆ من بەجێهێشتووە، لە نامەکەدا پرسیاری نامەی پارتە کوردستانییەکان دەکات، کە ئایە لەنێو ئەو دوکۆمێنتانەدا بێت، یان نا، کە شاخەوان کاتی خۆی بۆی ناردووم؟ ئەوەیان جێگەی سەرسوڕمانی زۆرە بۆ من، چونکە یەکەم کەس بوویمە نامەی سەران و پارتە کوردستانی و ئێراقییەکانم وەرگرتووە، دواتریش نامەی مام جەلال کە لە مانگی دیسەمبەری ساڵی (2002)دا وەرم گرت، نامەکانم تا دوای دوو بۆ سێ

ساڵ بڵاونەکردنەوە، ئێستەشی لەگەڵ دا بێ نامەی سەڵاح عومەر عەلی و نامەی هەشت عەرەبە کۆنە بەعسی و ئەفسەرە پلە بەرزەکانم بڵاونەکردۆتەوە”.

وەڵام: وەکو ئەو هاوڕێیە باسی کردووە ئەوەم نووسیە، نەمگوتووە تەواوی دۆسیەی نەزار خەزرەجیم بۆ دەرسیم نارد، نووسیم کۆمەڵێک دەکومێنتم وەرگرت و بۆم نارد. ئەوەشم نووسیبوو کەوا نازانم نامەکان لە ناو ئەو دەکومێنتانەدا هەبوون یان نا. بێ هیچ مەبەستێک و ئەوەی لەبیرم بووە ئاماژەم پێداوە.
دیارە دەرسیم دیبەگەیی خۆی باسی ئەوە دەکات کە بەر لە دروستبوونی کۆمیتە نامەکانی دەستکەوتووە بەڵام بۆ ئەندامانی کۆمیتەکەی نەناردووە. دەنووس□□ت ئەو خۆی یەکەم کەس بووە نامەکانی بڵاوکردۆتەوە و بۆ ئەندامی کۆمیتە کاک ئەحمەد عەزیزی ناردووە. دواتر کاک ئەحمەد گلەیی لە شاردنەوەی نامەکانی لێکردووە و بۆتە ناخۆشی لەنێوانیان. ئەو بابەتە پەیوەندی بە کێشە و کارە ناوخۆیەکانی کۆمیتەکەوە هەیە، بۆیە بۆ وتارەکەی من گرنگی نییە.

خاڵی سێزدەهەم: دەنووسێت شاخەوان نووسیوێتی: “سەرۆکی دانمارک ئانەس فۆ غاسموسن/ Anders Fogh Rasmussen)، لە ڕاستیدا ئەنەس فۆو غاسموسن سەرۆکوەزیرانی دانمارک بووە، نەک سەرۆکی دانمارک، چونکە هیچ پۆستێک نییە لە دانمارک بەناوی سەرۆکی دانمارک”. ڕاستە ئەوە هەڵەیە و بەهەڵە نووسراوە کە لە پێداچوونەوەی وتارەکەمدا تێبێنیم نەکردووە. ئەمنیش ئەوە دەزانم و هەندۆکەک سەرم لە سیستەمی سیاسی دانیمارک دەردەچی، سوپاس بۆ تیبیەکە.

خاڵی چواردەهەم: سەبارەت بە شوێنی نەزار خەزرەجی و هەڵە لە ناوی شارەکە و مەوداکەی بۆ شاری دوبەی ئەوەم لە سەرچاوە دانیمارکیەکە وەرگرتووە و زیاتری بەدوادا نەچووم. ڕاستە لە سەرچاوە دانیمارکیەکاندا هەڵەی لەم شێوەیە هەن.

لەکۆتاییدا پێویستە بیربخەمەوە کەوا ئەو وتارەی من بەپێی سەرچاوە و دەکومێنتەکان نووسراوە، زۆر وردەکاریی هەن بە کەڵکی نووسینەکەی من نایەن و نووسینیان دەبێتە درێژدادڕی، دیارە ئەگەر هەڵە هەبێت چاکیان دەکەم، ئەگەر زانیاری زیاتر کە گرنگ بێت بۆ وتارەکە بێگومان دەینا خەمەسەر نووسینەکە، بۆ نمونە من نامەی مەسعود بارزانی کە بۆ بەرگری لە نەزار خەزرەجی ناردووە نەم بینیووە، ئەگەر دەستم کەوێت ئەویشی دەخەمەسەر.

ببوورن سەرم ئێشاندن

شاخەوان قادر شەش
٢٠/٧/٢٠٢٢

....
....

وەڵامێک بۆ (کێ تاوانبار نەزار خەزرەجی لە دانیمارک بوو)ی شاخەوان شەش:

شاخەوان شەش، لە ڕۆژی هەینی، ڕێکەوتی (01.07.2022)دا، لە فەیسبووکی خۆیی و ماڵپەڕی دەنگەکان وتارێکی لەژێر ناوی (کێ تاوانبار نەزار خەزرەجی لە دانیمارک بوو)دا بڵاوکردۆتەوە. بە مەبەستی زیاتر دەوڵەمەندکردن و ڕاستکردنەوەی چەند هەڵەیەک، بۆچوونەکانی خۆم لەو چەند خاڵەی خوارەوەدا دەخەمەڕوو، بەڵام هەم کاتی ئەوەم نییە کە ناوی تەواوی ئەو ڕێکخراو، کۆمەڵەی کوردی و کەسانە بهێنم کە هاوکارمان بووینە، هەم ئەو بابەتە بۆ ئەو مەبەستە تەرخان نەکراوە تا یەکە یەکە ئاماژە بە ناوەکانیان بکەم:

یەکەم: دوای ئەوەی نزار خەزرەجی، لە ڕۆژی پێنجشەممە، ڕێکەوتی (14.3.1996)دا بە یارمەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە موسڵ دەرباز دەکرێت و کاتژمێر دوازدەی شەو دەگاتە ئاکرێ، دوو ڕۆژ دواتر بەرەو زاخۆ دەڕۆن و لە بەرەبەیانی ڕۆژی سێیەمدا، واتە ڕۆژی (17.03.1996)، کوردستان بەجێدەهێڵن بەرەو تورکیا، دواتر لە ڕۆژی (21.03,1996) بە فڕۆکە بەرەو عەمان-ی پایتەختی ئوردەن دەڕۆن، دوای بەسەربردنی چەند ساڵێک لە ئوردەن و ئیسپانیا و چەند سەردانێکیشی بۆ لەندەن، لە ڕۆژی (03.07.1999) دەگاتە دانمارک، ئەو مێژووانەی کە ئاماژەم پێداون هەمووی خەزرەجی بە دەستی خۆی نووسیویەتەوە و لە کیسی بازاڕی ئالدی (Aldi Pose)دا لەژێر زەمینی ماڵەکەیدا جێی هێشتووە. نزار خەزرەجی، بە هەمووی بۆ ماوەی سێ شەو لە کوردستان و ژێر دەسەڵاتی پارتی دیموکراتی کوردستان ماوەتەوە، بۆیە باوەڕ ناکەم جگە لە بەرپرسانی پارتی لە ناوچەی دهۆک هیچ کەسێکی دیکەی دیبێت، یان (سەردانی ئەملاو ئەولای کردبێت) وەکو ئەوەی کە نووسەر نووسیویەتی بێ ناوهێنانی هیچ سەرچاوەیەک. بەڵام بەدڵنیایی دواتر لە عەمان و لەندەن سەران و بەرپرسانی کوردی دیوە.

دووەم: پلانی (برج بابل)، کە لەژێر ناوی (عملية تغيير النظام العراقي)دا لە ڕێکەوتی (27.04.1996)دا لە عەمان لە ئوردەن نووسیویەتی، ژمارەی لاپەڕەکانی (112) لاپەڕەیە نەک (42) کە جیاوازییەکی زۆرە و ناکرێت هەڵەی نووسین بێت، کە ئەو (112)

لاپەڕەیە لەناو کیسی ئاڵدی لەلایەن ڕۆژنامەنووس یاکوب تۆپسوی (Jacob Topsøe) دەزرانەوەو دوانە پۆلیس و داواکاری گشتی. ناوەڕۆکی پلانەکە زیاتر پێکهاتە سوپای ئێراق، گاردی کۆماری، چەند بابەتێک بە ناویەکانی (دراسة عن عملية تغيير النظام في العراق)، (المسالک المفتوحة لنا)، (ما طرح على الأصدقاء قبل مجيئي وإتفق عليە)، (عمليات عمان – الأردن: عناصر المخابرات العراقية في السفارة العراقية وداخل عمان)، گەڕینەوەی چەندان نامە لە نێویاندا نامەی دکتۆر ئەیاد عەلاوی بۆ خەزرەجی بە مێژووی (02.04.1996)، نامەی خەزرەجی بۆ ڕۆبەرت ڕیتچارد (Robert Richard) بە مێژووی (20.04.1996) و چەند کۆپییەکی ڕاپۆرتی پشکنینی پزیشکی، کۆپی ڕۆژنامەکان و شرۆڤەکردنی خەوننامە کە نزار زۆر باوەڕی بە خەون هەبووە. لە هیچ لاپەڕەیەکدا پلانی چۆنێتی ڕاکێشانی ئەفسەرانی دژە ڕژێمی تێدا نییە بۆ ئامادەکردنیان بۆ کۆدەتایەک، دەشێ ئەو بابەتەیان نەگەیشتبێتە دەستی من بۆیە هیچ زانیاریم لە سەری نییە! هەر بەگوێرەی زانیارییەکانی ناو کیسەی ئاڵدی، نزار خەزرەجی لەکاتی سەردانی کردنی پزیشک و نۆڕینگە پزیشکییە تایبەتەکان بەناوی (محەمەد حوسەین عەبدولکەریم) سەردانی کردوون بۆ ئەوەی نەناسرێتەوە، بەڵام لە نەخۆشخانەی خزمەتگوزاری پزیشکی شاهانە – شاری حوسەینی پزیشکی (مستشفى الخدمات الطبية الملكية – مدينة الحسين الطبية)دا بەناوی خۆی پشکنین و چارەسەری بۆ کراوە.

سێیەم: لە بەشی (6)ی دیمانەکەی نزار خەزرەجی، لە بەرنامەی (وفي رواية أخرى)ی کەناڵی (ئەلعەرەبی)دا کە ڕۆژنامەنووس (بەدرەدین ئەلسائیغ) پێشکەشی دەکات و لەژێر ناوی (ماذا حصل في حلبجة وحملة الأنفال)دا لە ڕۆژی (03.05.2022)دا لە کەناڵی (یوتوپ) دانراوە، باسی ئەوە ناکات کە جەلال تاڵەبانی بانگهێشتی بەریتانیای کردبێت و بۆ ماوەی هەفتەیەک لای مام جەلال و فوئاد مەعسوم مابێتەوە، یان لەسەر بانگهێشتی مەسعود بارزانی سێ ڕۆژیش لای هۆشیار زێباری مابێتەوە، دەشێ لە بەشەکانی تر باسی کردبێت بەڵام بەشەکانی ترم بەتەواوی گوێ لێ نەگرتووە، خۆزگە شاخەوان بە دروستی و ڕێک ئاماژەی بە سەرچاوەکە دەکرد.

چوارەم: دوای ئەوەی نزار خەزرەجی، لە ڕۆژی (03.07.1999) دەگاتە دانمارک، ئەو لە یەکەم چاوپێکەوتنی خۆیدا لەگەڵ پۆلیسی دانمارک، باسی ڕۆڵی خۆی لە سەرکردایەتی کردنی شاڵاوی ئەنفالەکان لەدژی کورد دەکات، بەڵام دوای ماوەیەک لە قسەکانی پێشووی پەشیمان دەبێتەوە و نکۆڵی لە بەشداریکردن و سەرپەرشتی کردنی شاڵاوەکانی ئەنفال دەکات، هۆکارەکەشی بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە کە بە هەڵەیی لێکتێگەیشتنێک لە نێوان خۆیی و وەرگێڕەکە ڕوویداوە، کە وەرگێڕەکە

وەرگێڕێکی کورد بووەو زمانی عەرەبی و دانمارکی سەدا سەد زانیوە، بۆیە هۆکاری پێنەدانی مافی پەنابەری بە نزار خەزرەجی کە گوایە تەنیا لەبەرئەوەی سەرۆکی ئەرکانی سوپا بووەو گومانی بەشداری کردنی تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی لێبکرێت لە ساڵی (1988)دا لە باشووری کوردستان، ڕاست نییە، بەڵکو ڕاستییەکەی ئەوەیە کە لە سەرەتادا خۆی باسی ڕۆڵی سەرکردایەتی کردنی خۆی لە شاڵاوەکانی ئەنفال بۆ پۆلیس کردووە بۆیە ئەوان ئەو بۆچوونەیان لا دروست بووە کە ئەو تۆمەتبارە و دەستی هەیە لە کۆمەڵکوژکردنی کورد لە کوردستان.
بۆ زانیاری زیاتر لەسەر ڕۆڵی تۆمەتباری ڕاکردوو نزار خەزرەجی لە سەرپەرشتیکردنی شاڵاوەکانی ئەنفال، دکتۆر کەمال سەید قادر بەرزنجی، کە هەڵگری بڕوانامەیە لە یاسای نێودەوڵەتی و لە ڤیەنای پایتەختی نەمسا دەژیت و ئەندامی ڕێکخراوی پارێزەرانی بێسنوور بوو، لە کاتژمێری (11:35) خولەکی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی (13.02.2003)دا بە تەلەفۆن پێی گوتم: (دکتۆر خالید عیسا تەها سەرۆکی پارێزەرانی بێسنوور گوتی: نزار دەڵێت من ئەنفالم کردووە و بەڵام چارم نییە دەبێ بڵێم نەمکردووە، ئەوەش هەوڵم بۆ بدەن ئەگینا ناوبانگی عەرەب، ئێراق و سوپا دەچێت)، لە ڕۆژی (22.02.2003)دا تەلەفۆنم بۆ دکتۆر کەمال کرد بۆ ئەوەی پێی ڕابگەیەنم کە قسەم کردووە لەگەڵ ڕۆژنامەنووسێکی ئێکستڕا بلەد (Ekstra Blad) بەناوی نیلس ڤێستبێرگ (Niels Westberg) و دەیەوێت ئەو قسانەی دکتۆر خالید عیسا کە لە زاری نزار خەزرەجی بۆ تۆی کردووە، یەکێکتان بۆ ئەویشی بکات، گوتم: (من قسەم کرد لەگەڵ برادەرێکی دانمارکی و ئەوەم بۆ باسکرد کە تۆ ئەو ڕۆژە بۆ منت باسکرد، ئەو دەیەوێت ڕاستەوخۆ قسەکانی نزار لە زاری خۆتانەوە ببیستێ، کە گوتویەتی: ئەنفالم کردووە بەڵام لەبەر سومعەی جەیشی ئێراقی و سومعەی عەرەب دەبێ بە ناچاری نکۆڵی لێبکەم)، ئەو گوتی: (بەڵام دەبێ بە خالید بڵێم بزانم ڕازی دەبێت یان نا، چونکە ئەو وەکو برادەرایەتی بۆی باس کردووم. ئەگینا بە ڕەزامەندی ئەو قسە بکەم خیانەتی مهەنییە). گوتم: باشە، هیوادارم بە زووترین کات قسە لەگەڵ دکتۆر خالید بکەیت و وەڵامم دەیتەوە). سێ ڕۆژ تێپەڕی هیچ وەڵامێکی نەبوو، بۆیە لە ڕۆژی (25.02.2003)دا تەلەفۆنم بۆ دکتۆر کەمال سەید قادر کرد و داوای وەڵامم لێکرد، بەڵام ئەو بەر لەوەی وەڵامم بداتەوە پرسی: (تۆ ناوی من و دکتۆر خالید عیسا تەها-ت بەو ڕۆژنامەنووسە دانمارکییە گوتییە)، لە وەڵامدا گوتم: (بەڵێ پێم گوتووە)، ئەو بە هاوارەوە گوتی: (کە بۆ تۆی گوتییە ناوی ئێمەی پێبڵێت، بە لەخۆتەوە ئیشی سەربەخۆ دەکەیت)، بە توندی تەلەفۆنەکەی

داخستەوە. دیاربوو لەگەڵ دکتۆر خالید عیسا قسەی کردبوو، پێ دەچوو ئەویش هەم گلەیی لێکردبێ کە ئەو قسەیەی ئەوی بۆ من گەیاندووە، هەم ئامادەش نەبووە قسەکانی نزار خەزرەجی بە ڕۆژنامە دانمارکییەکان بگەیەنێ نەوەک سومعەی، عەرەب، ئێراق و سوپای سەدام بچێت، بۆیە دکتۆر کەمال بەمشێوەیە تووڕەیی خۆی بەسەر مندا باراند. لەو هەڵسوکەوتەی دکتۆر کەمالی سەید قادر زۆر تووڕە بووم، بەڵام دانم بەخۆمدا گرت، نەک لەبەرئەوەی کە تەلەفۆنی لەسەر داخستم، بەڵکو لەسەر ئەوەی وەکو دکتۆرێک کە بەوانامەی دکتۆرای لە یاسا هەیەت، کەچی تەنیا لە پەناو مانەوەی لە ڕێکخراوی پارێزەرانی بێسنوور (محامون بلا حدود/ Lawyers Without Borders) چاوپۆشی لە تاوانی تاوانبارێک بکات کە ئەنفالی کورد و کیمیا بارانی هەڵەبجەی کردبێت، لەگەڵ دەیان و سەدان تاوانی تر، دەبێ چاوەڕوانی چی لە دکتۆر کەمال بکرێت! ئایە خیانەتی پیشەیی (مهەنی) گەورەترە لە خیانەتی نەتەوەیی و نیشتمانیی، بۆیە ئەو نەتەوەو نیشتمانی کردە قوربانی مهنەکەی؟ دەمویست سەرەتا دکتۆر خالید عیسا، یان دکتۆر کەمال سەید قادر ئەو قسەیەی نزار خەزرەجی کە لای دکتۆر خالید عیسا کردبووی لە ڕۆژنامەکانی دانمارکی بڵاوبکرێتەوە، دواتریش بیگەیەنمە پۆلیس و ئەوان وەکو شایەدێک لەدژی نزار خەزرەجی بەکاربێنم، بەڵام دکتۆر کەمال سەید قادر ئامادە نەبوو لە پەناوی کورد و کوردستان خیانەت لە پیشەکەی بکات، وەکو ئەوەی کە خۆیی و دکتۆر خالید عیسا کردیان خیانەتی پیشەیی نەبێت، کە لە ڕاستیدا هەم خیانەتی پیشەیی و هەم شاردنەوەی تاوانە (شاردنەوەی تاوانیش دەکاتە بەشداری کردن لە تاوان). ئەو دوو پارچە کاغەزەی کە لەخوارەوە دایاندەنێم، هی ئەو کاتەن کە قسەم لەگەڵ دکتۆر کەمال سەید قادر کردووە و کورتەیەک لە گفتوگۆکانم نووسیوە.

پێنجەم: میدیاکانی دانمارک لە ڕێگەی جەلال سدیق ساڵح (1969/ سلێمانی)، جەمال سدیق ساڵح (1967/ سلێمانی)، سەمیر ڕەئوف ڕەشید تاڵەبانی و تەواوی ئەو کوردانەی لە خوێندنگەی فێربوونی زمانی دانمارکی لە شارۆچکەی سلەیلسە (Slagelse) لەگەڵ لوتفیە س. فوئاد-ی هاوسەر و محەمەدی کوڕی بچووکی خەزرەجی پێکەوە دەبن، بەیان ئاشکرابوو کە سەرەک سوپای پێشووی سەردەمی ئەنفال و کیمیاباران کردنی هەڵەبجە لە دانمارک دەژیت، ئینجا ئاشکرا کرا.

خوێندنگەی فێربوونی زمانی دانمارکی لە سلەیلسە تاکە خوێندنگە بوو بۆ تەواوی پەنابەرەکانی ڤێست شێلاند (Vestsjælland)، واتە خۆرئاوای دوورگەی شێلاند، زۆرجار نزار خەزرەجی لەبەردەم خوێندنگەی سلەیلسە چاوەڕێی لوتفیە و محەمەدی دەکرد تا دێنە دەرێ و بەرەو ماڵ پێکەوە بچنەوە. هیچ کام لە کوردەکان نزار خەزرەجی

ناناسنەوە تا ئەو ڕۆژەی کۆنە ئەفسەرێکی سوپای ئێراق لە بەردەم
خوێندنگەکەدا چاوی بە نزار خەزرەجی دەکەوێت و بۆ کوردەکانی باس
دەکات کە ئەوە نزار خەزرەجی کۆنە سەرۆکی ئەرکانی سوپای ئێراقە،
کوردەکانیش تێکڕا دەچنە بەڕێوەبەرێتی خوێندنگاکە و بەڕێوەبەرێتی
شارەوانی سوغو و پێیان دەڵێن کە ئەوان نایانەوێت لە هەمان
خوێندنگا لە سلەیلسە لەگەڵ ژن و منداڵ□ی ئەو کوردکوژە بخوێنن، یان
لە سوغو لە هەمان شار ژیان لەگەڵ خەزرەجی و خانەوادەکەی ببەنە
سەر، چونکە بە دیتنی ڕۆژانەی ئەوان (زامی ئەنفال، کیمیابارانی
هەڵەبجە و کۆمەڵکوژی کورد)یان لێ نوێ دەبێتەوە. بۆ ئەوەی کێشەکە
گەورەتر نەبێت، بەڕێوەبەرێتی خوێندنگەی سلەیلسە بڕیار دەدەن
ل□وتفیق و محەمەد خەزرەجی لە خوێندن ڕاگرن و ڕەوانەی ماڵیان
دەکەنەوە. بەڵام کوردەکان بەوەندە ڕازی نابن، بەڵکو فشار دەخەنە
سەر شارەوانی سوغو کە خەزرەجی و خانەوادەکەی لەو شارە دەرکەن،
ئەمەش بووە هۆکاری ئەوەی کە شارەوانی سوغو پۆلیس و میدیای
دانمارکی لێ ئاگادار بکەنەوە، ئەگینا میدیای دانمارکی خۆیان
هۆکاری دۆزینەوەی نزار خەزرەجی نەبووینە. نزار خەزرەجی، لە کەمپی
پەنا بەران، لای کوردەکان، پەنا بەرانی دانمارک و سوغو خۆی بە
(عەبدولڕەحمان) ناساندبوو بۆیە درەنگ ئاشکرا بوو.
شەشەم: نەک چەند هەفتەیەک، بەڵکو ڕێک لە کاتژمێری (1)ی نیوەڕۆی
ڕۆژی (04.02.2003)دا لەگەڵ ئەحمەد عەزیز تاڵب ئەندامی کۆمیتەی
خستنەگەڕی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی،
لەگەڵ کارمەندێکی داواکاری گشتی (Statsadvokat) بەناوی کاستن
سۆنەگۆرد (Karsten Søndergård) دانیشتین و بەناوبراوم گوت:
(پێمان وایە لەم نزیکانە نازار خەزرەجی لە دانمارک ڕادەکات، گەر
ئێوە لە ڕێگەی پۆلیسەوە هەوڵ نەدەن چاودێری پۆلیسی لەسەر توندتر
بکەن. بۆیە ئاگادارت دەکەینەوە تاوەکو تۆش ئەو داواکاریەی ئێمە
بگەین□ت□ بیرگیتە ڤێستبێرگ (Birgitte Vestberg)، هۆکاری ئەوەی کە
پێمان وایە ڕادەکات، چونکە ئێمە وەکو میللەتانی خۆرهه□□اتی
ناوەڕاست باشتر شارەزای کلتوری میللەتانی ئەو ناوچەین، نزار
خەزرەجی هەموو ڕێگا یاسای□کانی گرتەبەر بۆ خۆ ڕزگارکردن و
خۆدزینەوە لە دادگاییکردن بەناوی ڕێگەپێدان بۆ دەرچوونی لە
دانمارک بە پاساوی ئەوەی گوایە سەرکردایەتی سوپا دەکات لەپێناو
ڕووخاندنی سەدام و ڕژێمەکەی، بەڵام شکستی هێنا و سەرکەوتوو
نەبوو، پێمان وایە ئەو ئێستاکە بەتەواوی بێئومێد بووە لە
دەرچوونی بەشێوەیەکی یاسایی لە دانمارک، بۆیە بەدڵنیایی لەمەودوا
ڕێگەی نایاسایی دەگرێتەبەر کە ڕاکرد□ن□، ئەوە کلتور و خەسڵەتی
زۆربەی کەسانی خۆرهه□□اتی ناوەڕاستە لەوانەشە هی هەموو جیهان بێت،

بەڵام زۆرتر هی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستە).
کاستن گفتی دا ئەو ئاگادارکردنەوەو داوایەمان بگەیەنێتە بیرگیتە ڤێستبێرگ-ی داواکاری گشتی، بۆ ئەوەی چاودێری چۆتری خەزرەجی بکرێت تا ڕانەکات، بەڵام دوای ڕاکردنی نزار خەزرەجی لە دانمارک، لە ڕۆژی (18.03.2003)دا باسی ئەو گفتوگۆیەی ڕۆژی (14.02.2003)ی نێوان خۆمان و کاستن سەنگەرد-م بۆ ڕۆژنامەنووس کیێل کغێستیانسن (Kjeld Christiansen)، لە ڕۆژنامەی ئێکستغا بلاذ (Ekstra Bladet)دا کرد، کەچی دوای ئەوەی ناوبراو تەلەفۆن بۆ کاستن دەکات، ئەو وەڵامی کیێل ناداتەوەو تەلەفۆنەکە دەداتە دەست بیرگیتە ڤێستبێرگ، ئەویش سەرسوڕمانی خۆی دەردەخات و گوتبووی: (ئەوە بۆ من شتێکی نوێیە)، کەواتە کاستن نابێ ئاگادارکردنەوەکە و داواکەی ئێمەی بۆ بیرگیتە ڤێستبێرگ گەیاندبێت. ئەحمەد عەزیز و دەرسیم، لە ڕۆژی (14.02.2003)دا کاستن سەنگەرد-مان ئاگادارکردەوە، کە دەکاتە مانگ و نیوێک بەر لە ڕاکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی لە دانمارک.
بیرگیتە ڤێستبێرگ (Birgitte Vestberg)ی تەمەن شەست ساڵ (2002)، کە پێشتر داواکاری گشتی بوو لە دوورگەی فیون (Fyn)، لە سەرەتای مانگی شەشی ساڵی (2002)دا لەلایەن وەزارەتی داد، وەکو سەرۆکی داواکاری گشتی بۆ تاوانە تایبەتە نێودەوڵەتییەکان (Statsadvokat for Særlige Internationale Straffesager)، دەست نیشان کراو دامەزراندنی دەزگاکەی سەرەوەش ڕاگەیەنرا، بۆ ئەوەی سەرپەرشتی لێکۆڵینەوەو دادگاییکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی و (15) کەسی تر بکات، کە هەر شازدەیان گومانی تاوانی کۆمەڵکوژییان لێدەکرێت لە وڵاتی خۆیاندا. بیرگیتە ڤێستبێرگ، دوای دەست بەکار بوونی لەو پۆستە نوێیەیدا بۆ یەک دوو مانگ، لە وەڵامی پرسیارێکدا گوتی: (لێکۆڵینەوە لە دۆسەی نزار خەزرەجی کاتی زۆری دەوێ، ساڵێکی تر دەوێت، گەر زیاتری نەوێت).
حەفتەم: دامەزراندنی کۆمیتەی خستنەگەڕی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تاوانبار نزار خەزرەجی، دوای ئەوە دێت کە لە ڕۆژی شەممە، ڕێکەوتی (20.10.2001)، دکتۆر مەحمود عوسمان کۆڕێکی هەبوو لەسەر کەرکوک و شەممەی دواتر (27.10.2001)، مەلا بەختیار ئەندامی سەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان کۆڕێکی هەبوو لە کۆپنهاون و لەگەڵ ئاسۆ کاکەیی بۆ ئەو کۆڕە پێکەوە هاتین. لەو دوو کۆڕەدا لەگەڵ ئەحمەد عەزیز، نەوزاد مارف، کرمانج شەوکەت و چەندان کوردی تر گفتوگۆمان کرد بۆ ئەوەی کۆمیتەیەک دابمەزرێنین لە پێناوی ڕێکخستنی هەوڵی بەدادگاییکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی، بۆیە لە کۆڕەکەی مەلا بەختیار لەگەڵ ئەحمەد عەزیز نازانم نەوزاد مارف لە کۆڕەکە

بوو، یان بە تەلەفۆن قسەمان لەگەڵ ئەوکرد و پێکهاتین بە سبەی (28.10.2001) لە بنکەی کۆمەڵەی کوردی غۆسکیلە (Roskilde)، لە کاتژمێری (10)ی بەیانی کۆبینەوە. ئەوانەی لە کۆڕەکەی مەلا بەختیار ئامادەبوون ئاگادارمان کردنەوە، ئەوانەی تریش بە تەلەفۆن ئاگادارکرانەوە. ئاسۆ کاکەیی هەرگیز سەرۆکی کۆمەڵەی کوردی قایلە نەبووە، بەڵام ئەو ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری کۆمەڵەکە بووەو بەهۆی پێوەندی پتەوی نێوانمان بە خۆپیشاندان و یادی چواردە ساڵەی کیمیابارانی هەڵەبجە، کە لە ڕۆژی (16.03.2002)دا لە کۆپنهاون یادی کرایەوە، هەروەها بە ئاغوس و چەند جێگەیەکی تریش هات!

لیژنەی دووەم کەسێکی تریان لەگەڵ بوو بە ناوی شادومان محەمەد کە پەیامنێری ڕۆژنامەی هاوڵاتی بوو، بەڵام دوای دوو مانگێک وازی هێنا، هەروەها مریەم شکاک و فەهمی عەبدولمەجید تەنیا لە ڕۆژی دامەزراندنی کۆمیتەکە ئامادەبوون و بە هیچ کۆبوونەوەیەکی تر نەهاتن، کرمانج شەوکەت-یش دوای چەند مانگێک دوورکەوتەوە و وازی هێنا. مریەم شکاک و شادومان بەجارێک بزربوون، بەڵام فەهمی مەجید و کرمانج شەوکەت لە تەلەفزیۆن دەردەچوون و لەگەڵ ڕۆژنامەکان چاوپێکەوتنیان دەکرد سەبارەت بە ڕەوشی دادگاییکردنی خەزرەجی، فەهمی مەجید تەنانەت زۆر جار وتاریشی لە ڕۆژنامە دانمارکییەکان دەنووسی. دەزانم دواتر گەران هەڵەبجەیی و بە درەنگەوەش شاخەوان شۆڕش هاتنە ناو کۆمیتەکە بە شوێن گرتنەوەی ئەو چوار کەسەی کە وازیان هێنابوو، بەڵام مێژووی هاتنی ئەوانم بەردەست نییە، خۆزگە شاخەوان خۆی دەینووسی.

هەشتەم: ئێغیک هەلد (Erik Hald)، سەرۆک یان بەڕێوەبەری پۆلیسی غینگستیذ (Ringsted) نەبوو، بەڵکو سیینە یوستیسن (Signe Justesen) بەڕێوەبەری پۆلیسی ئەو شارە بوو کە زۆر توند بوو بەرانبەر بە تاوانکاران و نزار خەزرەجی، ئیغیک هەلد پۆلیس یان ئەفسەری لێکۆڵینەوە بوو.

نۆیەم: شاخەوان شۆڕش نووسیوەتی: (دوای دروستکردنی کۆمیتەک بەناوی کۆمیتە و دەرسیم نامە بە سەرۆکی پۆلیسی شاری غینگستیذ لە ڕێکەوتی (28.01.2002) دەنێرێت و تیایدا چۆنیەتی بەشداریی تاوانبار نزار خەزرەجی لە تاوانی گەلکوژی ئەنفالدا لە چەند خاڵێکدا ئاماژەیان بە دەکرێت).

خۆم لەوە تێناگەم کە شاخەوان شۆڕش، بە ئاماژەی بەو نامەیەی من داوە کە لە ڕۆژی ئاماژە پێکراو بە بەڕێوەبەری پۆلیسی غینگستیذ-م ناردبە، خۆم ئەوە تاکە نامەی من نییە کە بە پۆلیس، یان دادگام ناردبێت! تەنانەت پێش دامەزراندنی کۆمیتەی خستنەگەڕەی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تۆمەتبار نزار خەزرەجی نامەم بە بەڕێوەبەری پۆلیسی

ئەو شارە ناردووە. هەروەها هەر بەڵگەیەک دەستمان کەوتبێت بە کورتە نامەیەک بە زمانی دانمارکی ناوەڕۆکی بەڵگەنامەکانم بە پۆلیس و دادگا ڕوونکردۆتەوە، لەوانەشە زیاتر لە پێنجا نامەشم ناردبێت.

خۆم پێشترو لە سەرەتای ئاشکرابوونی نزار خەزرەجی لە دانمارک، لە ڕۆژانی (29) و (30.09.2003)، تەلەفۆنم کردووە بە وەزارەتی داد، وەزارەتی ناوخۆ، بەڕێوەبەرێتی گشتیی پۆلیس و داواکاری گشتی (داواکاری وڵات)، ئەوانیش ڕێنمایان کردووم کە قسە لەگەڵ چەند لایەنێکی تری پۆلیس و دادوەری بکەم، لە ڕۆژی (02.10.2001)دا ژنێک لە وەزارەتی داد ڕێنمایی کردم کە قسە لەگەڵ هەنینگ فوذە (Henning Fode)ی سەرۆکی دادگای وڵات بکەم، هەروەها ژمارەی پۆلیسی غینستیذ و هەنینگ فوذە-ی دامێ. هەمان ڕۆژ قسەم کرد لەگەڵ هەنینگ فوذە، دوای گفتوگۆیەکی باش ڕێنمایی کردم کە سکاڵاکەم بنووسم و ژمارەی فاکسەکیشی دامێ تا سکاڵاکەیان بۆ فاکس بکەم. بۆ ڕۆژی دواتر (03.10.2001) سکاڵاکەم بۆ فاکس بۆی نارد، ڕۆژی پاشتریش (04.10.2001) هەندێک زانیاری ترم خستە سەر سکاڵاکە و وەکو تەواوکەری سکاڵای ڕۆژی پێشوو بۆیم نارد. ئەوانیش بە مێژووی (04.10.2001) نامەیەکیان بۆ ناردووم کە سکاڵاکانی ڕۆژانی ئاماژە پێکراو لە سەرەوەیان بەدەست گەیشتووە و دەست بە لێکۆڵینەوە دەکەن (کۆپی نامەکە لە خوارەوە دادەنێم). دوای چەند ڕۆژێک هەنینگ فوذە بە تەلەفۆن پێی ڕاگەیاندم کە سکاڵاکەی منیان بۆ پۆلیسی غینگستیذ ناردووە، کە ئەوان ئەرکی لێکۆڵینەوەیان لە دۆسەی تۆمەتبار نزار خەزرەجی بە پۆلیسی ئەو شارە سپاردووە. لە ماوەی نێوان (4-2001.10.28)دا لەوانەیە دەیان بەڵگەنامەم بۆ پۆلیسی ئەو شارە و ئیغیک هەلد ناردبێ.

نۆیەم: شاخەوان نووسیوەتی: (کەسی پەیوەندیکەر لەنێوان کەمیتە و دامەزراوە دانمارکیەکاندا نەوزاد مارف بوو وەکو بە ئەو لیژنەیە دیاریکرابوو، بەڵام دەرسیم-یش پەیوەندی چالاکانەی هەبووە و دۆکۆمێنت و نامەی ناردووە).

ئەگەر شاخەوان بە مەبەستی ئەوەی کە سنوورم بەزاندبێ و دەستم خستبێتە نێو کاری نەوزاد مارف، یان لەسەر داوای نەوزاد ئاماژەی بەو نامە ناردنانەی من کردبێت، هەق وانەبوو ئەو ئاماژەیە بکات، چونکە ئەو ئاگاداری دامەزراندنی کەمیتەکە و ئیشکردنەکانی ناو کەمیتەکە نەبووە کە چەند ئاستەنگ لەبەردەم ئیشوکارەکانماندا هەبوون، بەهۆی دووری شوێنی ژیانی ئەندامان لە یەکتر و کارکردن و خوێندنی ئەندامەکان، کە بەتە هۆی ئەوەی کاتەکی زۆر تەنیا (ئەحمەد عەزیز، نەوزاد مارف و دەرسیم) لە کەمیتەکەدا چالاک بووین، نەوزاد-

یش لبر ئیشوکاری تایبتی خیی و بژوی ژیانی، هیچ کاتی نبوو، بی لگ ئحمد عزیز بیارماندا ک ئو بگانی بدستمان دگات بب ئوی ب چند ژک چاوی نوزاد بکین تا کاتی دبت و دیانرت، خم بیانرم، هروها بیاریشمان دا چیتر هر اگیاندنکی ئاسی دادگاییکردنی تاوانبار ک سرتا ب اوژی هرسکمان دنووسرا و باودکرای چیتر ب نوزادی ننرین تا دیخونیتو و ئکی دکات، ک خم هر بابتک ب دانمارکی بوای دمکرد کوردی، یان هر ژک نزار خزرجی ل دادگا بوای ک هردم لگ ئحمد عزیز ئامادی دبووین و جارجار ئوانی تریش دهاتن، ب فاکس بابت ورگاوکان و بیاری دادگاکم ب ئحمد عزیز دنارد (ک ئو دانمارکیکی باش نبوو)، ئویش ب پشت بستن ب ورگانکانم ئاسی دادگاییکردنکانی دنووسی و سرتا ب نوزاد و منی دنارد، هر سرنج و تبینییکمان هبوای ب تلفن ئاگادارمان دکردو، ب پچوانو ئگر هیچمان نبوای، ئویش دستبج ب ماپ کوردییکانی دنارد. بام هردووکمان (ئحمد عزیز و درسیم) نماندتوانی تا سر وا ب سستی لگ نوزاد کار بکین و چاوی ئو بکین کی کاتی دبت ب خوندنوی ئو ئاسی دادگاییکردنانی نزار خزرجی ک ئحمد عزیز بی دنارد، بی بیارمان دا لوش چیتر هیچ ب ئو ننرین، ئو بیارانشمان بهی سرقای نوزاد مارف بوو ب کاری خی، ک مافی خی بوو کار بکات و بژوی ژیانی خیی و خانوادکی مسگر بکات، هروها لپناوی پلکردن بوو ل باوکردنوی ئاسی دادگاییکردنکان ل همان ژ، یان ژی دواتر. بام ل همان کاتیشدا نوزاد مارف خریکی کرکردنوی بگنام بوو، پوندی ب شایدکان کردوو و ژک ل ژان کسمان گلییمان ل نکردوو، بکو هر بگنامیک پیدا کرابت هموومانی دخش کردوو. تواوی ئو بابتانی ک ل دانمارکی ب کوردی ورمگان، لگ نووسینی کورتیک ل وشی دادگاییکردنکانی تمتبار نزار خزرجی ک ل ژانی دادگاییکردنی ناوبراودا دمنووسین و ب ئحمد عزیزم فاکس دکردن، هموویانم پاراستوو. خ زر جار (ئحمد عزیز و درسیم)، دچووین ب بینین و قسکردن لگ نونرانی پارتکان ل پرلمانی دانمارکی، هروها چوونمان ب بینینی کارمندانی (داواکاری گشتی ب تاوان تایبت نودوتییکان)، بتایبت ئیغیک هنسن (Erik Hansen)ی جگری کمسیاری تاوانکان و جارجاریش کاستن سنگرد (Karsten Søndergård)، ک ئو کاران تنیا ب ژ دکران و نوزاد مارف ژان لنوان کاتژمری (16-17)ی دوای

نیوەڕۆ دەستی لە کار هەڵدەگرت و نزیکەی کاتژمێرێکی دەویست تا دەگەیشتەوە ماڵ، هەر بەهۆی درەنگ گەڕانەوەی نەوزاد لە کاردا کۆبوونەوەکانمان دەخستە کاتژمێری (18-19)ی ئێوارە لە ماڵەکەی ئەو.
بۆ منیش باش ڕێککەوتبوو کە لە ساڵانی (2002-2004) خوێندکار بووم لە کۆپنهاون و هەفتەی دوو یان سێ ڕۆژ لەوێ بووم و ئێواران لەنێوان (18-22) لە خوێندنگە بووم، بەیانیان لەگەڵ ئەحمەد عەزیز ئیشوکاری کۆمیتەکەمان دەکرد، کە چاوپێکەوتن لەگەڵ ڕۆژنامەکان بوو، ئامادەبوونمان لە ڕۆژانی دادگاییکردنی نزار خەزرەجی لە سوغو، یان چاوپێکەوتنمان لە دەزگای (داواکاری گشتی بۆ تاوانە تایبەتە نێودەوڵەتییەکان)، کە بەزۆری لەگەڵ ئیغیک هێنسن بوو لە کۆپنهاون.
کاتێک کە ڕۆژی (19.11.2002)، پۆلیس و دادگای دانمارک بڕیاری دەستبەسەرکردنی نزار خەزرەجی دا لە ماڵەکەی خۆی، سەفەر کردنی لێ قەدەغە کرد و هەموو بەڵگەنامەکانی سەفەر کردنی ناوبراوی دەست بەسەردا گرت، چونکە دەیویست ڤیزەی سعودیە وەرگرێت و ڕابکات، لە تەلەفۆن بە نەوزاد مارف-م گوت: (باش بوو ماندوو بوون و هەوڵەکانمان بە فیڕۆ نەچوون)، نەوزاد لە وەڵامدا گوتی: (ڕاستە ئێمە هەموومان ماندوو بووین، بەڵام تۆ و ئەحمەد عەزیز لە هەموومان ماندووتر بوون، کە خۆم بەهۆی ئیشەکەمەوە نەمدەتوانی وەکو ئێوە بم). کەواتە گەر هەر بڕیارێکمان دابێت بۆ پڕکردنەوەی کارەکانی نەوزاد مارف، هۆکارەکەی سەرقاڵی ئەو بووە بە کاری ڕۆژانەی خۆیەوە نەک خۆهەڵقورتاندنی (ئەحمەد عەزیز و دەرسیم، یان دەرسیم بە تەنیا) لە ئیشوکاری نەوزاد مارف. بەلای کەم و بە تایبەت لە ساڵی (2002)دا هەروەها تا ڕاکردنی نزار خەزرەجی لەنێوان ڕۆژانی (14-2003.03.16)دا، سێ بۆ چوار کۆبوونەوەی کۆمیتەکەمان کردووە کە هەمووی لە ماڵی نەوزاد مارف بووە، کە تەنیا ئەو سێ کەس بەشدار بووینە (ئەحمەد عەزیز، نەوزاد مارف و دەرسیم) و کەسی تر بۆ کۆبوونەوەکان نەهاتووە، یان ئاگادار نەکراونەتەوە، ئایە کە ئەوانەی تری فەرامۆش کردووە، گەر فەرامۆش کرابن کێ فەرامۆشی کردوون؟
دەیەم: شاخەوان شۆڕش نووسیویەتی: (کۆمیتەکە لە مانگی مارسی 2002دا پەیوەندی بە بیۆن ئێلمکویست (Bjørn Elmquist) دەکات، ئەویش لە (8)ی مارسی (2002)دا نامە بۆ پۆلیسی غێنگستیذ دەنێرێت و داوا دەکات تۆمەت ڕووبەڕووی تاوانبار نزار خەزرەجی بکرێتەوە.
تا ڕۆژی (06.10.2001)، تەنیا خۆم سکاڵام لەدژی نزار خەزرەجی تۆمار کردبوو، ئێوارەی ئەو ڕۆژە پێنج کورد چووینە نووسینگەی بیۆن

ئلمکویست و ئومان کرد ب پارزری خمان ب ئوی سکاای ئم بگینت پلیس. ناوی پنج کسک ئمان بوون: (جعفر عبدوا نسروا/ 1955/ هبج، فوئاد حم فرج نانوا/ هبج، کرمانج شوکت عبدولحمان محمد علی ناسراو ب کرمانج شوکتی ملا/ 1971/ هبج، لمیع عبول عومر (1956/ هبج) و درسیم). کرمانج شوکت، ل خپیشاندانکان و قسکردن ب میدیای دانمارکی زر چالاک بوو، هروها ب ئمش پویست بوو، بام بداخو دوای دوو مانگک خی کشایو، ک زیاتر بهی سرقای ئیشکی بوو ک کاتی نبوو، کچی جارجار ل تلفزین و ژنامکان دردکوتو.

بین ئلمکویست، پارزرکی بتواناو ناسراو بوو، چند ژ دواتر ب نامیک سکااکانی نارد ب پلیس و داوای ل حکومت کرد ک ئم ئومان ب پارزری خمان دستنیشان کردوو، بام حکومت تی کردو ک وکو پارزری ئم دست بکارب و کری کارکی بدن، کچی ئو گوتی: (من ب پاری ناکم و ب کوردی دکم ک نتوییکی ماف خوراون، بی بردوام دبم لسر کارکم و پار گرنگ نیی بلامو). ئو هر واشی کرد و بردوام بوو ل هوکانی خیی و بر ل (8)ی مارسی (2002)دا دیان جار تلفنم بی کردوو، نامی ب ناردووم و سردانیم کردوو، پموای دب هر لسر داوای من بووبت ک دواتر کمیتک پیوندی پو کردب ب ئوی هکاری نچوونی پلیسی دانمارک ب ئوردن بزانین ک دوو شایدی زر گرنگ لو هبوون ب ناوکانی (عمار ئیبراهیم ئلسیاب و سامر یاسر حوسن)، ک فکوانی ئراقی بناوی عمید جودت مستفا محمد ئلنقیب تورکمانی (1941-2007.05.10)، سرای ئوی ل چاوپکوتنکدا باسی کیمیاباران کردنی شاری هبجی کردبوو للاین فککانی ژمی سدام، کچی تشقی بو دوو شاید دکرد و داوای لدکردن ک ل شایدی دان لدژی خزرجی پشیمان ببنو. نوزاد مارف، قسی لگ ئو دوو شایدی ئوردن کردبوو، سکااکانی خیان ب ئو ناردبوو، زانیاری زرتر لای ئو دست دکون.

یازدم: شاخوان نووسیوتی: (ل نامکدا ئاماژ ب مانوی خزرجی لای سرکردایتی پارت کوردییکان ب ماوی س مانگ دکن و وکو بگی بتاوانی ئو بکاری دهنن).

ل نامی هر کسک نووسراوبت ک گوای نزار خزرجی س مانگ لای سرکردایتی پارت کوردستانییکان مابتو است نیی، چونک نزار خزرجی ب دستی خی نووسیویتی ک ئو ل ژی (14.03.1996)دا ل موس گینراوت ئاکر و ل بربیانی ژی

(17.03.1996)دا لە زاخۆ پەڕیوەتەوە بەرەو تورکیا، کە هەمووی دەکاتە سێ ڕۆژ.

دوازدەم: شاخەوان نووسیوەتی: (من جارێک بەناوی کۆمیتە داوای بەڵگە و دۆکۆمێنتەکانم لە وەزارەتی داد کرد، دوای دوو سێ هەفتە ئەوەی بەپێی یاسا ڕێگەی پێدەدرا بۆیان ناردم، منیش بە دەرسیم-م نارد). ڕاستە شاخەوان ئەو بەڵگانەی بۆ من ناردووە کە (68) لاپەڕەیەو تاوەکو ئێستاکە لەناو ئەو زەرفەدایە کە بە پۆست بۆی ناردووم و مێژووی (24.08.2003)ی پۆستکردنەکەی لەسەرە، بەڵام ئەو (68) لاپەڕەیە هەمووی بە ئینگلیزین و هیچ سوودم لێوەرنەگرتوون، کە ئەو قسەیە دەکەم مەبەستم لە کەمکردنەوەی نرخی ئەو (68) لاپەڕەیەی ئەو نییە کە بۆی ناردووم، بەڵکو لە ڕاستیدا ئینگلیزی نازانم، سەرەڕای ئەوەی کە پێشتر هەمان شتم وەرگرتبوو بەڵام ئەوەی من (56) لاپەڕە بوو لەگەڵ (80) پەڕە بە زمانی دانمارکی کە لە هەردوو لای نووسراوە بۆیە زیاتر لە (120) لاپەڕە دەبێ، کەچی سوودم لەوانیش وەرنەگرتووە بۆ هیچ نووسینێک، یەکەم: چونکە کاتم نەبووە، دووەم: چونکە بڕیارم داوە کاتی نووسینی پەرتووکێک لەسەر (پرسی دادگایی کردنی نزار خەزرەجی لە دانمارک)، هەم ئینگلیزی و دانمارکییەکە سەیر بکەم. ئەو (68) لاپەڕەیەی کە شاخەوان بۆی ناردووم تاوەکو ئێستاکە لەناو هەمان زەرفدایە کە ناوبراو بە پۆست بۆی ناردووم (وێنەی زەرفەکە دادەنێم)، هەروەها ئەو (56) لاپەڕەیە بە ئینگلیزی و (120) لاپەڕەیەی بە دانمارکی و خۆم لە دادگاو پۆلیسی دانمارک وەرمگرتوون، لەناو جانتایەکی سپی بەتەنیا دامناون (کە وێنەکەی دادەنێم).

بەڵام ئەوەی بەلامەوە سەیر بێت دوو مانگێک لەمەوبەر لە نووسینێکمدا لەسەر نزار خەزرەجی، هاوڕێیەکی شاخەوان شۆڕش بۆی نووسیبووم کە گوایە من تەواوی دۆسیەی دادگاییکردنی نزار خەزرەجیم لە کەسێک وەرگرتووە، کە نایەوێت ناوەکەی بڵێت. هەمان ڕۆژ سەیری ماسنجەری ئەو هاوڕێیەی شاخەوان-م کرد چونکە لە هەردوو فەیسبووکی خۆم لە ماسنجەرەوە تەلەفۆنی بۆ کردم، بینیم لە یەکێکیان پێشتر لە ڕۆژی (17.03.2022)دا نامەیەکی دەنگی جێهێشتبوو، کە دەڵێت: (تازە قسەم لەگەڵ شاخەوان شۆڕش کرد و گوتی: کاتی خۆی هەندێک دوکۆمێنتم بۆ دەرسیم ناردووە، جا نازانم نامەی حزبە کوردییەکانی تیایە بۆ حکومەتی دانمارک یان نا، کە پێویستی زۆرم بە نامەکان هەیە). زۆر بەلامەوە سەیرە گەر شاخەوان شۆڕش باسی ئەوەی کردبێت کە تەواوی دۆسیەی دادگاییکردنی نزار خەزرەجی بۆ من ناردبێت، کە خۆم گومانم هەیە ناوبراو ئەو قسەیەی کردبێت، بەڵام ئەو هاوڕێیەی شاخەوان دوای ئەوەی کە لە ڕۆژی (17.03.2022) قسەی

لەگەڵ شاخەوان کردووەو دواتر هەمان ڕۆژ نامەی دەنگی بە من بەجێهێشتووە، لە نامەکەدا پرسیاری نامەی پارتە کوردستانییەکان دەکات، کە ئایە لەنێو ئەو دوکۆمێنتانەدا بێت، یان نا، کە شاخەوان کاتی خۆی بۆی ناردووم؟ ئەوەیان جێگەی سەرسوڕمانی زۆرە بۆ من، چونکە یەکەم کەس بوویمە نامەی سەران و پارتە کوردستانی و ئێراقییەکانم وەرگرتووە، دواتریش نامەی مام جەلال کە لە مانگی دیسەمبەری ساڵی (2002)دا وەرم گرت، نامەکانم تا دوای دوو بۆ سێ ساڵ بڵاونەکردنەوە، ئێستەشی لەگەڵ دابێ نامەی سەڵاح عومەر عەلی و نامەی هەشت عەرەبێ کەنە بەعسی و ئەفسەرە پلە بەرزەکانم بڵاو نەکردۆتەوە.
وابزانم جاری یەکەم کە بۆ تەلەفۆن باسی ئەو نامانەم لای ئەحمەد عەزیز کرد، دوای دەرچوونی نزار خەزرەجی بوو لە دانمارک، ئەحمەد گلەیی کرد، کە گوایە چۆن دەبێت ئەو نامانە لە ئەندامانی کۆمیتەی خستنەگەڕی هەوڵەکان بۆ دادگاییکردنی تاوانبار نزار خەزرەجی بشارمەوە، لە وەڵامدا پێم گوت: (بۆ دەبێ گلەیی بکەیت، یان خۆت وا نیشان بدەیت کە تووڕەیت لەسەر شاردنەوەی ئەو نامانە، کە جگە لە نامەی مام جەلال، ئەوانەی ترم بەر لە دروستبوونی کۆمیتەکە دەستکەوتووە)! یەکەم کەسیش کە نامەکانم دابێتە ئەحمەد عەزیز بووە، دواتر لە چەند بابەتێکدا خۆم هەر چوار نامەم بڵاوکردەوەو بۆ سەدان هاوڕێشم ناردووە. ئەحمەد عەزیز، جارێکی تریش لە کۆتایی مانگی شوباتی ساڵی (2010)دا لە کوردستانەوە داوای نامەکانی کرد گوایە دەیەوێت پەرتووکێک لەسەر پرسی دادگاییکردنی نزار خەزرەجی بنووسێت، هەر چوار نامەم بۆ ناردەوە، کەچی دوای چەند ڕۆژێک لە ڕێکەوتی (01.03.2010)دا لە تەلەفزیۆنی (KNN) لە بەرنامەیەک تەنیا نامەکانی (دکتۆر فوئاد مەعسوم و جەلال تاڵەبانی) کرد و ئەوانەی (دڵشاد میرانی و ئیحسان عەبدولعەزیز)ی باس نەکرد، لەسەر بەکارهێنانی ئەو نامانە بەمشێوەیە بۆ بەرژەوەندی سیاسیی خۆی بوو بە ناخۆشیمان.
سیازدەم: شاخەوان نووسیوێتی: (سەرۆکی دانمارک ئانەس فۆ غاسموسن/ Anders Fogh Rasmussen)، لە ڕاستیدا ئەنەس فۆو غاسموسن سەرۆکوەزیرانی دانمارک بووە، نەک سەرۆکی دانمارک، چونکە هیچ پۆستێک نییە لە دانمارک بەناوی سەرۆکی دانمارک.
چواردەم: شاخەوان نووسیوێتی: (نەزار خەزرەجی لە شارێکە بەناوی عین الحسین بە دووری 100 کیلۆمەتر لە شاری دوبەی پایتەختی ئیمارات).
نزار خەزرەجی، لە وڵاتی ئیمارات، لە شاری (العین)ە، کە نزیکەی (150) کیلۆمەتر لە دوبەی پایتەخت دوورەو کەوتۆتە باشووری ئەو

شارە. لە ڕۆژنامەکانی دانمارک هەڵەی زۆر کراوە لەسەر ناوی شارەکە
و ماوەی نێوان شاری ئەلعەین و دوبەی، کە بە شێوەی جیاواز لەنێوان
(100-20) کیلۆمەتر نووسراوە.
دەرسیم پێشەوا
دووشەممە (04.07.2022)
دانمارک

+2

سۆران سەرقافڵەی شەهیدانی قەڵەم… عەلی مەحمود محەمەد

سۆرن مامە حەمە یەکەمینی ئەو شەهیدە رۆژنامەنووسانەیە لەسەر کاری رۆژنامەنووسی لە باشووری کوردستان تیرۆر کران, چۆن کاوە لە باوەشی دایکیا تیرۆر کرا, چۆن سەردەشت عوسمان رفێنرا و بە ساردی هێنرایەوە بۆ باوەشی دایکی, سۆرانیش تیرۆرکردنەکەی تراژیدیانە بوو, ئەو چەندە بوێر بوو لە وتن و کرداردا, هێندەش پەیوەست بوو ب□ باوەشی دایکیەوە.
بۆ کۆتایی هێنان بە وتنی راستیەکان کۆتایی بە ژیانی سۆران هێنرا, کەچی چواردە ساڵە راستی تیرۆرکردنەکەی نە وتراوە, لێ لە ویژدانی گەلیشدا بە زیندویی ماوە, دەیانزانی تا سۆران بمێنێت راستی هەر دەوترێت, کەسانی گەندەڵ و چەوسێنەر بۆ درێژەدان بە کارەکانیان پێویستیان بەوەیە کۆتایی بەو وتنانە بهـێنن, لە رێگای سەندنەوەی ژیان لەو رۆژنامەنووسانەی بەرەو روی تالان و بڕۆو کارە نا ئەخلاقییەکانیان بونەتەوە, چونکە تا ژیانی سوارچاکانی دادپەروەری بەردەوام بێت وتنی راستییەکان و دەرخستنی بۆ رایگشتی بەردەوام دەبێت, سەندنەوەی ژیان سەندنەوەی وتنی راستییەکانە.

دۆسیەکانی رۆژنامەنووسان لە جیهان

دۆسیەی رۆژنامەنووسانی تیرۆر کراوی کوردستان بەشێکی بچوکە لە تیرۆری رۆژنامەنوسانی جیهان, لەو شوێنانەی تاوانکار لە سزا رزگاری نەبووەو دیموکراسیەت بوونی هەبووە وەك وڵاتی ماڵتا حکومەت

بەهۆوەی روخاوە, چونکە کوشتنی رۆژنامەنووس تاوانێکی کوشتنی ئاسایی نییە, چەندە کوشتنی جەستەیە, هێندەش کوشتنی وتنی راستییەکانە, دەرخستنی نا دادپەروەری دەسەلاتدارییە.
کوشتنی رۆژنامەنووسان دۆسیەیەکی گەورەی رزگاربوونی تاوانبارانە لە سزا لە ئاستی جیهانی, چونکە تاوانکاران کەسانی گەندەڵن و دەست رۆیشتوون لە رێگای گەند□ییەوە بە هێزو دەسەلاتدارن بوونە, بۆیە بە سانایی لە زۆنی وڵاتانی گەندەڵ و نەبوونی یاسا لە سزاو لێپرسینەوە رزگاریان دەبێت.
لە ساڵی 1992ەوە تا هەنووکە زیاتر لە 1400 رۆژنامەنووس لە جیهان تیرۆر کراوە, تەنها لە دەیەی رابردوودا لە جیهان 226 رۆژنامەنووس تیرۆر کراون, لە کۆی 278 کاری تیرۆریستی سەبارەت بە دۆسیەی گەندەڵی لە جیهان, رۆژنامەنووسان 81,2% ی قوربانیانی بەرەو روب□وونەوەی گەندەڵی پێك دەهێنن, واتا زۆربەی باجی بەرەو رووب□وونەوەی گەندەڵی رۆژنامەنووسان داویانە, دوای ئەوانیش دادوەرو پۆلیس دێن, هاوکات 81%ی تاوانبارانی دۆسیەی تیرۆری رۆژنامەنووسان لە سزا رزگاریان بووە لەو ماوەیەدا, وەلێ لە هەرێمی کوردستان رزگاربووانی بکەری تیرۆری رۆژنامەنووسان لە سزا رێژەکەی گەیشتۆتە 100%, وە قوربانیەکانی 100% رۆژنامەنووسانن, ئەمەش کارەساتەو کردنەوەی دەرگایە بۆ تیرۆری رۆژنامەنووسان بە ئازادی و بەردەوامی دان بە گەندەڵی و ئازادکردنی.
لە نێوان ساڵانی 2005 بۆ 2020دا 87%ی دۆسیەکانی تیرۆری رۆژنامەنووسان لە جیهان نەگەیشتووە بە ئەنجام یان هەر لایەنەکانی دادوەری لێ ئاگادار نەکراوەتەوەو تاوانباران لە سزا رزگاریان بووە, هەر چوار دۆسیەی تیرۆری رۆژنامەنووسانی کوردستانیش دەکەونە ئەو ماوە مێژوەوە.
لەو وڵاتانەی کە تیایاندا تاوانبار لە سزا رزگاریان بووە, سۆماڵ بە پلەی یەکەمی رزگار بوونی تاوانبارە لە سزا, وڵاتی سوریا دووەم و عێراق سێیەمی ئەو وڵاتانەیە, کە هەرێمی کوردستانیش بەشێکە لێی, عێراق لە ریزبەندی ژمارە 172ە لە کۆی 180 وڵات لە ئازادی رۆژنامەگەری لە جیهان,32 پلە لە خوار سۆماڵەوەیە .

ئەوروپاو رزگار نەبوونی تاوانباران لە سزا
لە پێنج ساڵی رابردوودا, وڵاتانی ئەوروپا پێنج کاری تیرۆریستی بەرامبەر بە رۆژنامەنووسان ئەنجامدراوە, وەلێ چواریان تاوانباران دۆزراونەتەوەو سزا دراون دەکاتە 80% ی دۆسیەکان, پێَچەوانەی جیهان کە زیاد لە 80%ی رزگاریان بووە, وە دوو لەو پێنج حالەتە بۆتە هۆی روخانی حکومەتەکان, کە پێگەشیان بەهێز بووە پێشتر بەهۆی

ناڕەزایەتی جەماوەر لەو کارانەو کاردانەوەی توند لە هەمبەری, چونکە ڕۆژنامەنووسان پێگەی بەهێزیان لە کۆمەڵگاکانیان هەیە , لە خوارەوە ئاماژەیان پیچ دەدەین:

- ڕۆژنامەنووسی ماڵتایی کارۆانا غالیزیا لە ڕێکەوتی 16ی ئۆکتۆبەری 2017 تیرۆرکرا, لە ئەنجامدا بەهۆی ناڕەزایەتی گشتییەوە جۆزیف مسکاتی سەرۆك وەزیرانی ولات ناچارکرا دەست لە کار بکێشێتەوە, هەرچەندە بکوژەکەشی بە 15 ساڵ زیندانی حوکم دراو لە سزا رزگاری نەبوو.
- ڕۆژنامەنووسی سلۆفاکی جان کۆسیاك لە ڕێکەوتی 2017-2-21 تیرۆر کرا, ناڕەزایەتییەکان بووە هۆی دەست لەکار کێشانەوەی ڕۆبەرت فیکۆی سەرۆك وەزیران لە ڕێکەوتی 2020-3-11 واتا دوای 20 ڕۆژ لە تیرۆرکردنەکە, هەرچەندە 13 دادوەر دەستگیرکران بەهۆی پەیوەندییان بە دۆسیەکەوە.
- ڕۆژنامەنوسی بولگاری فیکتۆریا مارینۆفا لە 7ی ئۆکتۆبەری 2018 تیرۆر کرا, ناوبراو بووە سێیەم ڕۆژنامەنووسی تیرۆرکراوی ئەوروپی, تۆمەتبار بەناوی سفیرین کراسمیرۆف لە ئەڵمانیا دەستگیرا.
- ڕۆژنامەنووس ئار دی فرێسی هۆڵەندی لە 15ی یۆلی 2021 تیرۆر کرا, سێ گومان لێکراو دەستگیرکران.
- جۆرج کاریفاز ڕۆژنامەنووسی یۆنانی لە ڕێکەوتی 9ی ئەبرێلی 2021 لە نزیك ماڵەکەی لە شاری ئەسینای پایتەخت تیرۆر کرا. بە پێی زانیارییەکانی بەردەستی ئێمە هێشتا بکوژی ڕۆژنامەنووس جۆرج کاریفاز نەدۆزراوەتەوە, تاکە ڕۆژنامەنووسە لە ئەوروپا هێشتا بکوژەکەی ئازادن. ئەوەی شایانی باسە یۆنان خراپترین وڵاتی ئەوروپایە لە بواری ئازادی ڕۆژنامەنووسی, لە ریزبەندی 108 ە لە کۆی 180 وڵاتی جیهان کە ئێران و ئەریتریا و کۆریای باکوور لە خوارەوەی ریزبەندییەکەن.

کوردستان بۆ خراپترینی جیهان بێت

وەك لە ئەنجام و ئامارەکان بینیمان, رزگاربوونی تاوانبارانی بکوژی ڕۆژنامەنووسان لە کوردستان ڕێژەی 100% ە, وە قوربانیانی بەرەو روبوونەوەی گەندەڵیش 100% ڕۆژنامەنووسانن, ئەمەش ئامارێکی ترسناکەو دەرگا دەکاتەوە بۆ کۆمەڵکوژ کردنی ڕۆژنامەنووسان و ڕێگا گرتن لە وتنی راستییەکان و شاردنەوەی دەرخستنی تاوانی کوشتنەکان, هاوکات دەریشی دەخات تەرزی ڕۆژنامەنووسانی دژ بە گەندەڵی وەك

سۆران و سەردەشت و کاوە خەباتکاری ریزی پێشەوە گەندەڵین, کاری رۆژنامەنووسی لە رووی ئەخلاقییەوە وتنی راستییەکانە.
ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان ئەو خواستەی نییە کە دەرگی تیرۆری رۆژنامەنووسان ئازاد بکات, پێویستە تاوانبارانی تیرۆری رۆژنامەنوسان سۆران و سەردەشت و کاو□ ویداد لە سزا رزگاریان نەبێت , ئەنجامی کەیسەکانی تیرۆری رۆژنامەنووسان ئاشکرا بکات, راستییەکان رابگەیەنێت, مۆنمێنتی یاداوەریان بۆ دروست بکات, یاداوەرییان فەرمی و رێگا پێدراو ئازاد بکات, داوای لێبوردن لە بنەماڵەکانیان بکات, قەرەبوو بکرێنەوە.

نوگرەسەلمان.. ژمارە ١١

بڵاوکراوەیەکی سەربەخۆی ساڵانەیە، تایبەتە بە پرسی جینۆساید و ئەنفال- ژمارە ١١…

بۆ خوێندنەوەی ژمارە ١١ی نوگرەسەلمان کلیکی ئێر□ بکەن….

Nugrasalman_11Download

ئیسلام، مافی منداڵان و حیجاب… مەنسور حکمەت

ئیسلام، مافی منداڵان و حیجاب – گیتی ڕای کارگەر…مەنسور حکمەت
وەرگێڕانی ل□ فارسیی□وە:کاوە عومەر

لە بەرگریکردن لە قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان

لەم دواییانەدا، لە ستۆکهۆڵم، دوو بەیاننامە بە هەمان ڕۆح، هەمان تەوەر و ڕەنگە تەنانەت لە هەمان قەڵەمەوە، بە تۆنێکی زۆر دوژمنکارانە لە دژی هەڵمەتی بەرگری لە مافی ژنانی ئێران و کۆمیتەی سویدی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری، بڵاوکراونەتەوە، کە

پێویستی بە وەڵامێکی جددی هەیە . ڕاگەیاندنی یەکەم سەبارەت بە واژۆی "دەستەی نووسەرانی گۆڤاری ژنان و بناژۆخوازی سویدی (؟)"یە و ڕاگەیاندنی دووەمیش واژۆی ڕاستەوخۆی لەلایەن ڕیکخراوی ڕای گەرگەر[١] خۆیانی لەسەرکراوە

ئەو پرسەی ئەم دۆستانەی توڕه کردووه، دیاره بەرگریی ئێمەیە لە داواکاری قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ مندا□□ان. دەڵێن ئەمە "نکۆڵیکردنە لە ئازادی جلوبەرگ بۆ موسڵمانان"، ئەمەش "نکۆڵیکردنە لە مافی دیموکراسی کەمینەکان"، دەڵێن ئێمە دەمانەوێت بڵێین ئەم داوایە "ڕەزاخانی"{٢} و "پۆل پ□وتی" و "فاشیستی" و "ڕەگەزپەرستی"یە. دەڵێن دەمانەوێت بەزۆر حیجاب لە سەری ژنان لاب□ین، دەڵێن ئێمە خەڵکمان دابەشکردووە بەسەر "ئوممەتی ئیسلامی و دوژمنەکانی" و بەنیازین دەست بە "جەنگی خاچ پەرستی" بکەین. وە ئەمانە تەنها قسە. باشەکانیانە . شتی زۆر زیاتریش دەیڵێن کە لە هەر کۆمەڵگایەکدا کە شەرەف و کەرامەتی هەموو مرۆڤەکان تێیدا پارێزراو بێت و ئەوە "کەمینەکان" بۆ سەلامەتی نەریت و کولتوری ئیسلامی و ڕۆژهەڵاتی "خۆیان" جێناهێڵرێن، کاروباری وتاردەر بە تاوانی سووکایەتیکردن بە کەرامەت تۆمەتبار دەکرێت و ئەو بوختان بە "حکومەت و یاسا و پۆلیس" دەکات.

ناکۆکی لەسەر مافە حاشاهەڵنەگرەکانی مندا□□ان و پرسی کپ کردن و چەوسانەوەی ژنان لە بنەماڵە ئیسلامیەکاندا جیاوازییەکی ڕاستەقینەی نێوان ئێمە و ئەوانە، کە پێویستە پێناسە بکرێت و جەختی لەسەر بکرێتەوە. ئەمە جیاوازییەکی قووڵ و زۆر گرنگە کە لە خوارەوە دەگەینە ئەوێ. بەڵام هیستریای ئەم ڕاگەیاندنانە بۆ ناکۆکی تیۆری ئەم بزووتنەوەیە لەسەر ئەم بابەتە نییە، بەڵکو دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەم دۆستانە لەوە تێگەیشتوون کە هەروەک چۆن پشتگیریان بۆ دەرکردنی ئەفغانییەکان لە ئێران (پێش کەوتنی یەکێتی سۆڤیەت و مەعمودیەتی دیموکراسی ئەم دۆستانە) و کاتێک ئۆردوگای خۆشەویستیان لە شەڕدا بوو لەگەڵ موسڵمانانی ئەفغانستان و بەو هۆیەشەوە هێشتا دیموکراسی بۆ ئەفغانییەکان ڕێگەپێنەدرا بوو) جارێکی دیکە ل□ بەردەم خەڵکدا وێرانیان کردووە و فەزیحەیەکیان وروژاندووە. ئەم مشتومڕ و هیستریایە سەبارەت بە کۆبوونەوەیەک کە بانگەوازیان بۆ کرد بوو بۆ وەڵامدانەوەی کۆمۆنیستەکان و بەلاڕێدابردنی سەرنجی فراوانی ڕای گشتی لەسەر بۆچونەکانی کەمپینەکە و قسەکانی ئەسرین محەممەدی. بەڵام وەک لە ڕاگەیاندنەکەیاندا دەردەکەوێت، خۆیان بە ڕواڵەت چاوەڕوانی ئەم قبوڵکردنە بەرفراوانە لەلایەن موسڵمانان و بێگونین "بنەماگەراکان" و هات وهاوارو تەکبیر و سەڵاوات لێدانیان لە ڕیزی پشتیوانانیاندا نەبوون. هەر لەوکاتەدا هەستیان کرد کە

دڕاندویانن و دەرکیان بەوە کردووە کە دە□□اون. بڕیار نەبوو ئەوەندە ئیسلامی دەرکەون. بڕیار نەبوو "سنوورەکان"یان بەم شێوەیە لەگەڵ جەماعەتی ئیسلامی "تێکەڵاو ببێت"، ئەم ئیسلامە داڵدەدراوە ڕەنگە سوودی هەبێت بۆ ڕێکخراوی دەرەوەی وڵاتی "حزبی برا" لە وڵاتێکدا کە ئیسلام کاریگەریی هەبێت لەنێو کۆچبەرەکانیدا (کە تا ئێستاش گومانــاوییە)، بەڵام بۆ ڕێکخراوێک کە مامەڵە لەگەڵ کۆچبەرانی ئێران دەکات، کە زیاتر شارستانیین و بە قووڵی دژە ئایین و هەر وەک لە کوراسەکەدا بۆ "زۆر چاک"، ناویان دەبەن ئەمە بۆ ڕیسواکردن و فەزیحەتێکی سیاسی گەورە دادەنرێت. بۆ ڕێکخراوێک کە دەیەوێت دیسانەوە ئیسلام و بزووتنەوەی ئیسلامی دابەش بکاتەوە بۆ باش و خراپ، میانڕەو و بناژۆخواز، ژەهراوی و شیاوی خواردن، و جەماوەری و دژە جەماوەری، هەمان ئەو ڕێکخراوەیە کە هەمووان دەزانن پاش ماوەی هەمان بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی و نەریتی سیاسیی حزبی توودە{٣} و ڕێکخراوی ئەکسەریەت و{٤} شوێنکەوتوانی هەڵەی ئیمام ڕادەستی کۆمەڵگا کراون، بۆ ڕوونی ئیفلاسی سیاسی خۆیان دەرکردووە. ئەمە " حیجاب گیتی" و " ئیسلام گیت"ی ئەم بەڕێزانەیە. ئەوان خۆیان لەوە تێگەیشتوون و دەیانەوێت بە ژاوەژاو و مشتومڕ بە ئەوەی ڕووی کارەکانیان سپی بکەنەوە، دەیانەوێت پشتگیری موسڵمانان لە هەڵوەست و بیرکردنەوەکانیان بخەنە ئەستۆی "چەپ" و "بناژۆخوازی" دژە ئیسلامیمان. ئەگەر حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ڕەزاخانی و پۆڵ پۆتی نەبێت، ئەوا موسوڵمانە بناژۆخوازەکان نەیان دەتوانی ببنە خاوەن ماف و لە پشت قەڵغانی دیموکراسیەوە خۆیان بپارێزن، بەناچاری سنووریان نەمەنە لەگەڵ□□ □ای کارگەر و گ□قاری دژە بناژۆخوازی ژنانی سویدی! لۆژیکێکی جوان بەڵام بەدڵنیایی بە ناوەرۆک.

با یەک بە یەک ئاڕاستەی ئەم بابەتە باس بکەین.

مافی منداڵان و حیجابی ئیسلامی

ئەمە باسمان لە "لابردنی باڵاپۆشی سەری ژنان" نەکردووە لەلایەن "پۆلیسەکانەوە". بەرنامەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بەڕاشکاوی بەرگری لە ئازادی جلوبەرگ پۆشین دەکات. بەڵام بەرنامەکەمان هەروەها دەیەوێت منداڵان لە دەستەوەردانی ئایین و مەزهەبە ئایینیەکان بپارێزرێن، جگە لەوەش "ڕێگری لە منداڵان بکریت بە دەست ڕاگەیشتنیان بە مافە مەدەنی و کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان، وەک پەروەردە و کات بەسەربردن، و بەشداریکردن لە چالاکیە کۆمەڵایەتی".یەکانی تایبەت بە منداڵان." بە تاوانی دەزانێت، باسی ئازادی هەڵبژاردنی حیجابی ئیسلامی پەیوەندی بە گەورەکانەوە هەیە. پەیوەندی بەو کەسانەوە هەیە کە مافی هەڵبژاردنیان هەیە، لانی کەم

بە شێوەیەکی نمایشی و بەپێی یاسا، و بەرپرسیارێتی دەرئەنجامەکانی هەڵبژاردنی ئازادیان لە ئەستۆ بگرن (هەرچەندە مافی هەڵبژاردنی ژنانێکی پێگەیشتوو کە چەقۆ و شووشەی تەزابی ئیسلامی دەناسن لە نمایشی ترە). باسی ئازادی پۆشاک هیچشتێک ناڵێت دەربارەی مافی منداڵان و کچە لاوەکان کە لە بنەماڵەیەکی ئیسلامیدا لە ژێر چاودێری دایک و باوکیاندا دەژین. هەڵکەوتوە ئازیزەکانمان دەڵێن جیاکردنەوەی منداڵان و گەورەکان "جیاوازی لە کێشەکەدا دروست ناکات". نەخێر زۆر شت دروست دەکات.

ئێمە دەڵێین لەبەرکردنی حیجابی ئیسلامی لەسەر ئەو منداڵە و هەرزەکارانەی کە بە تەمەنی یاسایی نەگەیشتوون پێویستە لەڕووی یاساییەوە قەدەغە بکرێت. چونکە ئەمە بەدیهێنانی مافی منداڵ نییە بۆ هەڵبژاردنی جلوبەرگ، بەڵکو بە پێچەوانەوە، لە ڕاستیدا سەپاندنی جلوبەرگی تایبەتە بەسەر منداڵدا لەلایەن شوێنکەوتووانی مەزهەبێکی دیاریکراوی ئایینیەوە. بەڕێزان پشتگیریکردن لە ئازادی و مافی هەڵبژاردنی منداڵ (کە ڕەها نییە) پێویستی بەوەیە کە لە ڕووی یاساییەوە ڕێگری لەم سەپاندنە بکرێت. منداڵ کە ئایین و نەریت و دەمارگیریەکی تایبەتیان نییە. تا ئێستا پەیوەست نەبووە بە هیچ گروپێکی ئایینیەوە. مرۆڤێکی تازەیە کە بە ڕێکەوت و سەربەخۆ لە ئیرادەی خۆی، لە بنەماڵەیەکدا بە ئایین و نەریت و پێشوەختەی تایبەتەوە هاتۆتە ژیانەوە. کۆمەڵگا پابەندە. بە بێلایەنکردنی کاریگەرییە نەرێنییەکانی ئەم تیروپشک و تیروپشکی کوێرانە. کۆمەڵگا بەرپرسیارە لە ڕەخساندنی هەلومەرجی یەکسان و دادپەروەرانە بۆ ژیانی هەموو منداڵان و گەشەکردن و ئاوەدانییان و بەشداری چالاکانەیان لە ژیانی کۆمەڵایەتیدا. هەرکەسێک بیەوێت ڕێگای ژیانی کۆمەڵایەتی ئاسایی منداڵ کوێر بکاتەوە، هەروەک چۆن کەسێک بیەوێت بە پشت بەستن بە کلتور و ئایین و کۆمپلێکسی شەخسی و گروپی خۆی هێرش بکاتە سەر جەستەی منداڵەکە، دەبێت ڕووبەڕووی بەربەستی بەهێزی یاسا و کاردانەوەی جددی کۆمەڵگاکە ببێتەوە. هیچ کچێکی نۆ ساڵان شووکردن، خەتەنەکردن (بڕین)، چێشتلێنان و خزمەتکاری ئەندامانی نێرەکان خێزان "هەڵنابژێرێت" ، بێبەشبوون لە وەرزش و پەروەردە و یاری. منداڵ لە خێزان و لە کۆمەڵگادا بەپێی داب و نەریت و ڕێسا دامەزراوەکان بەباردەهێنرێت و بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی ئەو بیر و داب و نەریتانە وەک شێوازی ژیانی ئاسایی قبوڵ دەکات. قسەکردن لەسەر هەڵبژاردنی حیجابی ئیسلامی لەلایەن خودی منداڵانەوە گاڵتەجاڕترە لە گاڵتەجاڕی. ئەو کەسەی وا پیشان دەدات کە میکانیزمی باڵاپۆشکردنی کچی باخچەی ساوایان "هەڵبژاردنی دیموکراسی" خۆیەتی، یان خەڵکی سەر ئەم گۆی زەویە نییە، یان

دووڕووەکە کە شایەنی ئەوە نییە بچێتە ناو باسی مافی منداڵان و بەرەنگاربوونەوەی هەڵواردنی منداڵان لەگەڵیدا. مەرجی بەرگریکردن لە هەر جۆرە ئازادییەکی منداڵ بۆ ئەزموونکردنی ژیان، مەرجی بەرگریکردن لە هەڵبژاردنی ئازادانەی منداڵ، بریتییە لە ڕێگریکردن لەم سەپاندنە خۆبەخۆ و باوانە. ئەو کەسەی پێی وایە لە مەسەلەی حیجابدا هیچ جیاوازییەک لە نێوان منداڵێک یان گەورەیەکدا نییە، پێش ئەوەی ببێتە ئەندامی دەستەی سەرنووسەرانی شوێنێک، یاخود کۆمیتەی سکاندیناڤیایی کەسێک دروست بکات، پێویستە لەسەرەتای بابەتەکەتەوە بیر لە دواکەوتوویی فیکریی و نەزانییەکەی خۆی بکاتەوە.

بەڵام لە باسی “پێشێلکردنی مافی دیموکراسییەکان”دا، ئەمانە ئاماژە بە مافی منداڵان ناکەن بەڵکو ئاماژە بە مافی دایک و باوک دەکەن. ئایا قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان و هەرزەکاران “مافی دیموکراسی” لە دایک و باوک دەبات؟ ئەمە ئیدیعای ئەوانە. خۆشبەختانە کۆمەڵگای مرۆڤایەتی لەو سەردەمە دوور دەکەوێتەوە کە ژن و منداڵ لە ناو موڵکی باوک و مێرددا بوون و مافی ئەوەیان هەبووە بە فەرمی بیانکوژن. ئەوەی ئەم بەڕێزانە وەک مافی دیموکراسی دایکان و باوکان باسی دەکەن، بەردەوامبوونی مافە خێڵەکییەکانی باوکە، کە خۆشبەختانە لەگەڵ پێشکەوتنی کۆمەڵگا و زیاتر و زیاتر “فۆرماڵی”بوونیدا، بە توندی سنووردار بووە. بەڵێ هاوڕێیان مافی دایک و باوک بەرامبەر منداڵ سنووردارە و ملکەچی مافە مرۆیی و گشتگیر و یاساییەکانی منداڵە. ئەرکی یاسا (و “حکومەت و پۆلیس”)ە لە هەموو وڵاتێکدا کە ئەمە مسۆگەر بکات. هیچ کەس چ باوک وچ دایک وچ خاڵ ومام وپور مافی لێدان و ترساندنی منداڵیان نییە، کەس مافی ئەوەی نییە ئازادی لە منداڵ زەوت بکات، کەس مافی ئەوەی نییە منداڵ لە خوێندن و وەرزش و پەیوەندی کۆمەڵایەتی دوربخاتەوە.

ڕێگە بە بەکارهێنانی سێکسی منداڵان نادات. کەس مافی ئەوەی نییە منداڵێک پێلکێشی کار بکات یان بیخاتە سەر کار. کەس مافی ئەوەی نییە دەستدرێژی جەستەیی بکاتە سەر منداڵ، تەنانەت ئەگەر بە پێی شەریعەتی ئەنوەریش بێت کەس مافی ئەوەی نییە منداڵێک لە هیچ کام لەو ئاسانکاریانە بێبەش بکات کە کۆمەڵگا بە شێوەیەکی ئاسایی بە مافی خۆی زانیوە. ئەم دەستدرێژیکردنە سەر منداڵانە لە “مافە دیموکراتییەکان”ی هیچ مرۆڤێکدا نین. قەدەغەکردن و سنووردارکردنی چالاکییە نەریتی و خێڵەکییەکانی باوک و مێرد مەرجێکی گرنگە بۆ ئەوەی منداڵان لە مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤ بەهرەمەند بن. ئەو مافانەی کە پێویستە چەندین جار لەمەش فراوانتر بکرێن. هاوڕێیانی

ئازیز، ئازادیخوازانی نیوەکاتی، بڕوا بکەن، کۆمەڵگا پێشکەوتووە و گەیشتووەتە ئەم ئاستە. مەبەستم ئەوەیە ئایا بەڕاستی ئەوەندە قورسە لەم ڕاستییە سادانە تێبگەین؟

بەڵام ڕەنگە حیجابی ئیسلامی ئەم دەستدرێژیکردنە سەر منداڵانە لەخۆ نەگرێت. ئاخر حیجاب "نەتەوەیی"یە، "خۆماڵی"، سەر بە "کۆچبەرە بێبەشەکان"ە، بەشێکە لە کلتوری "ئێمە-ڕۆژهەڵاتییەکان"، جلێکی "دژە ئیمپریالیزم"ە، ڕەگەزپەرستەکانیش هەروەها خۆشیان پێی نایەت، خودی وەزیری کۆچبەری سوید یش خۆیبەڕا پێش نیە. ئەم دەستخۆشی و بەمانایانە لە دەمی موسوڵمانێکی "نا بناژەخواز"، یان مەزهەبی مەسعوود و مریەم و ئەوانی دیکە، چاوەڕواننەکراو نین.

بەڵام ئایا ئەوانەی بانگەشەی ئەوە دەکەن کە ژنن و دەیانەوێت پێشبکەون، و تەنها سەیاو لە "چالاکانی خاوەن مێژووی بزووتنەوەی ژنان و بزووتنەوەی دژە ڕەگەزپەرستی لە سوید" دەکەن، هێشتا مانای کۆمەڵایەتی حیجابی ئیسلامی، و کاریگەرییە تێکدەرەکانی لەسەر دەروون و ژیانی کچان و هەرزەکارانی گەنج لە سوید نازانن؟ بەڕاستی پێویستە بەئەوانە ئازار و دڵتەنگی منداڵێک کە گۆشەگیر و بێدەسەڵاتەو، نازانێت بۆچی ڕێگەی پەنادرێت بگەڕێت و هەستێتەوە و یاری بکات و مەلە بکات و لەگەڵ هاوپۆلەکانیدا پەیوەندی کۆمەڵایەتی بکات و ئەویش نایکات بچووکترین بژاردەتان هەیە بۆ دەرچوون لەم دۆخە و ڕزگاربوون لەم کابوسە.؟ بزانن پەروەردەی تودەئیستی چەندە قوڵە و ڕەنگ و ڕیشەی لەم ڕیزەدا هەیە، کە تەنانەت جارێکیش بە ڕێکەوت، ناکەونە هەڵوەستێکی بیرکردنەوەی ئازادانە دژی ئیسلام.

قەدەغەکردنی حیجابی "ئیجباری" بۆ منداڵان

ئەم دروشمە بەڕێگەی ئەوانە دژی پرسی سەپاندنی حیجاب بەسەر منداڵاندا. پێیان وایە فۆرمولێکی باش و کاریگەر و دیموکراسییان دەزیوەتەوە. بەڵام ئەم دروشمە هیچ ناڵێت و بچووکترین کاریگەری لەسەر واقیعی دەستدرێژیکردنە سەر منداڵان و بەتایبەتی کچانی گەنج لە ژینگە ئیسلامییەکاندا نییە. بۆچی؟ سەرنجی مانای پراکتیکی ئەم فۆرمولەیە بدە. ئەگەر ئەم بڕیارە ببێتە بنەمای کارپێکردنی کۆمەڵگا، تەنها منداڵانێک لە حیجابی ئیسلامی بێبەش دەبن کە دەتوانن لە بەردەم دادگا یان دەسەڵاتدا بیسەلمێنن کە دایك و باوکیان بەزۆر حیجابیان بەسەردا کردووە. تا زۆرەملێ نەسەلمێنرێت، هیچی دژ بە یاسا نەکراوە. ڕاستگۆیانە ئەم فۆرمولەیە پێشکەوتنێکە. هەر منداڵێکی ئازا و تەمەن ٩ ساڵ کە دەرچووی خوێندنی یاسا بێت، کە بە باشی ئاگاداری مافە مەدەنییەکانی بێت و ئامادە بێت لە بنەماڵەکەی ڕێت بکرێتەوە و بە ئاشکرا و بە فەرمی شایەتی دژی دایک

و باوکە موسڵمانەکانی بدات و بەڵگەی تەواویان هەبێت بۆ ئەوەی ئیجباری لایەنی حیجاب نیشان بدات دەتوانرێت بخرێتە بەردەم دادگا و ئەگەری هەیە کە وەڵامی پارێزەرانی بەرگری لە دایک و باوک تەواوی پرسی کولتووری ڕێژەیی لە قەڵەی خۆیدا بێت.(بێگومان ئەگەر پیشەسازییەکانی سوید لە هەمان ساتدا هیچ شتێک هەناردەی "جیهانی ئیسلامی" نەکەن) پێویستە ڕێگەی پێبدرێت حیجابەکەی لاببات. بێگومان ئەم منداڵە دواتر لە کوێ دەژی و لە هۆڵی پاس و لە ڕێگای قوتابخانەدا چی دەکات لە کێشەکانی ئەو هاوڕێیانە نییە.

تەواوی تایبەتمەندی ئەم فۆرمولەیە ئەوەیە کە بیرکردنەوەی ساویلکەیی و نەزانی بەرگریکارەکانی لە میکانیزمەکانی ژیانی ڕاستەقینە و تەواوی کێشەی دەستدرێژیکردنە سەر منداڵان لە کۆمەڵگا و لە خێزاندا نیشان دەدات. هاوڕێیانی ئازیز، بیرمەندە گەورەکان، میکانیزمی زۆرەملێ و سەپاندن لە بنەماڵەدا لەمانە بنەڕەتیتر و شاراوەتر و سیستماتیکترە. کەس بەزۆر حیجاب ناخاتە سەر سەری منداڵان، چونکە منداڵەکە ئیرادەی دایک و باوک ناخاتە ژێر پرسیارەوە. لە هزری خۆیدا تەنانەت کاتێك لێی دەدرێت و دەستدرێژیی جەستەیی دەکرێتە سەر، ئەوانە بە دروست دەزانێت و خۆی بە تاوانبار دەزانێت. تەسلیم بوون بە ئیرادەی دایک و باوک بە ئەرکێکی ئاشکرا دادەنرێت. بۆ منداڵ، لەدەستدانی خۆشەویستی دایک و باوک، نەبوونی ڕەزامەندی ئەوان، ئازاردانی کابوسێکە. نازانرێت بۆچی ئەم برادەرانە ئازایەتیەک کە خۆیان بە کۆمەڵە ناتوانن لەبەرانبەر موسڵمانەکان نیشانی بدەن، بەڵام چاوەڕوانی ئەوەیان لەمنداڵێکی بچووک هەیە لە خێزانێکی ئاینی و لەبەرچاوی دایک و باوک و سەرکردەکانیاندا ئەو ئازایەتیە لەخۆی نیشانبدات. ئەم دەستانە بڕیار بوو ماددەیەک، یاسایەک، سیاسەتەک، بە بەرگری لە مافی منداڵان پێشنیار بکەن، بەڵام بەم دروشمە، ئەوە ڕوون دەبێتەوە کە بەپێچەوانەوە ئەوە ئەم منداڵانەن کە دەبێ پەرەش بن و ڕێگای کرێکار(ڕای کارگەر) و گۆقاری سویدی ژنان و بناژێخوازی لە چەق بەستوویی سیاسی ڕزگاریان بکەن با لەمانە بپرسین بەڕاستی لە ماوەی ساڵێکدا بالاپۆشی ئیسلامی لەسەر چەند منداڵ، سێ، چوار، حەوت، یازدە، بەم فۆرمولەیە لادەبرێت؟ ئایا بڕیارە ئەم دروشمە وەڵامی کێشەی نەوەیەکی منداڵان و هەرزەکاری چەوساوەی ئەمڕۆی سوید بداتەوە؟ با بپرسین بۆچی، لە حاڵەتی هاوشێوەدا، باری سەلماندنی تاوانەکە، یان تۆمارکردنی سکاڵا، لەسەر شانی منداڵ نییە؟ ئایا ئامادەی تەنها کاری "زۆرملێ"ی منداڵان قەدەغە بکەیت؟ ئایا ئامادەی تەنها دەستدرێژی سێکسی "زۆرملێ" بە سەر منداڵ قەدەغە بکەیت؟ ئامادەی تەنها لێدانی منداڵ بەپێچەوانەی ویستی ئەو قەدەغە

بکەیت؟ ئامادەی هاوسەرگیری “بەزۆر”ی کچانی خوار تەمەنی یاسایی قەدەغە بکەیت؟ ئایا ئامادەی تەنها خەتەنەکردنی بە”زۆر”ی کچان مەحکوم بکەیت؟ ئایا ئەگەر لە هەریەکێک لەم کەیسانەدا منداڵەکە خۆی گوێ نەداتە یان ڕازی بێت،سکاڵا تۆمار نەکات و یان سکاڵاکەی بکشێنێتەوە،ئیتر تاوانێک ئەنجام نەدرواوە و ئەرکی ئێوە کۆتایی هاتووە و ویژدانتان ئاسودەیە و دەتوانیت بگەڕێیتەوە بۆ کۆبوونەوەی دەستەی نووسەرانی سویدی و کۆمیتەی سکاندیناڤیای ڕێکخراوەکەت؟
ئەم دروشمە بێ ناوەڕۆک و دووڕووییە. فۆرمولەکە بۆ دوورکەوتنەوە لە کێشەکە و موسڵمانان زویر نەکەن. لەبەرکردنی حیجابی ئیسلامی بەسەر کچانی گەنجدا بە پێناسە سەپاندنی ئایینی و کولتوورییە لەلایەن مەزهەبێکی دیاریکراوەوە. هەروەک چۆن موریدەکانی مەزهەبی “دەروازەی بەهەشت” مافی ئەوەیان نییە منداڵەکانیان لەگەڵ خۆیان بکوژن لەکاتی خۆکوشتن بە چوونە ناو “کەشتی دایک”، خەڵکی مەزهەبی ئیسلامی مافی ئەوەیان نییە کە گۆشەگیری ، کۆیلایەتی و بێ مافی ژن لە ئایینەکەیاندا سوک وئاسانی.بەسەر ئەو کچانە بسەپێنن کە لەناو خێزانەکانیاندا چاویان بە دونیا هەڵهێناوە. کۆمەڵگە مافی خۆیەتی، بەڵام ئەرکیشی هەیە، بەرگری لە مافی ئەم منداڵانە بکات، تەنانەت ئەگەر خۆیشیان بێ ئاگابن لە ئەو بەڵایانەی کە بەسەریاندا دێت.
بێ ئاگابێ یان بە باوەشی کراوەوە قبوڵ کرا بێت. کۆمەڵگا مافی خۆیەتی داوای ئەوە بکات کە ئەو پێوەرانەی کە بە تێچووی ڕۆشنگەری و خەباتی مافخوازی خەڵکی بێشومار گەڕدراون بە ستایڵی ژیان، بە هەمان شێوە بە ئەم منداڵانە ڕەچاو بکرێن. ئەمانە تەنها موڵکی دایک و باوکیان نین. هاوڵاتیانی ڕێزدارو خاوەنی کۆمەڵگان و کۆمەڵگا بەرپرسیارە لە پاراستنی مافەکانیان. ئەوەی بەڕاستی دەیەوێت سەپاندنی حیجاب بەسەر منداڵاندا قەدەغە بکات، ئەو کەسەی کە بەڕاستی دەیەوێت ڕزگاری بێت لەم کچانەی ئەمڕۆ قوربانی حیجابی ئیسلامین، هەروەها لەوە تێدەگات کە پێویستە داوای قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان بکات. تەنها ئەم داوایە بەڕاستی پشتگیری کچانی خێزانە ئیسلامیەکان دەکات. تەنها ئەم داوایە ڕێگە بەو خێزانانە دەدات کە نایانەوێت حیجابی ئیسلامی لەبەر بکەن، بەڵام لە ژێر فشاری گروپە ئیسلامیەکان و ئەو کەشوهەوایەی کە ژینگەی ژیانیان بەڕێوەدەبات، دەبنە هەمان ڕەنگی گروپەکە، بەرەنگاری ئەو فشارانە ببنەوە و مرۆڤانەتر مامەڵە بکەن. تەنیا ئەم داواکارییە ڕێگە بەو دایکانە دەدات کە ساڵانێکە هەست بەو زوڵمە دەکەن و هاوسۆزیان لەگەڵ کچەکانیان هەیە، پاڵپشتی منداڵەکانیان بکەن و دەنگێک لە ژینگەی خێزاندا بدۆزنەوە. تەنها

ئەم داواكارييە بەڕاستى بازرگانانى ئايينى لە ژينگەى كەچبەراندا گەشەگير دەكات. تەنيا ئەم داواكارييە دەستەبەرى كەمترين سەختى و بەپرەنسيپيترين ڕێگەيە بۆ ڕزگاربوونى منداڵان لەو ستەمكارييەى كە ڕەوايەتى پێدراوە بەسەرياندا.

دەوەزمەى "ياسا و پۆليس".

ديارە يەكێك لە تاوانە قورسەكانمان ئەوەيە كە ويستمان بە ياسا ئەم زوڵمە بوەستێنێت كە بەرامبەر كچان و هەرزەكارانى گەنج لە ژينگە ئيسلامييەكاندا ئەنجام ئەدرێن. داوامان كردووە جۆرێكى دياريكراو لە دەستدرێژيكردنە سەر منداڵان و لەسەندنەوەى ئازاديان بە ياسا قەدەغە بكرێت. كاردانەوەيان بەرامبەر بەم پرسە باوەڕ پێنەكراوە. ئەمە "بانگەوازى ياسا و هێز"ە، "پۆل پوتى"ە، "ڕەزا شاهى"يە، "لومپنى"يە، "بگرە و دابخە". وەك ئەوە وايە يەكەمجار بێت گوێيان لە كەسێك بێت كە داواى گۆڕينى ياسا دەكات بۆ بەرگريكردن لە مافێك و دەستەبەركردنى گەرەنتى ياسايى لە دژى نادادپەروەرى. ديار نييە كە ئايا دژايەتيكردنيان بۆ دەستێوەردانى حكومەت لە بەرگريكردن لە منداڵان دەبێ بگەڕێنرێتەوە بۆ ئەنارشيزم و سوپەرشۆڕشگێڕايى نوێيان، يان بۆ پەيوەستبوونيان بە بزووتنەوەى بێ حكومەت و پەرستنى بازاڕەوە، كە مەرجێكە بۆ ئەوەى بە ئا ديموكراسى لە جيهانى دواى سۆڤيەتدا. بۆچى كەسێك لەم "بزووتنەوەى ژنان و فێمينيست و دژە ڕەگەزپەرستانەى سويد" بە دەستە ديموكراسييە نوێيەكانمانى ڕوون نەكردۆتەوە كە تەواوى خەبات بۆ چاكسازى و نەهێشتنى هەڵاواردن خەباتێكە بۆ ياسا و بۆ گۆڕين و هەمواركردنەوەى ياسا و بەكارهێنانى ياسا. بۆچى كەس بۆى ڕوون نەكردۆنەتەوە كە كرێكاران و ژنانى يەكسانيخواز خەباتيان كردووە تا پرەنسيپى يەكسانى نێوان ژن و پياو و مۆڵەتى منداڵبوون و بيمەى بێكارى بخەنە ناو ياساوە تا ئەو دەستانە سوود لە دەستكەوتەكانى وەربگرن. بۆچى كەس پێى نەگوتون كە تەواوى بزووتنەوەى ژنان، بزووتنەوەى مافى مەدەنى لە ئەمريكا، بزووتنەوەى دژە ئاپارتايد، بزووتنەوەى ژينگەپارێزى، بزووتنەوەيەك بوون بۆ گۆڕينى ياسا و وەرگرتنى پشتيوانى ياسا بۆ خواستەكانى خۆيان. ياسا جێگەى سەرنجى خەباتە بۆ چاكسازى لە كۆمەڵگادا. چۆن دەكرێت پێشوەختە كەسێك كە باس لە پشتيوانى خۆى لە مافى ژنان و منداڵان بكات رابگەيەندرێت؟

ئەو دەوڵەت هيچ نيازێكم بە گۆڕينى ياساكانى وڵات نييه و پێويست ناكات بگۆڕدرێت. باشە ئەمە تێدەگەين، نەزمى نوێ ڕويداو،سپۆنسەرەكانى سويديش فارسى نازانن، بەڵام ئيتر ناتوانيت هيچ قسەيەكى بەمانا بڵێيت. ئەگەر ئەم بيركردنەوە ئاگرينانە بگێڕنەوە كە بە فارسى لە بڵاوكراوەى پەيوەنديدار بە سويدى دەبلاو

كراون، ئەگەر بە هەمان شێوە پییان بڵێن “لۆمپنن و پۆل پۆت” بۆ بزووتنەوەی فێمینیست کە دەیەوێت یاسا لە بەرژەوەندی ژنان دەربکات، ئەگەر هێرش بکەنە سەر سەندیکاکان بۆچی ئەوان دەیانەوێت کاری منداڵان قەدەغە بکەن، ئەوان، ئەگەر سووکایەتی بە خانەنشینەکان بکەن کە پێداگری دەکەن لەسەر کۆنترۆڵکردنی حکومەت و یاسا و “پۆلیسەکان” لەسەر پاشەکەوتەکانیان لە سندوقەکانی خانەنشینی و ڕێگریکردن لە تەماحکردنیان. ، ئەوا یەکەمین کەسانێک کە داوای لێبوردنیان لێ دەکەن ودەرگای دەرچوونیان نیشان ئەدەن، ئەم “بزووتنەوەی فێمینیست و دژە ڕەگەزپەرستانە” ی سوید دەبن.

جگە لەوەش ڕوون نییە بۆچی پەسەندکردنی هەر یاسایەک دەبێ بە “بیگرە و بیبەستە” لێکبدرێتەوە. ترساندنی خەڵک لە ڕێگای مەلاکان و دوبارەکردنەوەی تووتی ئاسای سووکایەتی و درۆی شەڕی ساردیەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا بەرامبەر بە کۆمۆنیستەکان، هەرچەندە زۆر قێزەونە، بەڵام ئێمە چیتر بە زمانەکەیان سەرمان سوڕنا بێت. واقیعەکە ئەوەیە کە پەسەندکردنی یاسای قەدەغەکردنی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان، وەک ڕێسا مەدەنییەکانی دیکە، دەبێتە هۆی ئەوەی زۆرینەی ڕەهاى خەڵک بە شێوەیەکی ئاسایی ڕەچاوی بکەن. وە لە ئەنجامدا ژمارەیەکی زۆر لە کچان لە بنەماڵە ئیسلامیەکان بەبێ خەباتی ڕۆژانە ڕزگاریان دەبێت لەم دیلێتییە. ئەوەی پێویستە لە حاڵەتەکانی پابەندنەبوون بەم یاسایەوە بکرێت، شتێکە کە پێویستە بە جیا سەرنجی لەسەر بدرێت و لایەنە جیاوازەکانی پرسەکە ل□ بەرچاو بگیرێت. وەستانی ئۆتۆمبێل ل□ بەردەم بەلوعەی ئاوی ئاگرکوژێنەوەدا قەدەغەیە و کەس بەهۆی ئەم تاوانەوە “دەستگیرنەکردوە” تەنانەت لە ئێران و ئەندەنوسیاشدا. هەروەها سواربوونی ماتۆڕسکیل بەب□ ک□□اوی سەلامەتی قەدەغەیە و ئەمەش یاسای□ک□ ک□ دژایەتی ئایینی سیخ و عەمامە دەکات. بەڵام ئەمە ڕێگر نەبوو لە پەسەندکردنی ئەم یاسایە و هیچ سیخێکیش بە “ڕەزاشاهی” یان “پۆل پوتی” یان پلانی “دەستبەسەرداگرتن و بەستنەوەی” سیخەکان ناوی نەبرد. پرەنسیپەکە ئەوەیە کە بە پەسەند کردنی ئەم یاسایە، ڕەسەنایەتی مافی منداڵ و ئەو ڕاستییەی کە ئایین بابەتی تایبەتی و شەخسی دایک و باوکە و نابێت بەسەر منداڵەکەدا بسەپێنرێت و مافە مەدەنییەکانی منداڵەکە سنووردار بکرێت، ڕادەگەیەنرێت و وەک نۆرمێکی کۆمەڵایەتی جەختی لەسەر دەکرێتەوە. وە لە کۆتاییدا پێویستە ئاماژە بەوە بکرێت کە ئەوە دایک و باوکن کە بەرپرسیارن لە پێشێلکردنی ئەم یاسایە نەک منداڵ. منداڵێک کە حیجاب لەبەر دەکات تاوانی ئەنجام نەداوە.

بەڵام بەدیلێکی پێشنیارکراوی ئەمانە چییە؟ ئەگەر بڕیار نییە یاسا دەستێوەردان بکات، چۆن کۆتایی بە کابوسی کچان لە بنەماڵە

ئیسلامیەکان بهێنرێت. وەڵام: دیالۆگی ڕەخنەگرانە، ڕێنماییکارانە، “زیادکردنی پشتیوانی بۆ کچان لە بنەماڵە ئیسلامیەکان”، “زیادکردنی دەسەڵات و بەشداری ڕێکخراو و دامەزراوە جەماوەرییە سەربەخۆکان”.
بە واتایەکی تر پرسەکە بۆ کەرتی تایبەت و میکانیزمی بازاڕی ئایدیاکان جێبهێڵرێت. پێویستە ئاسانکاری و “دەسەڵات”ی زیاتر بدرێت بە ڕێکخراوەکانی وەک “گۆڤاری ژن و بناژۆخوازی سویدی” و “کەسایەتییە تیڤییە بەناوبانگەکان” کە دەزانن چۆن “سەرپەرشتی کۆبوونەوەکە بکەن” بۆ ئەوەی موسڵمانانی میانڕەو بجووڵێنن و ئیسلامی لێبووردە بەرەوپێش ببەن. ئەو شێوازەی کە بینیمان لەگەڵ بەرەنگاربوونەوەی گۆشەی بناژۆخوازی لە نێو کۆچبەراندا. کچانی بنەماڵە ئیسلامیەکان پێویستە تا ئێستا سەبریان هەبێت، ڕێز لە مافە دیموکراسییەکانی دایك و باوکی ئایینییان بگرن، بەدڵنیاییەوە لە کاتی گونجاودا لە ڕێگەی بەرنامەی موزایکەوە لە ئەنجامی رزگارکردنی ئەو هەوڵانە ئاگادار دەکرێنەوە.
لە خوارەوە دەبینین بنەما “ماددی”یەکانی ئەم جۆرە هەڵوێستە چین. بەڵام بۆ کەسێک کە ئازاری ڕاستەقینەی بێبەشکردنی منداڵانی ئەم جیلەی ئەم کۆمەڵگایە لە مافە ئینسانییەکانی خۆیان، ئەم بۆچوونانە بێمانا و بێ بەهان. مافی منداڵان دەبێ بە هەمان میکانیزم مسۆگەر بکرێت کە هەموو مافێک لە کۆمەڵگادا زامن دەکات. یاساکە لە بەرژەوەندی نەهێشتنی هەڵاواردن لە دژی کچان لە بنەماڵە ئیسلامییەکان بگۆڕدرێت. یاسا پێویستە ئەم کچانە لە دەستدرێژی مەزهەب و ئایینییەکان بپارێزێت. یاسا مافی ئەوە بدات کە ئەم ئەندامە فەرامۆشکراوانەی کۆمەڵگای سویدی کاتێک دەگەنە تەمەنی یاسایی بە ئازادی بڕیار لەسەر ئایینەکەیان بدەن و لەم نێوەندەشدا هیچ بیروباوەڕ و شێواز و داب و نەریتێکی ئایینی تەنانەت بەو ئەنجامە وێرانکەر و تێکدەرانەشەوە بەسەریاندا نەسەپێنرێت، ئەوەی ئامادە نییە پاڵپشتی ئەم قوربانییە دیارانەی دەستدرێژیکردنە سەر منداڵان و توندوتیژی ژنانە بکات، وبەئەرکی ڕاستەوخۆی یاسا و حکومەت بزانێت، ئەگەر بەهەوێنی بیرکردنەوەکەی چەقۆکێش نەبێت، بەدڵنیاییەوە بێتوانایە لە تێگەیشتن لە سروشتی کێشەکە.
“کەمینە” و ڕێژەیی کولتووری
میحوەری سەرەکی هەڵوێستی ئیسلامی و ڕاستڕەوانەی ئەم بەڕێزانە باسکردنی ڕێژەیی فەرهەنگی و ناوی کەمینەکانە. پێویستە لە بەندێکی تردا بە وردی باسی ئەم بابەتە بکرێت. لێرەدا پێویستە بگوترێت تەنزی ڕێژەگەرایی کولتووری و هەموو سیاسەت و میتۆدە حکومی و ناحکومییەکان کە لە ڕۆژئاوادا لەسەری دامەزراون، دیاردەیەکی فیکریی ڕەگەزپەرستی قووڵە. ڕێژەگەرایی ڕۆشنبیری بەرگێکە بۆ

دروستکردنی ئاپارتایدێکی هەمەلایەنەی کۆمەڵایەتی، یاسایی، فیکری، سۆزداری، جوگرافی و مەدەنی لە نێوان دانیشتوانی وڵاتێکدا، لە بنەڕەتدا لە رووی رەگەز و نەتەوە و ئایینەوە و دەرئەنجامەکەی جگە لە دروستکردنی کۆمەڵگە بچوکەکان هیچی تر نییە کۆمەڵگەی "کەمینە" بچووک و دواکەوتوی، غەیرە ئەوروپیایی "زەرینە"یەکی سپی پێست و ئەوروپی لە دڵی کۆمەڵگادا بەرهەم ناهێنێت.
دەبێت ئەم پرۆسەیە بوەستێنرێت. هەموو خەڵکی سوید هاوڵاتیانی خاوەن مافی یەکسانی کۆمەڵگەن و پێویستە لە ژێر هەمان یاسا و ڕێسا کۆمەڵایەتییەکاندا بژین. ئەمە بە پێچەوانەی ئەم گروپانە کۆمەڵگا دابەش ناکەین بەسەر زەرینە و کەمینەکانی کولتووری، ئایینی، نەتەوەیی و ڕەگەزی. ئەمە باوەڕمان بە ماف و ئازادیی یەکسان و گشتگیر بۆ هەموو مرۆڤەکان هەیە، کە پێویستە هەمووان لێی بەهرەمەند بن، بەبێ گوێدانە ڕەگەز و نەژاد و نەتەوە و هتد. ئەمە خەمان بۆ بەشێک لە هیچ کەمینەیەک نازانین. ئەو منداڵانەی ئەمڕۆ جێگەی سەرنجی ئەم مشتومڕەن، سەر بە هیچ کەمینەیەک نین. ئەمانە منداڵانی دانیشتووی سویدن کە پێویستە لە هەموو ئەو ماف و ئازادی و ئاسانکاریانە بەهرەمەند بن کە لە سایەی هەوڵ و ماندووبوونی نەوە یەک لە دوای یەکەکان و مرۆڤە بیرمەندو ئازادیخواز و یەکسانیخواز و پێشکەوتنخوازەکانی ئەم کۆمەڵگایە بۆ منداڵان دابین کراوە کە چێژیان لێ وەربگرن.
لەم مشتومڕەوە لەسەر حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان ڕوونە کە کە بەرگریکارانی ڕێژەیی فەرهەنگی و قەکردنی کەمینەکانن. بۆرژوازی سوید کە کۆچبەران و بیانییەکان بە هەمیشە بە توخمێکی نامۆ بە ئەم کۆمەڵگایە دەزانێت و ئامانجیشی بریتییە لە کۆنتڕۆڵکردن و کۆنترۆڵکردنیان و دوورخستنەوەیان لە میتابۆلیزمی کۆمەڵایەتی سوید بە هەرزانترین شێوە. ڕێژەیی فەرهەنگی لە گۆڕەپانی فیکری و کۆمەڵایەتیدا هەمان ئەو کارە دەکات کە گێتۆیزەکردنەکان* لە کایەی نیشتەجێبووندا دەیکەن. لەم دیوی هاوکێشەکەدا، ئەو کەمینە درۆینەیەی کە بەم شێوەیە دروست دەبێت، پەیوستی بە خان و شێخ و ڕێنیشاندەر و ڕێکخەر هەیە. ئەوانەی لە جۆر و ڕەگەزی "خۆیان"ن کە یارمەتی کۆمەڵگەی زەرینە دەدەن لە بەڕێوەبردنی ئەم پێکهاتە کەمینانەدا، ئەوانەی ڕێگری لە گرژی و ئاڵۆزی لە ئۆردوگای کەمینەکاندا دەکەن، ئەوانەی دەیانەوێت لە ناو کۆمەڵگەی کەمینەوە ڕێگری لە دروستبوونی کۆمەڵگەیەکی تاک و یەکگرتوو بکەن. چاوەڕوانییەکان بۆ نزمیی بهێڵنەوە و ئایدیۆلۆژیای ئاپارتاید بە زمان و کولتوری ڕەوایەتی بە کۆمەڵگەی کەمینەکان بدەن.
ئەمە کارێکی شەریفانەیە کە ئەم گروپانە سەریان هەڵداوە بۆی. داوای

"دەسەڵات و نفوز" لە حکومەت دەکەن. ئەوان ئاگادارن کە نابێت زیان بە ئایین و ڕێباز و داب و نەریتی ئەم پێکهاتە کەمینەیە و "مافی دیموکراسی پیرۆزیە ئیسلامییەکان" بگەیەنرێت.لە دژی پەسەندکردنی یاسایەکی سەرتاسەری کە بیەوێت دەسەڵاتی سەرچاوە نەریتیەکانی کۆمەڵگە لە ناو کەمایەتیەکاندا سنوردار بکات هات وهاوار بەرپا دەکەن وژەهر دەڕێژن بەڕێنی "پشتیوانی زیاتر" بە کچانی کەمینەکان دەدرێت. ئاشنابوون و پاڵپشتی بەرپرسان و کەسایەتییە ناسراو و خەمخۆرەکانی جیهانی زێرینە وا دەکات کەمینە شانازی بکات، و تەکبیر و سەڵاوات و ڕەزامەندی خەڵکی ئایینی ئۆردوگای کەمینەکان نیشانی دەسەڵاتدارانی جیهانی زێرینە دەدەن. ئەوان هیوادارن ببنە بەڕێوەبەری ناوخۆیی جیهانی کەمینەکان. ئەوانەی کە پێیان لە هەردوو دونیادا هەیە، لە ناوەنددا جینز لەبەر دەکەن، دەبنە فێمینیست و بە زمانی سویدی ئیدیعای ئازادی دەکەن، و لە ناوخۆیاندا مێزەو باڵاپۆش وعەبا و کەواو سەڵتە دەپۆشن و بە زمان و قسەی مەلاکانی گوند و منداڵی زیارەتکاران، ئەوانەی کەسانێک کە قسە لە مۆدێرنیزم دەکەن و گۆرانی "فۆکلی" دەڵێنەوە. هەروەها بە باشی لە کارنامەکەیان تێگەیشتوون و خەریکی دانانی هەموو بەردێکن. ئامانج لەی دوورخستنەوەی کۆمەڵگەی کەمینە لە کۆمەڵگەی زێرینە و کەرەنتینە کلتوری و سیاسی و مەعنەوییەکەی. ئامانج لەی ڕێگریکردنە لە دروستبوونی کێشەکی جەمسەری و گرژ. ئامانج لەی ڕێگریکردنە لە "گەشەی بناژۆخوازی لە نەوەی دووەمی بیانییەکان". ئامانج لەی پاراستنی سوێدە لە تیرۆریزمی ئیسلامی.

بەداخەوە نوسخەکەی ئەوان تەنیا دژی کچانی بنەماڵە ئیسلامیەکان نییە، بەڵکو لە راستیدا رێگایەکی تەختە بۆ سەرهەڵدانی تیرۆریزمی کۆنەپەرستی ئیسلامی لەو کۆمەڵگایانەدا. چەند جار دەبێ بسەلمێنرێت کە ناتوانرێت پاشەکشە بە ئاین وکۆنەپەرستی ئایینی بکرێت بەبێ بەرگریکردنی ڕاشکاوانە لە بەها مرۆییەکان بە ڕوونی لە بەرانبەر ئاییندا. ئەبێ چەند جار بسەلمێندرێت کە ڕێگای ڕێگریکردن لە دڕندەیی ئایینی باج پێدان نییە و هەوڵ دان نیە بۆ ئەوەی ڕووخسارێکی مرۆڤستی لێ دروست بکەیت، بەڵکو بەرەنگاربوونەوەی خورافات و داب و نەریتە ئایینییەکانە. دەبێت چەند جار و بە چ بەهایێک بەیان بسەلمێندرێت کە ئیسلام و ئایین لایەنی پێشکەوتنخواز و جێگەی پشتیوانیان نییە. چەند جار دەبێ بسەلمێندرێت کە تەنیا یەک بەدیلێکی ئازادیخوازی رادیکاڵ و راستەقینە هەیە کە دەتوانێت لە ژێر پێی ئیسلامی سیاسییەوە زەوی ڕاماڵێت. چۆن لەوە تێناگەن کە ڕێگای ڕێگریکردن لە کۆنەپەرستی و تیرۆریزمی ئیسلامی ئەوە نیە کە لە چوارچێوەی بنەماڵەدا شەرعیەت بدەیت بەم چەقبەستوی و تیرۆرە. چۆن

تێناگەن کەمینەگەرایی و سیاسەتی رێژەگەرایی کولتووری خزمەتێکی بێبەرانبەر و هۆکارە بۆ کۆنەپەرستی ئیسلام و پاشخانی کۆمەڵا یەتی و کولتووری و ژینگە بۆ راکێشانی هێزەکانی د▯▯خسێنێت.
کێشەکە لەوەدایە کە ئەم جەماعەتانە هیچ چانسێکیان نییە تا ڕۆڵی ئەم نێوەندگیرییە بگێڕن، چونکە ما مەڵە لەگەڵ نەو▯ یەکی کۆچبەر دەکەن کە نەک تەنها ئاییندارنین، بەڵکو بە قووڵی دژە ئایین. پرسی حیجابی ئیسلامی بۆ منداڵان کێشە نییە بۆ کۆچبەرانی ئێران. ئەمە ئەو بەشەی ئەو کۆچبەرانەیە کە هاوسۆزییەکی زۆریان بۆ ژیانی ئەوروپی هەیە و رێک ل▯ بەر بێزاری لە ئیسلام هاتوونەتە ئێرە. ڕەنگە ئیسلام پەناهی لە نێو کۆچبەرانی وڵاتانی دیکەدا بتوانێت دوکانی سیاسی کەسێک بە ئاوەدانی بهێڵێتەوە، بەڵام ئەم وشانە لە نێو ئەم توێژە کۆچبەرانەدا هیچ کڕیارێکیان نییە. لە لایەکی دیکەوە ئەم ڕاستییە جەخت لەسەر ئەو ڕۆڵە گرنگە دەکاتەوە کە کۆچبەرانی ئێرانی دەتوانن لە داهاتووی کۆمەڵگای سویددا و لە دیاریکردنی چارەنووسی کۆنەپەرستی ئیسلامی لەم وڵاتەدا بیگێڕن. ئەمە سپێکترۆمێکە کە لە لایەکەوە دەتوانێت ببێتە مۆدێلێکی مۆدێرنیزم بۆ کۆچبەرانی دیکەی وڵاتانی بەناو ئیسلامی، لە لایەکی دیکەشەوە دەستێکی کراوەی هەیە بۆ بەرەنگاربوونەوەی کۆنەپەرستی ئیسلامی، چونکە سروشتی مۆدێرنیزمی دەزانێت ئایین و حکومەتی ئایینی زیاتر لە هەموو کەسێک، و دەتوانێت دژایەتی پڕوپاگەندەی ئیسلامی و وەک ڕای کارگەر و لایەنگرانی ڕێژەیی کولتووری پێویستە ڕاستیەکان بڵێن. حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری لە سوید چالاکانە لە هەوڵدایە بۆ هێنانی ئەم کۆچبەرانە بۆ مەیدان بۆ بەرگریکردن لە مافی منداڵان و پێشگرتن لە پەرەسەندنی کۆنەپەرستی ئیسلامی و سیاسەتی ڕەگەزپەرستانەی گێتۆی فەرهەنگی.

ئەو پرسەی کە هاتۆتە ئاراوە زۆر گرنگە. ئەو جەمسەرگیرییەی کە هاتۆتە ئاراوە، واقیعی و قووڵە. تا چەند ژاوەژاو و دیماگۆگی ئەم گرووپانە دەتوانن فەزیحە سیاسییە نوێیەکەیان چارەسەر بکەن، شتێکی لاوەکییە. گرنگە ئەگەر ئازادیت دەوێت لە بەرامبەر هەموو ڕەگەزپەرستی ئۆرگانە دەسەڵاتدارەکانی ئەم کۆمەڵگایانە و تێز و سیاسەتە ڕەنگاوڕەنگەکانیان بۆ دروستکردنی ئاپارتایدێکی کولتووری و کۆمەڵایەتی و دژی هەموو ڕەوتە کۆنەپەرستانە و دواکەوتووەکان و نان بە نرخی ڕۆژخۆرەکان لە ناو کۆچبەراندا. بە یەکسانی و سکۆلاریزم بە هەموو هێزی خۆیەوە بێنە مەیدان. حیزبی کۆمۆنیستی

کرێکاری لە سوئید پابەندە بەم خەباتەوە. داکۆکی کردن لە مافی کچان لە ژینگە ئیسلامیەکان و بنەماڵە ئیسلامیەکان بەشێکی دان□ب□راوە لەم خەباتە.
ڕێکخراوەکانی دەرەوەی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران – کۆمیتەی سویدی
13ی حوزەیرانی 1997

لە خورداد ١٣٧٦ی خەرمانانی ١٩٩٧ لە ژمارە ٢٤ی ئینتەرناسیۆناڵدا ب□ڵاوکراوەتەوە.
کۆمەڵە بەرهەمەکانی مەنسوور حکمەت، بەرگی هەشتەم، لاپەڕە ٣٧٩ تا ٣٩٢
ب□ڵاوکراوەکانی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران، چاپی یەکەم، تشرینی دووەمی 1997، سوید، ISBN 91-630-5761-1
٢٠٢٢\٧\١٩

کورد تا ١٠٠ ساڵی تر... گەشتیار مەحمود

کورد تا ١٠٠ ساڵی تریش لەنێوشەڕانگێزی نێودەوڵەتی و ململانێی ووزەی جیۆپۆلەتیکی ناوچەکەدا بەچارەنوسێکی نادیارەوە مەحاڵە لەو دڵەراوێکێ یە رزگاریبێت، ئەگەر فریاری پیلانگێری هەرێمی و نێودەوڵەتی نەکەوێت و کارتێکی فشاری بەدەستەوە نەبێت. لەلایەک شادەماری ئابوری تورکیایە وەکو پەتی سێدارە هەرکاتێک بیەوێت دەتوانێت لەئانوساتێک هەناسەی ژیان لەهەرێم ببرێت. لەلایەکیتر رۆژدوای ڕۆژ دەستی هەواڵگری و داردەستەی دوژمن لەهەناوی حیزب و کۆمەڵگای کوردی یەوە لەهەڵکشاندایە هەرکاتێک دوژمن بیەوێت دەتوانێت ئارامی شارولادێ لەکوردستان بخاتە دۆخی پشێوی. ئەم ئامازانە پێمان دەڵێت هەمیشە ئەو پێشهاتە مەترسیدارانەی بەسەر نیشتیمانی نەتەوەی کوردادێن لەبنەڕەتدا درێژکراوەی کۆمەڵێک کۆت وبەندی تەوقیتکراون کە زەمانێکە لەگەردەنی خاک ونیشتیمانی کوردستان ئاڵاون بۆئەوەی لەکاتژمێری سفر هەرجارەو بەڵایەک هەموو جەستەی ئەم نیشتیمانەزامدارە

لەهەرچوارلاوە بخاتەئازارەوە…

دەسەڵاتدارانی هەرێمی کوردستان لەچوارچێوەی مافەدەستوریەکانی دەوڵەتی ئیراق گرینگە لەوەتێبگەن پاراستنی بەرژەوەندیەکانی پێگەی کورد لەناوەندەنێودەوڵەتیەکان و ڕوبەڕوبونەوەی پیلانگێری تورکیا و ئێران بەشداریەکی کارای کوردە لە حکومەتی ناوەند نەوەک پێشبڕکێ پێشوازی سەرانی کورد بەئاڵای کوردستان لای فارس وتورکەکان. ئەگەر کورد لەناوخۆدا بەیەکریزی و یەکگوتاری سیاسی لەحکومەتی ناوەند کار لەسەر پرسەچارەنوسسازەکان بکات دەتوانێت لەدونیای دەرەوە لەگەل گۆڕانی هەڵـومەرجی ناوچەکە دۆخی کوردیش تاڕادەیەک ڕاچاوبکرێت. دەستەکەوتە مێژوویەکان و لوتکەی بریارەچارەنوسازەکان لەکۆنگرێسی ئەمریکاو نەتەوەیەکگرتوەکان و یەکێتی ئەوروپاوە راستەوخۆ کاریگەری هەیە لەسەر هاوکێشەی بەرژەوەندی سیاسی لایەنەکان لەسەر پرسەناوخۆیەکان بەتایبەتتر سنوورداركردنی بەرژەوەندی دەستی دەرەکی وەک چۆن ماوەیەکە بۆ روبەروبونەوەی مەترسیەکانی سەر هەرێم هەوڵەکان چڕبۆتەوە .

قەیرانی کەمئاوی و تەواوبوونی پرۆژە بەنداوەکانی تورکیا کارەساتێکی ترسناکە لەئیراق بەگشتی لەساڵانی داهاتوو کاریگەری□ک□ی سەرهەڵدەدات کەهیچ شتێک ناتوانێت بیوەستێنێت، چونکە سەبەتەی ئابوری ئیراق بۆری نەوت و بازرگانی هەرێم لەرێگای تورکیاوە بۆبەندەری جیهانی بەستراوەتەوە. ئەگەر کورد لەچەند ساڵی داهاتوو بەهاوکاری ئەوروپاو ئەمریکاو بەغدا، دەرچەیەکی سیاسی بۆ بەژەوەندی ناوچەکە و پەراوێزخستنی تورکیا نەدۆزێتەوە دوورنیە ژیان لەناوچەکەدا روبەروی کارەساتی مرۆی ببێتەوە. تاکە ڕێگا ئەوەیە نەخشەڕێگایەکی سیاسی درێژخایەن تا ٥٠ ساڵی داهاتوودا درەنجامەکەی ئەو□ بێت کوردستانی رۆژئاوا بخرێتە سەر نەخشەی بەرژەوەندیەکانی ئەوروپا هاوکات کوردستانی رۆژئاوا چەند کیلۆمەترێک لەدەریای سپی ناوەراست نزیکبۆتەوە، دەکرێت وەک ناوەندێکی بازرگانی لەنێوان ڕۆژئاوا و باشور دەروازەسنووریەکان زیاتر پەرەی پێبدرێت و حکومەتی فیدرال وەکو جێگرەوەی دەروازەی سنوری لەگەل تورکیا مامەڵەی ئاڵوگۆری بەرهەمە کشتوکاڵیەکان و سامانی نەوت و گاز و ڕێڕەوی پایپلاینی هەناردەی سامانی ژێرزەوی بەناو خاکی کوردستانی رۆژئاوا بژاردەیەکی ژیران□ بێت. ئەگەر هەرێم لەگەل بەغدا لەچەندساڵی داهاتوو لەرێگای فشاری ئیران بۆسەر سوریا ڕێکەوتنێکی ستراتیجی بازرگانی لەنێوان ئێراق و رۆژئاوا واژووبکرێت و وەکو سەرەتایەک بۆبەکارهێنانی کارتی فشارو

لاوازکردنی ئابوری تورکیا و دروستبوونی قەیرانی کەمئاوی بەهاوکاری هاوپەیمانان و ئەمریکا هێڵی گواستنەوەی نەوت وگازی سروشتی لەڕێگای کوردستانی رۆژئاوا هەناردەی دەریای سپی ناوەراست بکرێت. ئیراق بەگشتی لەژێر هەڕەشەی کەمئاوی رزگاری دەبێت و بەشێکی گەورە زیان لە ئابوری تورکیادەدات و لەناوخۆشدا رووبەرووی کێشەوگرفتی زیاتر دەبێتەوە، لەئاکامدا خاکی رۆژئاوای کوردستانیش لەژێر مەترسی پەلاماردانی تورکیا پارێزراودەبێت. چونکە ئەمریکاو یەکێتی ئەوروپا ستراتیجی دانینەمەی ئابوریەکەیان دەکەوێتە ناوچەکە و ئیراقیش لەژێرهەڕەشەکانی تورکیا بەگرتنەوەی بەنداوەکان کارتێکی فشار بەدەستدەهێنێت. لەئەنجامدا سەرەتایەک بۆ گەشاندنەوەی ئابوری کوردستانی رۆژئاوا مسۆگەردەبێت وەکو نیمچەدەوڵەتێکی خۆبەڕێوەبەری سەرکەوتوو دروستدەبێت..

لەڕابردوودا، مەترسیەکانی تورکیا بۆ رۆژئاوای کوردستان و سرینەوەی پێگەی کورد بەگەیشتن بەدەریای سپی ناوەراست ستراتیجی سیاسەتی تورکیا دژی کورد چەبەتەوە ، چونکە لەنەخشەی کوردستانی گەورەو تایبەتتر پێشبینی سنوری خۆبەڕێوەبەری کورد لەرۆژئاوای کوردستان لەئێستادا چەند کیلۆمەترێکی کەمی ماوە دەروازەی بازرگانی جیهانی بەرووی کوردا بکرێتەوە ئەمەش هاتنەدی خەونی لە مێژینەی نەتەوەی کوردە بە گەیشتن بەدەریای سپی ناوەراست و کردنەوەی کەریدۆرێکی بازرگانی یە لەنگەری کەشتی بازرگانی و هەناردەکردن و گواستنەوەی نەوت و گاز بۆ ئەوروپا.

مێژووی کوردستانی گەورە و خەونی نەتەوەی کورد بۆ گەیشتن بەدەریای سپی ناوەڕاست، بە ئەم مەبەستە لەڕابردوودا ئامانج لە ئاراستەکردنی پێگەی کورد لەناوخۆ و وڵاتانی دەرەوە کارگەلێکی بەرنامەداڕێژراوبوون وەک ئامراز بۆ جێبەجێکردنی بەرژەوەندی ئەجێندای سیاسی ولاتانی دوژمن بەرکاربن. بەنموونە، نزیکترینیان بەلەدان لە سەروبەندی سەرپێخستنی دەسەڵاتی خۆبەڕێوەبەری رۆژئاوا لەلایەن دوژمنان بەئامنجگیرا، کاتێک کورد لەپارچەیەکی تر هاوتەریب لەگەڵ نەخشەرێگای پێگەی بەرژەوەندی سیاسەتی ئەمریکا لەخۆرهەڵاتی ناوەڕاست یەکیدەگرتەوە، بەڵام دوژمنان بە بێمتمانەی و پیشاندانی پارچەیەکی کوردستان وەکو ناوچەی مەترسیدار بیرۆکەی خەندەقلەدان وەکو بەڵگەیەکی مەیدانی کرایە هێمایەکی ترسناک بەمەش دوژمنانی کورد لەناوەندە نەودەوڵەتیەکان کاریان لەسەرکردو کەلکیان لەوەرگرت، تاکارگەیشتە هەرشکردنە سەر کۆبانە بەمەبەستی دروستکردنی پشتێنەی ئارامی بەئاسایشی تورکەکان بریاریلێدرا. ترسی

تورکەکان لەپیشاندانی خۆبەرێوەبەری کوردەکان بەم□ نەوەستا کاتێک ئەمریکا دژی بەتیرۆرناساندنی یەپەگە تورکیای گۆشەگیرکرد بۆیە ئەمجارە فاڵگرەو□ بەکرێگیراوەکانی ناوخۆ پێکی ژەهرێک بەتامی قاوەیەک ملیۆنان کوردیان بەفریودانی هەستی نەتەوەی لەخشتەبرد، لەکاتێکدا پاچەکانی تری کوردستان چاوەڕوانی ڕاگەیاندنی دەوڵەتی کوردی بوون هەرێمی کوردستان لەپەرلەمانی ئیراق و لەناوەندەنێودەوڵەتیەکان پەراوێزخرا و ڕاپرسی بۆدروستکردنی دەوڵەتێک لەباشوری کوردستان کاریگەری نەرێنی و ئالۆزی هەرێمی بەجۆرێک لێکەوتەوە تائێستاش زیانەکانی لەپەرەسەندندایە.

بۆیە ئەوەی روویداوە لەم ساڵانەی دوایدا بەڵگەی ڕونوئاشکران کەلەهەمبانەی ئابوریێکی شکستخواردو و ژێرخانێکی قەرزبارو ماڵێکی پەرتەوازە و هێزێکی نانیشتیمانی و دەزگایەکی هەواڵگری خوساو و حوکمڕانیێکی کارب□□ک□ر بڕیاری سەربەخۆی جگە لەهەراسانکردنی دوژمنان هیچ مەنتیقێکی سیاسی تێدانەبووە. لەهەر ڕوداو کارەساتبارێک ک□ بەسەر ئەم نەتەوە هاتوە چ لەڕابردوو چ لەداهاتوو ڕوانگەی سیاسی و ڕەوشی لاوازی سیاسەتی هەرێم بە دەستێکی لەرزۆک و بە دەنگێکی پەرتەوازەوە قراروایە چ کاردانەوەیەک ئەنجامبدات؟ جگەلە لەبەیانامەیەکی بێبایەخ کاتێک شەرمنانە و سەرکزانە لەدەربڕینی هەڵوێستێک بچوکراوەتەوە، ئەدای حکومەتداری و خۆبەڕێوەبەریەکەی هەرێم ئەخاتە ژێرپرسیارەوە وەکو گشت هەلوێستە سیاسیەکانی تر لەسەر پرسەچارەنوسازەکان بێ دەرەنجامبووە، بۆنموونە بۆپرسێکی حیزبی لایەنێک گشت کۆنسوڵی وڵاتان بانگهێشت دەکات بەڵام کاتێک پرسێکی نەتەوەی و مەترسیێکی ناوخۆی ڕولەهەرێمە بەسەرۆکایەتی هەرێم و پەرلەمان و حکومەتەوە هیچ کەس و لایەنێک جورئەتی نیە بۆ لێپرسینەوە کۆنسولی وڵاتی□ک بۆقاوەخواردنەوەیەک بانگهێشتی دیوەخانی پەرلەمان بکات!

لەم ساڵانەی دوایدا، تورکیا لەمەلەفی تیرۆر و کارکردن بۆناشرینکردنی رۆژئاوای کوردستان و بیرۆکەی بەتیرۆرناساندنی هێزێکی تری چەکداری کورد و ئ□پ□د□یتکردنەوەی ئەم ئەگریمێنتە فایلدارە لەبەرژەوەندی خۆی کاری لەسەر لایەنە کوردیەکان کردوە، بەپێچەوانەوە لە ئێستاو ساڵانی داهاتوودا تورکەکان پێویستیان بەکۆدەنگی کوردە لەپەرلەمان و سەرۆکایەتی هەرێمەوە بۆئەوەی بەشاهێدی ئەوان لەدونیای دەرەوە هێزێکی کوردی وەکو مەترسیەک بۆسەر ئاسایشی تورک بناس□ن□ت. لەکاتێکدا بۆ سنوردارکردنی هێرشەکانی تورکیا بۆسەر هەرێم لەڕێگای پەرلەمانی ئیراق و هەرێم

هیچ هەڵوەستەکی کردەی جێبەجێ نەکراوە چونکە تورکیا لەڕێگای ئابوری و سەربازی و کرینی وەلای حیزبی لەناوچەکەدا دەستەکی باڵای هەیە. لەبەرامبەردا بیرۆکەی ئاشتەوای کورد و تورک لەناوەندە نێودەولەتیەکان وەکو پرسێکی پەیوەندیدار بە ناوخۆی ئیراق بەپێی پێویست لێکدانەوەی بەنەکراوە، دەستدرێژیەکانی تورکیا بەسەر سەروەری ئیراق وەک پێشێلکاری یاسا نێودەولەتیەکان و مەترسی سەر پاراستنی گیانی هاوڵاتیان و مافی مرۆق لە پەرلەمانی ئەوروپا و کۆنگرەسی ئەمریکا پشتگوێخراوە. لەچەندساڵی داهاتوو بەگۆشەگیرکردنی تورکیا لەئەوروپاو ئەمریکا و دروستبوونی پشێوی ناوخۆی و رەنگە پێشنیازی سیستەمێکی نوێ بە دەوڵەتی تورکیا بە کۆنفیدرالی هاوشێوەی ناوچەکانی تر هەرێمێک بە کوردەکان لە شێوەی دەسەڵاتێکی خۆبەرێوەبەری لەکوردستانی باکور کاری بۆبکرێت. ئەگەر نێوەندگیری پرسی ئاشتەوای لە نێوان قەندیل و ئەنکەرا کاری بۆبکرێت و بەمانەیەکی تر ئەگەر لەژێرفشاری ڕای گشتی شەقام و هۆشیاری کۆمەلگا لەڕوبەربونەوەی مەترسیەکانی تورکیا سەرەتایەک بێت بۆ بەینی دەستی بەرژەوەندیی سیاسیەکانی تورکیا لەهەرێم، لەلایەکی تر پەرلەمانی ئیراق و لایەنی شیعەگەری لە بەغدا و یاسای و ناوخۆی ڕابردوودا زۆرجاریش پێگەی هەرێم بەدژایەتی رۆژئاوای کوردستان بەکارهاتوە و لەم چەند ساڵەی دوایدا نەتواندراوە نەخشەرێگایەکی سیاسی وئابوری لەگەل هاوپەیمانان و ئەمریکا چارەنوسی گەلێک دیاریبکرێت. ئەوەی ئاشکرایە، هێشتا سەرەگەورەکانی کورد لە سنوری ململانێی ناوخۆی تێنەپەڕیون و لەمەودای دونیابینی بەرژەوەندی سیاسیان لەچەندشارێکی بچوک تێکچەقیون. لەکاتێکدا دەستی باهێزی دوژمنانی کورد سنوری شارو لادێ و سەیرانگاکانی تەنیوە و لەهیچ شتێک سڵناکاتەوە و چارەنوسێکی نادیارو ڕەش تا دەپشتی تر لەنەوەی کورد بەرۆکی ئەم مەمڵەکەتەی گرتوە و ئەو زەلکاوەی بەرەوەیە لەنێو بەردی بەرداشی ولاتانی دەروبەردا بەتەنها کورد قوربانی یەکەم دەبێت…

گەشتیار مەحمود – کەنەدا

ڕوسیا و ئێران و تورکیا؟... زانا ڕەزاق

پاش ئەوەی سەرۆکی ئەمەریکا سەردانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست کرد و کۆبوونەوەی لەگەڵ هەندێ دەوڵەتەکانی ناوچەکە کرد، بەهەمان شێوە سەرۆکی ڕوسیاش لەگەڵ ئەردۆخان لەگەڵ خامنەئی و سەرۆکی ئێران کۆبوونەوە لە هەردوو کۆبوونەوەکانیش باسی ڕێکەوتنی بازرگانی و پەرەپێدان بە پەیوەندییەکان و کۆمەڵێک شتی تریان کرد .

بەلام ئەوەی گرنگتر بوو نیازی دەوڵەتی تورکیا بە هێرش کردنە سەر ڕۆژئاوای کوردستان بوو ، ئەوە لە پێش چاوی ڕاگەیاندن و ڕای گشتی زۆر گرنگی پێنەدرا ، ئەوە تەنیا دیوێکی بوو دیوەکەی تری یان ڕونتر بڵێن پشتی و ژوورە داخراوەکان شتێکی تر بووە، ئەویش ئەوەیە کە تورکیا جۆرێک لەجۆرەکان هێرش دەکاتە سەر ڕۆژئاوا و ئێران و ڕوسیاش دەیانەوێ و نیازیان وایە چاوپۆشی لەو هەنگاوەی تورکیا بکەن ، بە ئەوەی نیازی ڕاستەقینەی ڕوسیا بەتەدی کە دەیەوێ تەواوی سوریا بچێتە ژێر دەسەڵاتی بەشار ئەسەد هەروەها بە تورکیا کێشە تا حاڵەتی دەرکردنی ئەمەریکا کار بکات

لەکاتێکدا ئەمەریکا نەهاتەتەوە بەڵکو دەرکەوتەتەوە، دەرکەوتەتەوە بەو مانایەی ئەو نەڕۆیشتبوو ، بەڵکو هەردوو کێشەی سوریا و ئۆکرانیا و ڕوسیا پێکەوە بەستراوەتەوە ، بەستنەوەیەک کە کاتێک بەهاری عەرەبی سەریهەلدا ئەوا ئەمەریکا پارەیەکی لە ڕێگەی چەند ه□ز□□ک سەرف کرد بەلام ڕوس ماوەیەک پێچوو ڕوویکردە سوریا و بەرگریەکی سەختی لە بەشار ئەسەد کرد تا نزیکبوونەوە لە تەواوی سوریا ئەوکاتیش ئەمەریکا ڕایگەیاند لە ڕۆژهەلاتی کشاوەتەوە بەلام ئەو کشانەوەی تەنیا بۆ خۆئامادەکردن و ڕووبەڕووبوونەوەی ڕوسیا و هەندێک وولاتی تر بووە بۆیەش شەڕی ئۆکرانیا و ڕوسیا ڕوویدا ،هەردووکیان جۆرێک لەجۆرەکان پێکدەچن و تەواوکەری یەکتریشن ئەمەش چونکە ئەمەریکاش دەیەوێ ڕوس هەم لەڕێگەی سزا و هەم لەڕووی دارایی ماندوو بکات هەمیش بتوانێ خۆی زیاتر بەهێزتر بکات .